

camilo josé cela

NOILE ISPRĂVI ȘI NECAZURI
ALE LUI

LAZARILLO DE TORMES

CAMILO JOSÉ CELA
NOILE ISPRĂVI ȘI NECAZURI
ALE LUI LAZARILLO DE TORMES

Traducere și prefață de Irina Runcan

Coperta de Grosu Mihai
EDITURA ALBATROS, 1974
București

CAMILO JOSÉ CELA
NUEVAS ANDANZAS Y DES VENTURAS
DE LAZARILLO DE TORMES
NOGUER, MADRID
1957

*„Am fost un luptător, asta înseamnă că am fost
un om adevărat”.*

GOETHE

NOILE BUCURII ȘI NOILE TRISTEȚI ALE LUI

LAZARILLO DE TORMES

Iată-ne din nou martorii peripețiilor lui Lazarillo de Tormes. Dar cine a fost acest Lazarillo de Tormes? Un picaro, unul dintre cei mulți care au venit pe lume fără ca părinții lor – despre care nu se știe prea multe, mai ales despre tată – să stea pe gânduri, și care, azvârliți în lume la o vârstă foarte fragedă, înainte de a cunoaște mângâierea caldă a mamei și ocrotirea liniștitoare a tatii, au pornit în lume, când pe soare, când pe frig, udați de ploaie sau biciuiți de vânt, adunând pe ghetele lor scâlciate tot colbul întâlnit în cale, și minăți mereu de o foamă chinuitoare ce nu le dădea pace nici răgaz să contemple frumusețile naturii, ori să cugete adânc la zădărnicia peregrinărilor lor.

Lazarillo devine pentru prima oară personaj literar în secolul al XVI-lea, când apare cartea *Viața lui Lazarillo de Tormes*, atribuită lui Diego Hurtado de Mendoza – ilustru literat spaniol – dar revendicată de unii critici moderni de mare prestigiu și autoritate ca aparținând lui Sebastian de Horozco, autor din același

secol.

Acest picaro, a cărui povestire la persoana întâi trece drept transcrierea unei autobiografii autentice, este un personaj complex care a trecut din literatura spaniolă a Secolului de aur în patrimoniul universal. *Viața lui Lazarillo de Tormes*, primul și cel mai însemnat dintre romanele picarești spaniole, a inaugurat astfel un gen care avea să se illustreze până după 1700 și să-și vădească influența în aproape toate marile literaturi europene (asupra lui Scarron și Le Sage, Richard Head, Harsdorfer sau Grimmelshausen). Lazarillo de Tormes este un copil din popor, fiul unor părinți aduși la sapă de lemn de rigorile feudalismului. Rămas fără sprijinul părintesc încă din fragedă copilărie, el caută să-și câștige viața în mod cinstit, dar se izbește de cruzimea stăpânilor. Cunoaște pe rând diverse categorii ale societății, reconstituind astfel imaginea ei completă, și constată cu amărăciune că „*nu există fericire pentru oamenii cumsecade, și trebuie să faci cu totul altfel decât gândești, ca să reușești în lumea asta*”. Este concluzia ce se desprinde din experiențele întregii sale vieți, în

timpul căreia tânărul Lázaro a băut până la fund paharul amărăciunii și al suferinței.

În acest imens spațiu continuu pe care-l reprezintă literatura - expresie artistică a trăirii omenești - temele, ideile, sentimentele sunt reluate neîncetat într-o curgere ce nu cunoaște stagnare. Fire invizibile leagă trecutul de prezent, clasicul de modern, și invers - ferestre deschise permanent, pentru un ochi sensibil, unele spre celelalte.

Noile isprăvi și necazuri ale lui Lazarillo de Tormes, cartea pe care o prezentăm astăzi cititorilor români, stă mărturie celor spuse, deoarece creează - după cum spune criticul și colegul de Academie al autorului ei, José Maria de Cossio - „*una din rarele verigi care leagă literatura contemporană de aceea a Secolului nostru de aur*”.

Reluând un motiv dintre cele mai caracteristic tradiționale din literatura hispanică, Camilo José Cela¹

¹ S-a născut la 11 mai 1916. Familia din partea tatălui, străveche galiciană. Mama, născută Trulock, numele unei familii de foști pirați și apoi pașnici și 6 prosperi comercianți britanici. Bunica după mamă de origine italiană, născută Bertorini. De la vârsta de nouă ani și până târziu trăiește la Madrid. În adolescență, bolnav de plămâni, este internat într-un sanatoriu. La izbucnirea războiului civil spaniol are 20 de ani. În jurul anilor 1940 suferă din nou o lungă internare în

a izbutit să imprime cărții sale o puternică amprentă modernă, realizând o nouă versiune a primului roman picaresc, cu alte cuvinte un roman neopicaresc.

În cazul nostru important ar fi, nu atât să formulăm și să definim dominantele literare ale

sanatoriu. În 1954 vizitează câteva țări din America Latină. La 26 mai 1957 devine membru al Academiei Spaniole. Din 1956 începe să publice și să conducă revista lunară Papeles de Son Armadans, în Palma de Mallorca, oraș în care locuiește de când a părăsit Madridul. După 1960 vizitează, entuziast, Cuba.

Și acum, să vedem cum se prezintă singur:

„M-am născut... în Iria-Flavia, cap de pod latin, în a șaptea țară a occidentului celtic. De atunci și până acum n-am făcut altceva decât să trăiesc de azi pe mâine... Ca să mă distrez am făcut un război, m-am însurat de două ori, am zămislit un fiu și am publicat douăzeci sau douăzeci și două de cărți. N-am plantat niciodată un copac și n-am scris niciun rând despre constructiva instituție a Casei de Economii. Omit titlurile cărților mele, deoarece socotesc că orice om de cultură medie trebuie să le fi cunoscut.

De fapt, după cum se vede, fie că-mi convine fie că nu, m-am transformat în materie de examen de stat.

Am 1,80 înălțime, 81 de kilograme.. Ochii castanii cu frumoase reflexe verzi în lumina amurgului...

Ca semne particulare, am două cicatrice - urma unui glonte de pușcă la vintre și a unui de mitralieră în piept.

Am schimbat multe meserii, poate pentru că niciuna nu-mi plăcea... Am fost succesiv băiat de familie, soldat profesionist, poet, toreador, hoinar, funcționar, romancier, pictor, actor de cinematograf, ziarist și conferențiar. Am reușit să trec prin facultate fără să-mi iau licența, sunt tradus - ce pot să fac! - în toate limbile și niciodată n-am primit nici un singur premiu.

Niciodată nu m-am fotografiat zâmbind, și anume pentru a nu induce în eroare pe istoricii viitorului.

Câțiva naivi cred că o duc bine. Alții, dimpotrivă, cred că o duc rău. Niciunul din ei nu are dreptate. Mă consider cel mai important romancier spaniol de la '98 încoace și mă înspăimânt când mă gândesc ce ușor mi-a fost să ajung aici.

Să-mi fie iertat, dar nu e vina mea”.

romanului picaresc tradițional², și apoi să le urmărim în versiunea lui Cela, ci să ne oprim asupra temei lui principale: foamea, căreia i se adaugă, ca expresie accentuată a sensibilității moderne, sentimentul acut și dureros al singurătății, și legat de acesta, acela, poate mai dureros, al unei trăiri lipsite de o certitudine oarecare. Spunem aceasta, pentru că Lazarillo al lui Cela, așa cum singur mărturisește, se simte prizonierul unui destin de „hoinar” ce-l zvârle dintr-o vremelnicie în alta, purtat parcă de un vânt ciudat, care, atunci când va înceta să bată, îi va curma viața. Această mărturisire ne face să ne închipuim că a venit pe lume într-o zi de caniculă, în mijlocul unui oraș părăsit, cu caldarâmul încins și soarele dogorind deasupra unui gol pe care-l va purta mereu în suflet. Un spațiu alb, calcinat, cu desăvârșire pustiu, din care a venit ca apa ce curge fără voia ei, și din care va pleca nu se știe unde, asemeni vântului ce suflă când străbate deșertul, purtat de o mână necunoscută.

² Romanul picaresc nu s-a constituit și nu a ființat decât prin desăvârșita fuziune a elementelor narative, descriptiv-social și critic” (Ileana Georgescu, O formă a romanului picaresc: Romanele lui Camilo José Cela, Analele Universității București, Seria Științe sociale-filologice, nr. 25, Anul XI - 1962).

În timp ce tema picarescă tradițională – foamea – a caracterizat starea de lucruri existentă pe vremea Spaniei din Secolul de aur, cea modernă este singurătatea, deși acțiunea se desfășoară pe același sol iberic. Astfel, prin *Noile isprăvi și necazuri ale lui Lazarillo de Tormes*, Cela merge de la clasic la modern, exprimând o permanență omenească, sesizabilă pe măsură ce ne apropiem tot mai mult de existența zbuciumată și de sufletul, când vesel, când trist, al acestui picaro din zilele noastre. Șirul de isprăvi al căror protagonist permanent este se succede liniar ca imaginile unui film serial, fără pulverizarea subiectului, pluralitate de planuri, suspendări, reveniri, îmbinări, într-un singur cuvânt fără procedee moderne, urmând prin aceasta întru totul modelul său clasic. Astfel Lazarillo cunoaște pe rând oamenii și viața, speră și este dezamăgit, zâmbetul îi înflorește pe buze sau lacrimile îi umplu ochii de tot atâtea ori, și rămâne întotdeauna singur, convins că singurătatea nu-l va părăsi niciodată, întrebându-se dacă în fața ei trebuie să râzi sau să te înspăimânți, dar știind că ecuația existenței se reduce

la luptă, o luptă neîncetată de zi cu zi, aceea care te definește ca om adevărat.

În ceea ce privește narația din punctul de vedere al procedeelor, Cela nu aduce nicio înnoire, după cum am văzut, romanului picaresc tradițional. Totuși povestirea lui este un pas spre modern. Acțiunea dinamică și mai mult exterioară – pitoresc și peripeție – a primului roman este străbătută în cazul acesta de un filon meditativ, nostalgic și poetic, care dă faptelor un plus de importanță, de greutate, prin nota gravă ce le însoțește. Să reținem observația că numai prin intermediul unui minimum de acțiune este posibilă contemplația.

Elementul descriptiv-social și critic, funcția satirică evidentă în orice roman picaresc este dublată acum, dacă nu chiar înlocuită de o „autopsie” a omului și a existenței, al cărui mecanism esențial autorul caută să-l surprindă, și care este lupta în cadrul alternanței dintre bine și rău, dintre lumina și întunericul ei.

Nu subiectul ne produce plăcerea estetică, nu curiozitatea de a afla ce i se va întâmpla lui Lazarillo

și celorlalți ne delectează. Cela se oprește din povestire și ne face să privim personajele din mai multe unghiuri. Abia atunci suntem mulțumiți când ne simțim impregnați și chiar obosiți de personaje și de mediul în care ele se mișcă, când le percepem ca pe niște vechi și buni prieteni despre care știm totul și care ne dezvăluie în momentul apariției întreaga bogăție a vieții lor. Așadar, atenția ne este atrasă mai mult de personaje prin ele însele decât de aventurile prin care trec. Și astfel ne întoarcem de la acțiune la personaj, de la funcție la substanță, ceea ce echivalează însă în același timp – și în asta constă dubla deschidere a romanului lui Cela de la clasic la modern și invers – cu un simptom de clasicism incipient, dacă ne gândim la teatrul clasic francez, în care rolul cel mai important îl joacă personajul însuși, calitatea sa exemplară și paradigmatică, în timp ce în drama spaniolă esențialul este peripeția, destinul accidentat. Cartea lui Cela este o artă de figuri și mai puțin de aventuri. În calitate de roman major se întoarce, chiar dacă pe alt cerc al spiralei, de la aventuri la figuri, și în loc să inventeze trame

interesante prin ele însele – lucru practic imposibil astăzi –, creează personaje atrăgătoare. Lazarillo este unul dintre aceștia. Și alături de el domnișoara Marie, un înger plin de tristețe, cum o definește însuși autorul, a cărei existență, cehoviană prin nefericirea purtată cu resemnare, este o fântână plină de lacrimi; exaltatul pocăit Felipe, care moare cu umbra tristeții întipărită pe chip din cauza foamei; visătorul poet don Federico – suflet generos și gratuit, minat în actele lui de dorința dăruirii și ajutorului acordat aproapelui său – de care, cum este și firesc, se va găsi imediat cine să profite; misterioasa vrăjitoare și doftoroaie Librada.

În ciuda umorului și a vor vei cu care Lazarillo își povestește peripețiile, tristețea și amărăciunea, prezente în orice roman picaresc ce a avut întotdeauna curajul adevărilor amare, răzbat ușor pentru că Lazarillo nu este de fapt un om vesel. Nici nu poate fi, dacă ne gândim la cele spuse de Pío Baroja cu privire la spanioli, și anume: „*Pentru mine, unul din lucrurile cele mai triste din Spania este că spaniolii nu pot fi frivoli, nici joviali*”. Poate că lucrul cel mai trist ar fi ca spaniolii să devină frivoli și joviali.

Atunci ar înceta să mai fie spanioli, ar trebui să renunțe la adevărata lor consolare și glorie, care este arta de a nu putea fi nici frivoli, nici joviali.

Iată de ce „*toate produsele noastre materiale și intelectuale sunt dure, aspre, dezagreabile* – spune Pío Baroja în continuare. *Vinul este tare, carnea proastă, ziarele plictisitoare și literatura tristă*”. Cela este și rămâne, în acest sens, un scriitor spaniol, latura lui tradițională îmbinându-se deopotrivă cu cea clasică și cu cea modernă. Aceste trei coordonate ale literaturii lui, evidente încă de la apariția primului său roman, *Familia lui Pascual Duarte*, în 1942, și atât de prezente în noua versiune a vieții lui Lazarillo, nu vor fi părăsite de el nici mai târziu, chiar dacă uneori va pendula mai accentuat spre una sau cealaltă, dând în aparență iluzia ruperii acestei unități care îl caracterizează. Tradiționalist, își întoarce privirea spre Spania; clasic, Cela conturează personaje-eroi; modern, epoca plutește în nedefinit, scăpând unei precise încadrări istorice; tradiționalist, reia o ambianță picarescă, pregnant iberică; clasic, eroul cărții își povestește viața chinuită într-o narațiune

simplă, rectilinie, adesea fără subtext; modern, viziunea picarescă este colorată de accente tremendiste care reprezintă o „oscilație între un realism viguros, demascator, care îl apropie de marii maestri ai genului picaresc, și un naturalism exacerbat și anarhic”³ (cum ar fi în cazul cărții de față episodul nebunului care își spânzură părinții, sau manevrele drăcești ale vrăjitoarei), dar atmosfera operează ca o prezență obscură și tentaculară, ostilă sau indiferentă asupra psihologiei fluctuante a personajului, pictura peisajului este subtilă, imaginea acută și densă, cuvântul are o expresivitate și o stringență verbală necunoscută odinioară.

IRINA RUNCAN

NOILE ISPRĂVI ȘI NECAZURI ALE LUI LAZARILLO DE TORMES

Câteva cuvinte despre carte

Vreau ca, odată scrisă, această cărticică să vadă lumina tiparului, deoarece cred că va fi multora de

³ Ileana Georgescu, op. cit., p. 246.

folos să cunoască împrejurările prin care am fost nevoit să trec nu o singură dată, dacă vor fi pricepute în liniște și așa cum mi s-au întâmplat: una după alta și fiind preocupat în toate de cinste și bună creștere, care au fost regulile vieții mele, deși uneori nevoia le-a îngropat atât de adânc, încât ar fi greu să le cauți și, fiind lucru anevoios, ar fi vesel să le găsești.

Cartea este scurtă ca și cea a bunicului meu, dar cred că e mai bine așa, deoarece ar fi fost un păcat de neiertat să adaug fleacuri care ar fi ascuns miezul, și deoarece dacă e bună e și mai bine să fie scurtă, fiindcă despre lucrurile bune se vorbește puțin, și dacă e proastă cu atât mai mult e bine să fie scurtă, fiindcă în felul acesta am să-mi atrag mai puține bârfeli. Și bârfeala nu ține seama de nimic, chiar dacă lumea nu are dreptate.

Dacă sfânta providență se va purta și pe mai departe cu mine ca până acum, se pare că mai am înaintea mea mulți ani de viață, și făgăduiesc să pun la punct câteva fleacuri rămase neîndreptate care cu siguranță mi-au scăpat, de îndată ce le voi cunoaște și voi fi învățat gramatica, pe care acum – variola la

bătrânețe – m-am apucat s-o învăț. Până atunci, fie cum o fi, și iertate fie-mi boacănenele și neghiobiile ce mi-au scăpat printre crăpăturile pe care puținele mele cunoștințe mi le-au lăsat în cap și în creier.

Și atâta tot, deoarece cred că a scrie așa, despre lucruri fără miez și fără să povestești amănunte, este cu mult mai greu decât îți închipui.

CARTEA ÎNTÂI

În care eu, Lázaro, povestesc cum cred că am venit pe lume și unde și din cine mă trag.

Cotrobăind odată printre hârtiile unui stăpân evreu, spițer și – dacă dăm crezare celor răi de gură – de asemenea jugănit, în slujba căruia am avut nenorocul să fiu, am dat într-o bună zi peste o carte ce vorbea despre un anume Lázaro de Tormes, care cu siguranță o fi și murit, și care dacă mai trăiește trebuie să fie tare bătrân, judecând după lucrurile pe care le spune.

Cartea nu dă numele autorului, ceea ce mă cam plictisește, nici anul când a fost scrisă, și astfel tot ce-am reușit să aflui a fost rodul presupunerilor mele și, e limpede, nu-i demn de încredere.

Totuși, această carte mi-a făcut o mare bucurie, pentru că pe mine mă cheamă tot Lázaro și sunt din același ținut, și pentru că, de vreme ce providența n-a vrut să-mi dea tați cunoscuți, ci doar candidați cu duiumul, îmi place să cred că acel Lázaro a fost bunicul meu – și așa am să-l și socotesc de acum înainte – și fiul unor părinți cu nume și prenume cum le-a lăsat Dumnezeu.

Nu sunt din același loc cu bunicul meu, nici din Tejares, ca străbunicii mei, ci din Tormes, de vreme ce, după cât se pare, locul unde am văzut pentru prima oară lumina soarelui a fost în Ledesma, tot în provincia Salamanca – trebuie să fie de atunci vreo câțiva anișori, al căror șir l-am pierdut însă.

Pe mama n-am cunoscut-o la chip, dar din auzite da, și încă din belșug, și acum când știu despre ea lucrurile pe care le știu, cred că ar fi fost mai bine să nu le fi știut niciodată.

Cum totuși nu vreau să trec nimic sub tăcere, iată ce știu de rău și de bine, și cine știe dacă e adevărat sau nu.

Cei mai mulți dintre autori spun că prenumele ei

era Rosa, și numele López, și că era o fată fercheșă, înfloritoare și plină la trup, pe vremea când am venit eu pe lume.

Era, cum se spune, fată la toate în casa receptorului, și nu știu precis ce înțelegea el prin aceasta, deși mă tem că mai mult decât cerea cuviința, și că pune în această expresie și în pântecul mamei ceva care nu se scoate uneori fără primejdie.

Oricum și întrucât mie nu mi-ar plăcea să fiu urmașul nici unuia care să fi trăit din sudoarea altora, îmi rămâne totuși o speranță că nu mă trag dintr-un asemenea trup, dacă mă gândesc doar că oricare altul, dintre cei mulți pe care gura lumii i-a numit ibovnici ai mamei, a întrebuințat aceleași mijloace ca și receptorul, și cine știe dacă nu mai tari sau mai eficiente.

Un alt logodnic de-al doănei Rosa a fost don Serafin Serrano, un cofetar ce era consilier comuna, care mi se pare prea nevinovat spre a fi tatăl meu, căci, dacă dăm crezare zvonurilor, bietul de el nici măcar nu speria pe cineva și nu făcea decât să-i dăruiască mamei pesmeciori dulci ca să se lase pipăită

pe decolteu.

Se spune că acest don Serafin a progresat cu timpul și a sfârșit așa cum bărbații, chiar dacă sunt cofetari, nu trebuie să sfârșească niciodată.

De asemenea a fost un timp om de vază un hamal din gară, de fel din Santander și om rău, căruia i se spunea – fiindcă îi lipsea un ochi, deși nu pricep de ce – Răpăială, lucru care îl mânia și-l făcea să dea drumul la ocări ce-i țâșneau din gură ca bețivului vărsătura.

Mai curând cred că sunt fiul lui Răpăială, căci pe lângă că era zdrahon și-un găligan, se pare că se împreună cu mama în mijlocul drumului, loc pe care l-am socotit întotdeauna foarte rodnic, nu știu dacă din cauza grabei sau a tăriei patului.

Pe vremea când mama voia să aibă o situație mai bună și să se facă doică, a urmat la rând un anume Froilán Quinterio, de meserie muncitor la șosele și de fel din Betanzos, de unde a trebuit să emigreze din cauza nu știu căror încurcături cu celebrul căpitan Sánchez, în urma unei partide de cărți. Froilán mai ajutase pe niște fete care voiau să aibă o situație mai bună, și cum a avut noroc și le-a aranjat bine după

numai câteva încercări, l-au poreclit cel Sigur.

Se pare că cel Sigur, care era împovărat de copii, se ajuta ca să-i hrănească cum se cuvine cu ceea ce câștiga făcând pe armăsarul de la fetele care aveau să devină doici și pe care își lua obligația să le convingă nevastă-sa, Dorinda, zeloasă să obțină fonduri pentru familie.

Cu siguranță că mamei i-a făcut serviciile gratuit, asta și ținând seama de trupul ei înfloritor. Cel puțin așa vreau să gândesc, căci nu-mi vine să cred că ar fi fost proastă, ci mai curând prea vioaie. Și la urma urmei, dacă Froilán era sigur, de ce n-ar fi fost tot așa oricare altul, chiar dacă ar fi trebuit să insiste puțin mai mult?

De îndată ce s-a trezit cu mine în pântec, mama a început să aibă grijă de mine, lucru pe care nu l-a mai făcut niciodată din clipa când am venit pe lume, și, asta după cum se știe, ca să nu facă din mine un schilod și să nu-și năruiască frumoasele planuri. M-am născut, am supt de la pieptul mamei două săptămâni atât lapte cât a vrut să-mi dea, și cum la sfârșitul acestui răstimp s-a ivit o casă din Salamanca, unde stă

până a socotit că e mai bine să mă lase pe mine să postesc decât să nu-l alăpteze pe fiul ei, a plecat acolo, lăsându-mă în grija unor păstori care aveau tot atât de puține mijloace pe cât de multă bunăvoință pentru nenorocirea mea.

Tatăl meu, Răpăială, cel Sigur, sau cine dracu' o fi fost, n-a vrut să audă de mine, și mama, Dumnezeu știe dacă nu cumva ca pedeapsă pentru egoismul ei, a murit de tifos după patru ani când - e tot o întâmplare! - se gândea să mă ia la ea, după cum spune doña Matilda, mama fratelui meu de lapte Desiderio, azi avocatul în Valladolid și individul cel mai neghiob și nerecunoscător care mi-a fost dat să-l văd vreodată.

Gândindu-mă la prima amintire din copilărie, mă văd agățat de țâța unei capre, mama mea adoptivă, cea care mi-a dat căldură când eram lipsit de căldură, lapte când eram flămând și înclinațiile ei, când îmi venea atât de ușor să mă înclin, fraged și sugaci cum eram.

Dacă m-am purtat vreodată urât în viața mea, vina s-o poarte pornirile care, după cum se spune, se

moștenesc de la doici.

De la bun început, e o mare diferență între a fi supt de la țâța unei capre sau de la cea a unei oi, căci în această viață – de asta sunt sigur – e mai bine să împungi cu coarnele decât să behăi, și să faci mai curând precum capra decât precum oaia.

Cum așa mi-a fost dat să mă dezvolt, laptele de capră mi-a priit de minune, și am crescut cam murdar, e adevărat, dar viguros și puternic ca un stejar. Când aveam doar câteva luni, păstorii au început să-mi dea supă de pline cu vin, ca la cai, hrană sănătoasă și caldă pentru lunile de iarnă, foarte grele în acest ținut, și care are avantajul că obișnuiește trupul cu vinul prost, cu ceea ce se dobândește întotdeauna, pe lângă unele obiceiuri ce îndepărtează urâtul nărav al beției, o aromă care alungă duhurile rele ale bolilor. Ceea ce este sigur este că aceste supe mi-au prins de minune, și că bolile, dacă ar fi să nu ținem seama de vreo două, trei fără importanță, m-au respectat totdeauna.

Bețiile nu mi s-au mai părut cu totul de lepădat, și cu rușine și îmbujorat la față trebuie să mărturisesc

că numărul acelor beții pe care le-am pus la cale de-a lungul anilor trebuie să fi fost atât de mare, că le-am pierdut socoteala, deși cred, ca să mă liniștesc cu gândul, că fără deprinderea din primele luni petrecute cu păstorii de capre, numărul lor ar fi fost mult mai mare.

Când am fost în stare să mă țin pe picioare și am învățat cele două, trei năravuri de care e nevoie pentru ca să te asculte caprele, au început să mă lase în colibă ca să îngrijesc câte un animal bolnav, sau să mă distrez curățind cartofi, sau să am grijă de focul pe care fierbea ciorba, îndeletniciri cu care am devenit în același timp păstor și rândaș de bucătărie, și nu spun și hoț pentru că, în ciuda prilejurilor ispititoare care au prisosit, m-am gândit întotdeauna că trebuie să cinstesc gospodăria săracă a ocrotitorilor mei. Acela care își jupoaie prietenii, fără să fie strâmtorat, trebuie socotit de neam prost, căci dăm zilnic peste necunoscuți de care ne putem folosi fără să ne-o scoată pe nas.

La cinci ani m-am căptușit cu vărsat, care a fost gata să mă bage, dacă nu în mormânt, ceea ce nu prea

e la modă pe povârnișurile acelea, atunci într-o groapă la piciorul unui stejar sau tufan, loc ceva mai obișnuit, dar care de fapt e același lucru. Această boală m-a slăbit, sleindu-mi puterile, și m-a lăsat mai găurit decât un ciur, cu urme care m-au necăjit mult fiindcă toată lumea mă întreba mereu câte ceva și fiindcă afară de asta după puțin timp mi-au pus din această cauză porecla urâtă de Ciupitul, cu care mă cunosc mai mulți oameni decât aș vrea eu. M-am înzdrăvenit stând o săptămână și jumătate în coliba cea mică, hărăzită bunelor obiceiuri, și nefăcând altceva decât să mănânc când oboseam, să dorm ca să mă odihnesc, și luând apoi totul de la început.

Când m-am făcut bine toți au văzut că mă înălțasem cu aproape o palmă, ceea ce le-a fost de ajuns ca să creadă că au de-a face cu un bărbat și să mă ia cu ei la treabă. Bărbat cu adevărat nu eram, dar pot să garantez cu mândrie că pe vremea aceea am ajuns s-o cred, cum o dovedește zelul cu care munceam și piatra cu care i-am scos un ochi de la douăzeci de pași fiului lui Mellado, un băiat mai mare ca mine, lovitură de care își mai aminteau încă nu

demult cei de prin Ledesma.

Meritul loviturii n-a fost că l-am lăsat chior, lucru nu prea greu dacă ai puțin noroc, ci că aruncasem piatra pe sub braț.

Comerțul cu vite fiind o meserie grea și văzând bine că viața tihnită de copil luase sfârșit pentru mine, m-am silit să mă obișnuiesc cu obiceiurile păstorului, ceea ce am reușit cu ajutorul timpului, și dacă n-am izbutit înainte a fost din cauză că m-am împotrivit totdeauna să mă pun singur pe treabă.

Baciul acelor pășuni și al ocrotitorilor mei păstorii de capră era un individ urât, tare țișănos la față, puținel la trup deși cu o mare înclinare spre cele rele, flecar și certăreț, care era numit Lucas și poreclit ledul, dar numai pe la spate, căci în față ar fi fost primejdios.

Lucas ăsta m-a privit întotdeauna cu ciudă și, cum era de felul lui rău de gură, nu scăpa niciun prilej să nu-mi povestească de mama – nu numai de ea, ci și de judecata ce-o merita – lucru care mă făcea să roșesc și chiar să plâng, cine știe dacă nu cumva pentru că o găseam de fapt adevărată.

Am căutat întotdeauna să mă port cu băgare de seamă cu el, căci acum sunt sigur că la prima boacăna m-ar fi deșelat cu ciomagul.

Din pielea unei vite căreia îi secase laptele și pe care am omorât-o, și cu ajutorul sfaturilor bune ale lui Sebastián, un păstor care a fost întocmai ca un tată pentru mine, am izbutit să-mi fac niște pantaloni călduroși, cu părul pe dinăuntru și partea tăbăcită pe dinafară, ca să se scurgă apa când plouă: cu ei am umblat câțiva ani, mândru de parcă ar fi fost de catifea.

Cum purtam brâu! chiar pe la subțiori și pântecul mi-era acoperit și la căldură, se vede că aveam pe atunci niște digestii foarte bune, de vreme ce toți ceilalți mă vedeau cum creșteam pe zi ce trece. Purtam pe umeri un cojoc făcut dintr-o blană de oaie moartă pe care o găsisem și care îmi încălzea pieptul atât de tare, încât jumătate din an îl purtam atârnat de traistă, iar în picioare îmi pusesem niște opinci pe care Lucas Iedul le aruncase de vechi ce erau, după ce le scurtasem zdravăn și le tot potrivisem ca să scot ce era stricat.

Pe cap am purtat întâi și-ntâi un basc, cu mai multe găuri decât un balcon, ce mi-a ținut doar atâta timp cât am izbutit să găsesc ceva mai bun, și asta a fost un chipiu dăruit de un ofticos ca să-l las să sugă lapte agățat de țâța unei capre până s-o sătura, lucru pe care i l-am îngăduit, nu atât pentru chipiu, cât pentru că mă gândeam că fac o operă de caritate.

Întrucât păstorii s-ar fi putut să nu gândească la fel ca mine, l-am băgat să sugă în coliba cea mică, și, cum ugerul nu se golea și el părea că nu se mai satură de supt, mi-a venit foarte greu să găsesc o scuză când i-am văzut pe oameni că se apropiau coborând pe povârniș.

Omulețul, cine știe dacă nu cumva de teamă să nu-l pună să vomite laptele, a plecat zorind pe cărare cu mersul lui prăpădit, și a izbutit să se ascundă după niște pietre înainte de a fi văzut, dându-mi mai întâi chipiul ca răsplată.

Când păstorii m-au văzut acoperit ca un nobil cu acea podoabă care, deși îmi ajungea până la ceafă, lăsa imediat să se vadă de ce soi era, m-au întrebat ce-i cu ea și unde o găsisem, la care a trebuit să le

răspund că o adusesese vântul, ceea ce n-au crezut, dar i-a făcut să râdă în hohote și să nu mă mai întrebe nimic.

— Ce pui de lele, cum le mai născocеște! spuneau ei.

Partea proastă a fost când au vrut să mulgă capra care n-a mai avut decât un țâr de lapte și țâțele-i erau calde încă și care bine s-a mai răzbunat pentru învoiala ce-am vrut s-o închei pe seama ei, deoarece dacă n-am scuipat laptele pe care l-am furat după ciomăgeala pe care am primit-o, înseamnă că așa a vrut Dumnezeu.

Pe ofticos, deși mi s-a spus că era de prin partea locului, nu l-am mai văzut de atunci, fapt pentru care trebuie să-i fie foarte recunoscător Creatorului, deoarece m-am jurat atunci să scot, aruncând cu pietre-n el, supraprețul pe care păstorii m-au pus să-l plătesc pentru cozoroc, lucru pe care, dac-aș putea, naiba știe dacă nu l-aș face și astăzi.

După ce am încasat loviturile și am plâns toată noaptea fără încetare, a început să mi se înfiripe în minte ideea să fug, lucru pe care n-am vrut să-l fac

înainte de a avea niscaiva bănișori strânși în pungă, cu care să merg mai la sigur.

Cum duminicile primeam câte un real de la doña Blasa cea Stearpă ca să-i car acasă un urcior cu lapte, cu care nu prea puteam să prosper, a trebuit s-o tot lungesc cu comerțul ăsta până când doi ani mai târziu, într-o seară pe când păzeam o turmă de vite ce mânca lujeri și crengi de copaci într-un goruniș, am avut norocul să dau peste un săculeț cu șaisprezece duros, pe care l-am ascuns în sân și am avut mare grijă să nu dau nimănui socoteală.

Pierderea săculețului cu pricina a fost amintită cu toate amănuntele, ba s-a oferit chiar și o recompensă aceuia care, găsindu-l, l-ar înapoia, dar mi s-a părut mai prudent să fac pe niznaiul, căci, după cum m-am gândit, premiul n-ar ajunge niciodată să valoreze cât cei șaisprezece duros dinăuntru.

Cu această sumă și încă vreo șapte pe care îi strânsesem, era de ajuns ca s-o pornești în lume.

Am căutat fără grabă prilejul, care s-a întâmplat să se ivească la începutul iernii, într-o dimineață pe când coboram minând vitele la păscut.

Nu se luminase încă de ziuă când am apucat-o în cu totul altă direcție decât tovarășii mei, pe cât de grăbit pe atât de hotărât, și pe cât de prevăzător pe atât de înfricoșat, de vreme ce, dacă aș fi fost ajuns din urmă, cu siguranță n-aș mai povesti acestea acum.

Cu cei douăzeci și trei de duros și unsprezece reali cât aveam la mine, credeam că nu voi muri niciodată de foame, deși cine știe dacă nu cumva de pe urma vreunei ciomăgeli, a loviturilor cu vâna de bou sau a rănilor pricinuite de alicele paznicului. Ceea ce urmează să mi se întâmple în viitor, numai Dumnezeu știe și nu spune nimănu.

Cu siguranță lumea e mare, deși nu chiar atât cât aș fi crezut atunci, dar nici banii pe care îi aveam cu mine nu erau chiar o nimica toată, mai ales pe vremea aceea.

Pe păstori nu i-am mai văzut și nici n-am mai avut vreodată poftă să-i văd. Le păstrez recunoștință pentru că mi-au dat de mâncare, dar dragoste, ceea ce se numește dragoste, n-am izbutit niciodată să le port.

Servitorul dumneavoastră avea pe atunci opt ani împliniți, vârstă tocmai bună ca să începi să judeci.

CARTEA A DOUA

În care povestesc cum arăt și câte ceva despre culoarea feței și despre statură.

Chiar dacă ordinea ar cere să urmeze cele începute și să povestesc acum, făcând să-mi treacă din nou timpul pe dinainte, cele ce mi s-au întâmplat la señor David după ce am fost nevoit să-i părăsesc pe primii mei stăpâni, cred că ar fi mai bine să-mi iau libertatea să vă povestesc cum arăt pe dinafară, căci pe dinăuntru numai Dumnezeu știe, și să vă mai povestesc care sunt semnalmentele mele în caz că mă pierd.

După cum mi s-a spus în armată, am în înălțime un metru cincizeci și nouă, ceea ce cu siguranță nu-i mult, dacă ne gândim că sunt unii și mai înalți, dar nu-i nici puțin dacă observăm că unii sunt și mai scunzi.

Eu mă împac cu statura mea, pentru că ar dovedi proastă creștere să încerc să îndrept mistria Tatălui nostru fără de moarte și pentru că în afară de asta și dacă mă gândesc bine, nu sunt nici atât de mic ca să fiu nevoit să merg cântând ca să nu mă calce cineva, nici atât de mare ca să fiu silit să mă aplec când intru

pe uşă.

Nu sunt nici firav, nici plin la trup, şi astfel se poate spune despre mine că nu-s nici gras, nici slab, şi sunt croit, dacă nu cu înţelepciune, în schimb cu anumită discreţie.

Am un colorit sănătos, pielea mi-e arsă de soare şi tăbăcită de toate vânturile, de la cele de răsărit, care sunt de obicei îngheţate, până la cele ale lui señor David, pe care le-am socotit întotdeauna calde şi înfumurate şi, dacă nu mi-ar fi rămas de la vărsat semnele astea miei, zău că n-aş fi urât, cu ochii ăştia castanii şi chica bogată şi neagră.

Braţele şi picioarele mele sunt puternice şi drepte, laba piciorului lată şi mare, cine ştie dacă nu de atâta mers, şi palmele aspre, deşi nu lungi.

De-a curmezişul frunţii deasupra ochiului stâng am un semn uşor cam de patru degete de la o vină de bou care m-a plesnit acolo, şi sub urechea de pe aceeaşi parte mai păstrez încă urma unei tăieturi pe care o am de la un ticălos ce-a vrut cu tot dinadinsul odată în Avila să mă însemne cu vârful cuţitului, de parcă aş fi fost toiag sau centiron.

Zâmbetul mi-a apărut pe buze de tot atâtea ori ca și lacrimile în ochi, și astfel zbârciturile de pe față pot dovedi la fel de bine bucurie sau durere, după lumina și căldura cu care le privești.

Pentru a isprăvi portretul nu-mi rămâne să spun decât că sângele meu trebuie să fie probabil curat, deși nu-i cunosc obârșia, deoarece n-am avut niciodată coșuri ori spuzeli, și chiar dacă nu e atât de limpede ca cel al unui duce, nu-l am însă nici atât de murdar ca cel al leproșilor, al țăranilor sau al negrilor corciți cu leproși. Ceea ce, dacă ne gândim bine, nu e puțin lucru și nici ceva atât de puțin important ca să fie dat uitării.

CARTEA A TREIA

În care îl îndrum pe cititor ca să poată merge cu mine cât timp am mers cu seňor David, fără să-l înspăimânte firea de hoțoman, felul de lighioană, nici mirosul de porc.

Era pe înserat și peste câmp se întindeau umbre negre.

La început, când n-am văzut lângă mine pe nimeni la care să mă uit, vreun stăpân ori prieten cu

care să vorbesc, sau, în sfârșit, vreun jupân care să-mi tragă o mamă de bătaie sau să mă scuipe, mi-a fost frică pentru prima oară în viață.

Am privit la crestele munților și-am ascultat zgomotul vântului prin mărăciniș.

M-a cuprins un fior de bucurie când mi-am pipăit pieptul și am auzit răsunând în palmă bătaia ritmică a inimii. Eram pe-atunci un copil și astăzi sunt bătrân, dar îmi amintesc aceste întâmplări cu o statornicie vrednică de urmat.

Când m-am liniștit m-am uitat la cucuveaua care țipa în frunzișul atrăgător al unui stejar pitic, la liliacul care urmărea ultima insectă zburătoare, la broasca râioasă care izbea sinistru pământul ca un ciocan de otravă.

Cum n-am ajuns niciodată la un rezultat bun, luând lucrurile prea în serios, de îndată ce-am izbutit să risipesc primele temeri m-am hotărât să încerc să râd, fapt pentru care am căutat niște imagini vesele ce mi-au redat imediat bucuria.

Un ofticos sugând la o capră, Lucas Iedul făcându-și nevoile, sau doña Blasa cea Stearpă

nu **mindu-l laș**, vrăjitor și neghiob pe bietul ei bărbat, sunt lucruri în stare să alunge teama cea mai mare și să provoace râsul cel mai vesel.

Așa am făcut, și atâta haz am izbutit să fac, încât, după ce mi-am recăpătat încrederea, oboseala a chemat somnul și acesta mi-a înfrânt voința, și în cele din urmă am adormit buștean lângă o râpă din apropiere.

Când m-am trezit, era încă noapte și stelele străluceau deasupra capului; câteva clipe m-am gândit dacă nu cumva oi fi mort și transportat în cer, într-atât de dulce și de plăcută era starea pe care răcoarea dimineții o dădea trupului meu, și de suavă liniștea pe care muzica ce-o auzeau urechile mele – prima pe care o auziseră în viață – o dădeau sufletului.

Am ciulit urechile și am auzit, adus de o adiere, un concert dulce și îndepărtat care numaidecât mi s-a părut cântat de-un instrument nobil ca pântecul mârșav.

Am rămas culcat și-am așteptat cu răbdare să se ivească primele raze ale dimineții, și când acestea au început să pună stăpânire pe câmp, mi-a fost dat să

văd cum trei oameni, cu o înfățișare ciudată cum nu mai văzusem și nici n-aveam să mai văd vreodată, se dedicau meseriei lor de muzicanți, cu o silință ce de multe ori m-am gândit cât de folositoare mi-ar fi fost s-o fi dobândit în anumite împrejurări.

Cum sforăitul și dormitul meu, după cum se vede, au fost mai tăcute decât suflatul, scârțâitul și veghea lor, am izbutit să nu-și dea seama că mă aflu în apropiere până când am vrut să mă înfățișez lor, și în felul acesta am putut, dindărătul unor tufișuri de deasupra râpei, să-i contemplan în voie și să-mi dau bine seama de obiceiurile lor ciudate.

Tustrei erau bătrâni și bărboși: unul avea barba albă, cel cu flautul; altul barba cărunță, cel cu fagotul, și altul barbă neagră, cel cu vioara.

Purtau niște haine cârpite de catifea reiată, cămăși cărora nu li se mai știa culoarea, cingători negre sau colorate, iar pe cap, cei doi care își puneau ceva pe cap, violonistul și flautistul, aveau niște pălării înalte și ciudate, cine știe poate jobenuri la vremea lor, deși acum arătau ca niște coșuri de sobă umede și nelustruite.

Așezați în cerc se străduiau să-și facă instrumentele să cânte, și au izbutit cu atâta avânt, încât ceea ce la început era suav și spiritual, a ajuns atât de tare și de insistent, încât mă mai mir și-acum că nu s-a auzit gălăgia în Salamanca.

Când s-au oprit și au scos un burduf cu vin, m-am gândit că sosise timpul să mă prezint, și așa am și făcut fără să pomenesc vreun sfânt căruia să-i fiu credincios – pe care atât de tânăr fiind nu-l avem – nici vreo ursitoare nașă, pe care n-am avut-o nici atunci când eram copil, nici acum când sunt copt la minte.

Priviți de aproape, muzicienii aveau o înfățișare și mai ciudată decât de la distanță, și gândiți-vă cât de murdari trebuie să fi fost dacă mizeria de pe ei a atras atenția unui băiat care nu strălucea prin curățenie.

Când m-au văzut, s-au oprit din îndeletnicirea de a bea din burduf și m-au privit cu ochi aproape înspăimântați.

— De unde ai ieșit? m-a întrebat cel cu barba albă, care apoi mi-am dat seama că era cel mai important.

— Păi vedeți dumneavoastră, stăpâne, am

răspuns cu respect, se spune că merg pe al optulea an de când am ieșit din pântecul mamei.

— De acolo am ieșit cu toții, mi-a spus sentențios, fiecare din al mamei lui, vreau să zic, dar nu asta te întreabă acest umil apostol al adevărului.

Am început să tremur când l-am auzit rostind aceste cuvinte ciudate, fiindcă am crezut că am de-a face cu un nebun sau un ucigaș care-și spintecă victimele, dar m-am liniștit îndată dându-mi seama că, în câmpul acela, dacă toți trei ar fi fugit după mine nu m-ar fi prins niciodată, și văzând pe buzele-i vineții zâmbetul drăgăstos cu care mi-a spus:

— Dar, cum îți spun, nu din acest loc pe care-l respect, nu din pântec, chiar dacă e rodnic, te întreb dacă ai ieșit, ci de unde dracu' ai ajuns până aici, căci nici frații mei nici eu nu te-am auzit venind.

De ceea ce a trebuit să răspund cum m-am priceput mai bine nu-mi mai amintesc acum, dar cred că le-am dat lămuriri discrete, dacă mă gândesc că puțin timp după aceea îmi dădeau să beau din burduf și mă întrebau dacă voiam să învăț știința muzicii.

Cel care mi-a vorbit astfel mi-a spus că

prenumele lui era cel al regelui David, iar numele de familie cel al unui fabricant de cuie care se numea Andrade și care fusese tatăl lui, dar că poporul, necunoscător în ale genealogilor, se mărginea în cazul cel mai bun să-i spună seňor David și în cel mai rău, Belbecelul arb – care în graiul lui galician, însemna Berbecelul alb – poreclă ce-o respecta din modestie și ca să facă un sacrificiu.

Nici în ceea ce privește cuvântul alb nu exista vreo îndoială, deoarece din numeroasele fire de păr ce i se vedeau niciunul nu era de altă culoare, și nici în ceea ce privește cuvântul berbec, căci dacă îl compari cu un animal, niciunul nu i se potrivea mai bine, dar în ceea ce privește berbecelul am stat mult pe gânduri, deoarece întotdeauna am crezut că seňor David avea mai curând ceva de berbec de prăsilă decât de berbecuț, așa cum avea mai curând ceva de om bătrân și matur decât de băiat tânăr și plângăreț.

Dar lucrurile sunt cum sunt, și trebuie luate așa și nu altfel.

Pe frații lui, cum le spunea el, mi i-a prezentat cu mare ceremonie, și mi-a spus numele și poreclele lor

cu asemenea bună creștere, încât aveai impresia că te afli printre cavaleri.

— Acesta, îmi spuse arătându-l pe cel cu fagotul, îmi urmează în vârstă și știință, și se numește Tomás, după prenume, ca apostolul care s-a îndoit de adevăr, și Suárez, după numele de familie al mamei lui, căci nu-și amintește numele pe care-l purta tatăl său. Cântă la fagot, cunoaște graiul păsărilor, se pricepe la știința stelelor, știe să aprindă focul frecând două lemne, și în ciuda bărbii mai face încă salturi mortale pline de grație. Nimeni – adăugă cu mare risipă de mister – în afară de Atoatefăcătorul care le orânduiește pe toate, de mama care l-a născut și care l-a botezat, de noi căroră ne-a spus și de tine, căruia îți spunem acum, nu știe că adevăratul lui nume este atât de nobilul și de frumosul Tomás Suárez, și oamenii, din neștiință, îi spun Cachimbo, nume care nu înseamnă nimic.

Se opri o clipă, privi munții și spuse:

— Frumoasă dimineață! Ce zici?

— Da, domnule, foarte frumoasă.

— După cum spuneam, ani în șir am fost mâhnit

crezând că-i știe numele și jandarmeria și satul lui, care e Boñar, din regatul León, dar slavă Domnului, temerile mele erau neîntemeiate.

În timp ce vorbea Belbecelul arb, Cachimbo sau Tomás Suárez stătea plin de respect, cu ochii țintă la picioare, și a vorbit doar când i-a spus señor David să spună ce prevestea ciocârlia în faptul dimineții despre prezența mea acolo, ca un înger vestitor, după cum zicea el, în învălmășeala din inima lui.

Tuși puțin ca o oaie și cu glasu-i sonor și subțire ne asigură că ciocârlia vestea primejdii și trei pesete, cuvinte care au fost de ajuns pentru ca cei doi prieteni ai lui să se năpustească pe arăturile dimprejur, cu privirea ațintită în pământ, timp de aproape un ceas, poate ca să se lămurească dacă nu cumva în privința pesetelor se înșelau atât pasărea cât și prietenul.

Când s-au întors, la fel de mofluzi cum plecaseră, señor David l-a liniștit cu fraze drăgăstoase pe Cachimbo și i-a spus să nu se îngrijoreze, deoarece, dacă n-a găsit cele trei pesete, asta era cu siguranță pentru că nu căutase bine.

Cel cu vioara, care mi-a fost prezentat mai

neclar, și pe care șeful îl lua mai puțin în seamă în toate privințele, mi-a spus că numele lui era Abraham și că arcușul pe care-l avea în mână era ca foamea, căci făcea mațele să cânte, având însă un merit pe care foamea nu-l avea, anume că scotea zgomote și sunete din mațele moarte și uscate, și nu din stomacuri încă umede, deși pe moarte și obosite.

Imita perfect din gură orăcăitul broaștelor, cântecul cucului și foșnetul vântului într-un lan de grâu, și spunea cu multă mândrie că era urmașul direct al unui vicerege din Indii care se numea Bantabolin, bărbat ce-a murit în ciudata bătălie purtată cu metisul Jesusito, care era înțeleș cu diavoli din adâncuri.

Toate poveștile pe care mi le-au spus muzicanții mi-au rămas fixate în memorie ca și cum mi le-ar fi ținut acolo, și asta nu știu dacă din cauza creierului meu tânăr sau a născocirilor fistichii pe care mi le povesteau, ceea ce-i sigur însă e că nu cred c-am uitat vreun fapt mai de seamă.

Spre amiază, un nor gros ce s-a așezat deasupra capetelor noastre și-a vărsat noianul de ape cu atâta

putere, încât tot pământul părea o tobă, și noi, cum n-aveam decât o mantie ca să ne învelim, ne-am acoperit cu ea capetele, așezați în cerc ca iepele când se apără de lup și cu fundurile afară, deoarece, prin partea asta, guturaiul nu intră niciodată, după cum spunea Belbecelul arb.

După ce-a trecut norul, s-au întors la instrumente să vadă dacă nu le-a stricat apa, și cu toții am reaprins focul lângă care a trebuit să ne uscăm părțile prea ude ale trupurilor noastre pe care zeghea nu le acoperise.

Abraham mi-a povestit în continuare că bunicul lui Bantabolin a fost vrăjit de vicleșugurile vătămătoare ale metisului Jesusito, care, văzându-se prins într-o luptă serioasă, și când Bantabolin era gata să-l înfrângă, l-a scuipat cu acid – căci această otravă era saliva lui – drept în creștet, aprinzându-i părul, și că atunci când strămoșul lui și-a dus mâinile la cap ca să atingă focul, el a folosit cu viclenie prilejul ca să-i reteze gâtul din două tăieturi, căci e lege că așa după cum regilor trebuie să li se dea trei lovituri de sabie pentru a le îndepărta capul, viceregilor, cum era bunicul lui, le sunt de ajuns două, iar celorlalți

muritori, ca el și ca mine, le e de ajuns una singură. După cum spune legenda, capul viceregelui Bantabolin a rămas cu ochii deschiși și gura zâmbitoare, și avea atâta farmec, încât cele două soții ale metisului Jesusito, metisa Esmeralda și metisa Sirena, care nu erau înțelese cu diavolul, au murit de durere când bărbatul lor s-a dus să le arate darul, pedepsind astfel trădarea care a lăsat Indiile fără cârmuire.

Fără îndoială că această istorie despre bunicul violonistului nu mi s-a părut prea adevărată, dar cum omului părea că-i place să mi-o povestească și în viață mințim destul ca să nu mai suportăm și minciunile celorlalți, m-am prefăcut că-l cred, lucru pentru care mi-a mulțumit, dar mie nu-mi era greu deloc și primeam pentru asta două-trei sardele afumate, bucăți de pastrama și câteva felii de pâine drept recunoștință. Domnul orânduiește lucrurile în așa fel încât oamenii binevoitori să se ajute între ei.

Cu señor David și prietenii lui am stat aproape patru ani încheiați, timp în care, în afară de faptul că am cutreierat satele și câmpiile, mi-a fost dat să învăț

vicleșugurile stăpânilor mei, atât cele bune, ca muzica și conversația (care aveau să-mi aducă servicii așa de mari), cât și cele rele, înțelegând prin aceasta, bunăoară, dibăcia de-a hipnotiza găinile doar privindu-le de la douăzeci de metri, sau aceea de-a grohăi întocmai ca porcii, ceea ce n-ar însemna nimic rău dacă n-ai avea de gând să-i aștepți cu un sac drept căluș și-un cuțit bun de înfipt în inimă în spatele stâncii unde îi mîna puțin curiozitatea lor greoaie și în aceeași măsură restul, adică știința noastră vicleană.

După ce m-au primit în tovărășia lor cu obligația de a face tot ce mi se poruncea și dreptul de-a nu avea niciunul în afară de cele pe care ar fi vrut să mi le dea ei – și timpul a dovedit că dacă nu mi-aș fi luat câte unul, aș fi pierit – am pornit-o și am bătut drumurile prin împrejurimi, și degrabă mi-a fost dat să văd că protectorii mei artiștii nu erau atât de spirituali cum păreau la prima vedere, ci, în schimb, oameni practici și ageri, și obișnuiți cu prisosință să se aleagă cu un câștig în veșnica și înverșunata luptă de zi cu zi.

Cât timp m-au considerat paj sau slugă au uitat felul lor rafinat și studiat de a vorbi și s-au dovedit la

fel de josnici și de spurcați la gură ca și vechii mei stăpâni, purtare firească la care renunțau când se întâlneau cu un străin, comportându-se cu el din nou afectat, îi vorbeau de păsări și de aștri, și-i povesteau isprăvile lui Bantabolin.

Se purtau urât unul cu altul, dar preferau să nu se despartă pentru că formau un grup unit. Când se certau, era știut că acela care va încasa în cele din urmă loviturile eram eu, dar nu le port pica, căci era firesc. După ani de zile, când am ajuns să am și eu un servitor, am făcut la fel, și cred că nici lui nu i-a părut rău; pe moment nu-i place nimănui să-i arzi un dos de palmă peste gât sau un picior în fund, dar cu vremea, dacă ești slugă, recunoști în cele din urmă că pentru asta ești făcut, și înduri.

În general, duceam o viață zbuciumată, dar puteam s-o suport. De mâncare nu era întotdeauna, asta așa-i, dar emoții mereu. În ținutul acela, pe măsură ce ne apropiam de hotar, îndeletnicirea noastră era să furăm de la unii contrabandiști și să le vindem altora. Lucrul nu era prea greu; contrabandiștii erau oameni simpli, locuitori de prin

satele învecinate, care țineau marfa în văgăunile din râpe și se duceau s-o ia cu siguranță numai după ce-o vânduseră. Secretul era să-i distrezi și de asta se ocupau Belbecelul arb cu flautul și Cachimbo cu fagotul, în timp ce Abraham și cu mine îi jefuiam. Lui Abraham, care cunoștea pe de rost parte din văgăunile de prin jurul lui Fuentes de Oñoro, îi era ușor să găsească marfa. Greul venea după aceea, când trebuia s-o vindem, și în mai multe rânduri a trebuit să aruncăm totul în mijlocul câmpului de frică să nu cădem în mâinile carabinierilor. Când puneam mâna pe un câștig serios se știa că ne așteptau zile și uneori chiar săptămâni întregi de huzur, căci stăpânii mei, cum e legea printre artiști, hoți și căutători de comori, semănau mai curând cu niște greieri distrați și zăpăciți decât cu niște albine harnice sau cu niscaiva furnici prevăzătoare.

De la ei am rămas cu prostul obicei să nu păstrez niciun han pentru ziua de mâine – căci se pare că Dumnezeu vrea să fie mereu azi – și în felul acesta astăzi sunt sărac ca nerozii, după ce mi-au trecut prin mâini de-a lungul vieții ceva bănișori, ceea ce-i mai

grav fiind că de ele nu s-a lipit niciunul, nici de buzunar, și ceea ce-i și mai dureros încă e că n-o poți spune cu capul sus și nu poți da vina pe cinste. Căci dată furi și risipești, iată unde ajungi: la sărăcie și amărăciune.

Îmi amintesc că într-un sat bine cârmuit, primarul, om cu scaun la cap, care se îngrijea de averea locuitorilor, ne-a spus să alegem între piatra de hotar a comunei sau închisoare, alegere la care n-am stat pe gânduri, după cum este ușor de presupus.

Acestea s-au petrecut în Barba de Puerco, pe râul Águeda, de unde am fost izgoniți, răpindu-ni-se în treacăt din traistă doi cocoșei de fel din Aldea del Obispo, morți săracii cu o seară înainte, în timp ce treceam prin satul lor.

Când i-am părăsit le-am făgăduit, dacă nu să ne străduim să-i răscumpărăm, lucru ce ni se părea puțin cam primejdios și un țel aproape de neatins, atunci să-i răzbunăm cu vârf și îndesat pentru o cârmuire atât de tiranică, și astfel, după ce-au început stelele să strălucească neclintite pe cerul întunecat, am intrat viclenește în sătuc și, amintindu-ne că se numea

Barba de Puerco, în fața bărbilor, deși adormite, ale tuturor locuitorilor, am înhățat un porc pe care atât de greu l-am făcut să tacă, încât atunci când am izbutit, cadavrul lui era singurul din sat care tăcea. Au tras clopotele, au asmuțit câinii împotriva noastră, ne-au urmărit cu împușcături și pietre, dar cum noaptea ținea cu noi, am izbutit să scăpăm teferi și sănătoși, deși fără porc și cu frica-n oase.

În zori, înțepeniți de frig, fără să ne fi oprit nici măcar o singură clipă, eram pe un dâmb și în fața noastră se afla sătucul Lumbrales, unde am avut ciudata aventură cu nebunul, întâmplare care și astăzi mă înfloară ori de câte ori mi-o amintesc. S-a întâmplat - și faptul n-ar fi avut mare importanță în sine dacă nu ne-ar fi speriat - că ducându-ne să ne odihnim și să bem puțin vin într-un han de pe partea dreaptă cum intri în sat, s-a apropiat de noi un băiat care arăta mai degrabă a flăcău și care ne-a rugat în cuvinte cuviincioase să-l ajutăm, căci tatăl lui îl părăsise. Ne-a mirat faptul că un bărbat atât de sănătos și de puternic ca un stejar să cerșească mila plângându-se de abaterea săvârșită de tatăl lui, dar

cum eram obosiți și prăpădiți, și în satul acela era mai bine să le fini pe plac decât glumeți⁴, ne-am uitat la seînor David, care scotea în mare grabă o monedă din batistă.

— Dumnezeu să vă răsplătească, domnilor, acolo în împărăția Cerurilor, ne-a spus băiatul; când o să am destui bani, am să-i cheltuiesc pe toți pe-o slujbă.

— Poate pentru păcatele dumitale? îl întrebă Cachimbo.

— Nu, domnule, căci Dumnezeu m-a iertat pentru păcatele mele.

Mi s-a părut cam ciudat răspunsul, dar cum voiam să ne odihnim, și nu să stăm de vorbă, am împins ușa întredeschisă a hanului și ne-am strecurat în tinda întunecoasă și liniștită.

Era desigur foarte devreme, dar cum cei din toate satele astea se scoală de obicei cu noaptea în cap și zorii abia mijiseră, am început să bănuim că se întâmplă ceva când n-am auzit niciun glas răsunând pe uliță sau în han.

⁴ în original joc de cuvinte intraductibil: más valía caer en gracia que ser graciosos (n. tr.).

Băiatul era guraliv.

— Când o să vă obișnuiți cu întunericul o să vedeți mai mult.

— Asta și așteptăm. Dar oamenii din sat unde-s?

— Au fugit pe câmp; sunt foarte lași.

— Toți?

— Aproape toți. Când se întâmplă ceva aleargă de colo-colo.

— Și s-a întâmplat ceva? Au venit lupii?

— Nu, domnule, lupii nu mai coboară de mult în sat; de vreme ce acum vitele merg la câmp...

— Aha, am înțeles. Atunci a avut loc vreun furt, vreo crimă?

— Ei așa! Nu, domnule! Ceea ce se întâmplă sunt doar niște chestiuni de familie. Tata, știți dumneavoastră, care era foarte greu de cap; și mama vitregă, care era o târfă șireată. Iată-i.

Într-adevăr, ne obișnuisem cu întunericul și, în spatele nostru, atârnați de-o bârnă, se găseau tatăl și mama vitregă a băiatului. Picioarele le atârnavă cam la o palmă și jumătate de pământ, și moartea părea că-i lungise. Există morți cărora li se întâmplă lucruri de

neînchipuit.

Cei trei stăpâni ai mei s-au aruncat asupra lui, l-au prins și l-au legat. Pe urmă, când le-am așezat pe o banchetă, a spus:

— Sus mai sunt și alții; nu știu dacă au murit... oamenii ăștia sunt foarte lași. Am ieșit cu pușca pe uliță și au rupt-o cu toții la fugă...

Bietul nenorocit se vedea că-i nebun de legat, dar la etaj mai era o bârnă și două slujnice atârinate de ea. Acum, când îmi amintesc de el, mi se pare că umblă un nebun pe stradă, și nu știu dacă să râd sau să încep să tremur. Așa-i toată viața!

Atunci când s-a întâmplat, am rămas încremenit

— La fel de încremenit ca și stăpânii mei - și toți patru n-am dormit aproape o săptămână.

— Dacă ăsta izbutește să afle vicleșugurile metisului Jesusito! îi spunea în glumă Belbecelul arb lui Abraham.

N-am isprăvit bine să-l legăm, că am și auzit pe uliță un zgomot care aducea cu o îndepărtată gălăgie de oameni ce se apropie, și când ne-am dus la poartă să vedem despre ce era vorba, - așa cum bănuiam -

ne-am întâlnit cu o ciudată gloată înarmată cu tot soiul de arme, care a amuțit și a încremenit la o distanță prevăzătoare când a văzut că, în locul nebunului, eram noi patru cei care ieșeam din han.

— Unde e Julián? ne-a strigat cel care părea că poruncește, și care după aceea am aflat că era primarul.

— Dacă cel pe care-l numiți Julián e acela care spânzură oameni, le răspunse Belbecelul arb, îl găsiți aci înăuntru, cu mâinile și picioarele legate fedeleș; dacă e altul, nici eu nici frații mei nu vom ști să vă dăm socoteală.

— Luați seama să nu ne înșelați!

— Așa cum există un Dumnezeu care face soarele să strălucească, la fel de adevărat e și tot ce vă spun! Mă predau oamenilor dumneavoastră până când vă dați seama și singuri!

— Nu e nevoie, căci cuvintele dumneavoastră par foarte sincere.

— Așa și sunt.

Dacă ne-am fi apropiat de grup, oamenii ar fi avut mai multă încredere, și, ca să le dăm mai mult

curaj, am făcut semne cu mâinile că eram neînarmați, ne-am îndepărtat de poartă și ne-am așezat în mijlocul drumului ca să-i facem să vadă că nu voiam să ne apărăm, ci doar să isprăvim cu toată povestea și să ne odihnim, căci asta și doream de fapt.

Când au ajuns la douăzeci de metri, s-au oprit din nou și au ieșit din rând primarul și încă doi, care au vorbit în șoaptă cu stăpânii mei, și apoi, rămânând eu la ușă, au intrat în han, lucru ce trebuie să fi fost născocirea lui Lucifer însuși, căci nebunul, cum i-a văzut, a început să răcnească și să tremure și să facă spume la gură, iar ei să se sperie și să țipe ca muierile și să alerge de colo-colo, fără să găsească ieșirea, și cei de afară, auzind gălăgia și crezând cu siguranță că era vorba de o cursă, s-au năpustit asupra casei cu puștile și praștiile, în așa fel încât n-a mai rămas niciun geam întreg și nicio țiglă la locul ei, și s-ar fi năruit casa cu ei dacă în toată harababura aceea cei șase bărbați n-ar fi izbutit să se întâlnească în ogradă și n-ar fi venit împreună, în chip de ariergardă, să-i liniștească pe atacanți. Unul dinăștia, cuprins de beția apropiatei victorii, a fost totuși greu de potolit și

de convins că stăpânii mei erau prieteni și partizani ai satului, și nu ai dușmanului său, dar de el a avut grijă primarul, ajutat de autoritatea sa și de argumentele nimerite pe care le trâmbița răcnind atât de tare, încât cred că s-a auzit până în locurile sfinte unde, după cum se spune, a trăit Domnul nostru Iisus Hristos pe când a umblat, așa cum umblăm noi acum străbătând această vale a plângerii și a nenorocirilor.

Pe bietul Julián l-au găsit mort și ciomăgit, dar medicul legist a spus, când i-a făcut autopsia, că toate ciomegele și tăieturile de cuțit le-a primit după ce murise. Mai bine că a fost așa.

Când a venit în sat domnul judecător cu toată curtea lui de slujbași și alaiul de jandarmi, i-au dat jos fără întindere pe tatăl, mama vitregă și pe cele două slujnice ale lui Julián; și locuitorii, nu știu dacă pentru a sărbători Dumnezeu știe ce ciudată reprezentare a sângelui vărsat sau doar din spirit de imitație, fapt e că au început și ei să dea jos din hornurile vetrelor tot soiul de caltaboși, de șunci, de lebărvurști, de cârnați, salamuri, tobă și alte mezeluri, cu care – dacă în cele din urmă cei ce le avuseseră au rămas fără ele –

deocamdată am ieșit cu toții în câștig.

Cachimbo ne spunea că providența e aceea care orânduiește lucrurile astfel – cu chibzuință pentru plăcerea și folosul celor buni – și că, dacă noaptea trecută n-am fi fost urmăriți ca niște pungăși, acum ne-am fi aflat încă la jumătatea drumului, căci. Nimic nu zorește pasul mai mult ca teama de ciomăgeală.

— Și într-adevăr nu spui minciuni, prietene Cachimbo, i-a răspuns Abraham, ci adevărul și încă unul mare, căci, cu mulți ani în urmă, stricându-mi burta cu niște struguri stropiți cu piatră vânăată pe care i-am mâncat și care nu erau ai mei, și încercând să mă lecuiesc de răul acesta cu singurul mijloc care mi-a venit în minte, și anume să dau afară din mine tot răul ce-mi prisosea în trup, s-a întâmplat ca stăpânul – care era un cleric voinic, bărbos, din La Montaña – să treacă pe lângă mine și să mă descopere murdărindu-mi vița, și nici n-a apucat să se uite bine la mine, că am și văzut bâta în care se sprijinea, și răul mi-a trecut ca retezat de la rădăcină, iar eu am pornit-o cu izmenele în mână, întocmai ca un copil mic, și am luat-o la goană pe drum în jos.

— Nici tu nu spui minciuni, Abraham, căci eu am aflat de un păstor care, stând pe vine să-și facă nevoile, a primit de la tovarășul lui știrea că trenul îi ciopârțise măgarul, ceea ce a fost de ajuns ca să i se urce rahatul și să nu mai coboare cincisprezece sau douăzeci de zile.

— Pentru că sunt unii care asigură că o sperietură poate avea efect opus, mă înțelegi, Cachimbo, dar cred că emoția îți oprește burta și apropierea ciomagului te face să-ți miști mai repede picioarele. Belbecelul arb, care în timp ce prietenii lui filosofau în felul acesta și purtau asemenea conversație nu ne spusese nici un singur cuvânt, m-a chemat în grupul în care se afla împreună cu domnul primar, cu domnul judecător, cu sergentul de jandarmi și alte autorități.

— Băiatul pe care-l vedeți este înfiat de mine și-i feciorul unei surori de-ale mele. Biata de ea își iubea atât de mult țara încât a murit de durere tind a aflat cele întâmplare în Cuba⁵. Tatăl lui tot acolo a murit...

⁵ Referire la războiul hispano-american din 1898, când Spania a pierdut ultimele colonii, printre care se afla și Cuba.

și nimeni nu i-a fost recunoscător. Ce să faci!

— Mai sunt și oameni cinstiți! spuse primarul.

— Mai sunt, da, domnule! zise secretarul primăriei.

— Ce ușor ar fi fost să se aranjeze toate astea! oftă sergentul de jandarmi.

Belbecelul arb zâmbi.

— Păi îl vedeți și dumneavoastră: umblă cu mine, care sunt sărac și nenorocit, cutreierând nesfârșitele drumuri ale patriei. Dar nu-mi pare rău că mă întovărășește. Doar e copilul surorii mele.

Mă apucase cu mâinile-i groase de subsuori și mă ținea așa, și eu mă uitam în jos și mă arătam umil, căci îmi dădeam seama că dacă aș fi spus o nechibzuință m-ar fi gătuیت ca pe-o păsărică.

Domnul primar, care era tot atât de bun la inimă pe cât de dur la înfățișare, a spus că sau nu va putea face mare lucru sau va îndrepta acea strâmbătură, și făcând acest lucru pe măsură ce vorbea, l-a pus pe secretar să-l cheme pe Simón, care - sașiu cum l-a adus maică-sa pe lume și cu piciorul drept mai scurt cum l-a lăsat sergentul, sunt ani de-atunci, când l-a

trântit de pe gardul cimitirului - s-a înfățișat cu căciula într-o mână, așa cum cerea respectul cuvenit, și cu trâmbița în cealaltă, așa cum cerea îndeletnicirea, și după ce a ascultat cele spuse de primar, a început să sufle în tub, ceea ce i-a făcut pe toți să tacă, și celor care au vrut să-l asculte le-a fost dat să audă strigarea cu care a început nenorocirea mea când se cuvenea să mă gândesc că avea să fie primul pas spre fericire. Căci lumea, zic, a tăcut, și crainicul Simón, după ce a sunat de trei ori și a dus un picior înainte, a dat drumul cuvintelor, pe care toți le-au încuviințat cu plăcere și pe noi ne-au umplut de bucurie.

— Asta zic și eu că e bun, îi spunea în șoaptă domnul primar secretarului; mult mai bun decât Juan, ți-am spus eu. Ăstaia îi sunt dragi cuvintele, și dacă ar fi pus mâna pe el cei din Salamanca, sunt sigur că ar fi ajuns foarte departe.

— Da, domnule primar, și eu cred la fel. Și în ceea ce-l privește pe Juan, acum știți de ce vă spuneam acele lucruri. Căci datoria este sfântă, domnule primar, și dumneavoastră știți asta mai bine

ca oricine.

— Da, prietene, acum te înțeleg. Acum știu că ești un om pe care te poți bizui totdeauna în vreo încurcătură și la primejdie.

— Mă măguliți, domnule primar. Și bine spuneți ca Simón ar fi ajuns departe; căci alții compun versuri cu mai puțin meșteșug și scriu cărți cu mai puțină patimă. Și ăsta își rostește cu smerenie strigările bine zise și bine chibzuite, și dacă l-ar ispiti trufia – Doamne Dumnezeule, să nu facă lucrul ăsta – cred că până și versuri ar fi în stare să potrivească.

Pe când primarul și secretarul terminau de vorbit în taină, se și auzea în depărtare, pe drumul dinspre munți, sfârșitul celei de a treia vestiri, și Simón scuipa ca să-și dreagă glasul pregătindu-se să spună că tustrele autorități dădeau fiecare în parte câte zece reali din buzunarul lor ca să ne sprijine, și că domnul primar spera că oamenii din Lumbrales, care dăduseră întotdeauna dovezi de caritate, aveau să ajute cu cât i-ar lăsa inima ca să îndrepte trista situație a orfanului – acela eram eu – pe care cu atâta dragoste l-au oploșit cei ce-au salvat populația de-o

catastrofă – căci aceștia erau stăpânii mei, iar Julián, flagelul – și acum erau oaspeții cei mai folositori din câți trecuseră vreodată prin sat.

Cachimbo și Abraham, care stătuseră mai departe, când au auzit cum stau lucrurile, au holbat ochii cât cepele și, dacă nu s-ar fi uitat Belbecelul arb la ei, dându-le de înțeles că trebuie să tacă, cu siguranța ar fi făcut o gafă.

Celelalte două autorități la care se referea domnul primar, și care ar fi trebuit să contribuie cu încă zece reali din banii lor, erau domnul judecător și domnul sergent de la jandarmerie, care au făcut ochii la fel de mari ca și Cachimbo și Abraham – chiar dacă din alt motiv – și oricât de rău le-ar fi părut, au scos pe rând cele douăzeci și cinci de monede pe care le-au aruncat în colțul de unde se ridicau pomenile.

Oamenii din sat au trecut pe acolo și, unii mai mult, alții mai puțin, au pus bani în aceeași grămadă pe care stăpânii mei o urmăreau cum crește, cu un mare și foarte tăinuit entuziasm.

Văzând, după mormanul adunat, că suntem bine plătiți, primarul a spus că e în regulă, că ajunge, că

pentru un orfan și pentru ocrotitorii lui e destul, și că nu se cuvine să capete mai mult, deoarece trebuie să te întinzi cât ți-e plapuma, pe când ceea ce-i prea mult strică viețile și conștiințele.

Nu știu unde se termină linia de mijloc și începe lipsa de cumpătare, dar presupun că cei douăzeci și opt și ceva de duros pe care i-au strâns cu toții ca să mi-i dăruiască erau – se vede – o sumă mare, întrucât, dacă în urma acestui fapt viețile noastre nu s-au stricat mai mult decât erau, în schimb conștiințele noastre au fost pervertite de zgârcenie.

Vorba e că stăpânii mei s-au părut chiar în noaptea aceea, și asemenea lucruri au ajuns să-și spună și strigând atât de tare, încât oamenii, care sunt gata mai curând să creadă lucrurile rele pe care și le spun cei ce se ceartă, decât lămuririle cinstite și conversațiile tihnite ale celor pașnici și visători, au ajuns să gândească atât de urât despre această bandă incit dacă stă pinii mei nu și-ar fi luat zborul înainte de ivirea zorilor, binefăcătorii lor din ziua anterioară ar fi avut grijă să-i închidă cu aripile bine tăiate, în ograda unde nu scapă niciun cocoș.

Sunt de acord cu hotărârea stăpânilor mei de-a nu mai fi rămas în Lumbrales nici măcar un ceas în plus atunci când lucrurile începuseră să se cam încurce, cu toate că aş fi preferat atunci, chiar dacă nu m-ar fi luat cu ei, să-mi lase ceea ce era al meu – sau ceea ce socoteam eu c-ar fi trebuit să fie – adică partea ce mi se cuvenea din colectă.

Lucru sigur e că economiile mele au zburat odată cu ei, şi m-am trezit acolo singur, dator pentru o noapte la han şi fără o leţcaie în buzunar sau ceva pe mine care să valoreze vreun ban.

Când eşti foarte tânăr, cum eram eu pe atunci, faci adeseori cele mai mari nechibzuinţe, şi una din ele

— Cea pe care am deplâns-o atunci în Lumbrales – a fost aceea de a-i crede cinstiţi şi oameni de cuvânt pe cei dintr-o bucată, câtă vreme experienţa te învaţă mai apoi că cinstea şi respectarea cuvântului dat nu ţin de vârstă, nici de vreo stare sufletească sau trupească, ci sunt probabil nişte virtuţi la fel de rare ca şi leii la noi în munţi. Partea ce-o socoteam a mea – căci aici voiam s-ajungem – s-a adăugat în buzunarul

Belbecelului arb la economiile mele, și acum îmi amintesc fără prea multă furie sfaturile pe care mi le dădea și în care credeam orbește.

— Oamenii sunt răi și mârșavi, fiule, și dacă miros că ai ceva parale la tine, văzându-te așa tinerel și sfrijit, sunt în stare să-ți facă un mare rău ca să te jefuiască. Adă banii la mine, căci la pieptul meu sunt mai în siguranță, și când ai vreo nevoie, nu te rușina să-mi ceri ceea ce e al tău, căci – dacă nu-i pentru o cheltuială nesăbuită – am să ți-i dau înapoi.

Asemenea predici îmi ținea și atât de răi și de numeroși mi-i zugrăvea pe hoți, încât neîncrederea firească pe care o aveam față de el a dispărut, iar săculețul și-a schimbat – abia pe urmă am văzut, când nu mai era nimic de făcut, că pentru totdeauna – nu numai brâul, ci și stăpânul Dar, în sfârșit; vă povesteam că am rămas în sat singur, dator și sărac, și locuitorii, care cu o zi înainte fuseseră atât de drăgăstoși, când au aflat că Belbecelul arb, Cachimbo și Abraham mă furaseră, nu numai că n-au trecut de partea mea, cum credeam, ci s-au grăbit să mă insulte pentru singurul delict de care puteam fi învinuit, și

care s-a dovedit a fi acela de-a nu avea nici legătură de rudenie cu señor David, și nici tată care să fi luptat în Cuba sau vreo mamă moartă de durere. Dumnezeu mi-e martor că pe oameni nimeni nu-i poate înțelege.

— A, haimana, îmi spuneau, vasăzică așa, nici taică-tu n-a murit apărând patria, nici tu nu ești orfan cinstit! O să-ți arătăm noi înșelătorie! O să te-nvățăm noi minte să mai râzi de niște oameni cumsecade!

Eram sfios și înspăimântat, și așa și arătam, și cred că numai în felul ăsta am izbutit să le potolesc furia și să-i fac să-mi îngăduie să trăiesc printre ei, fiind băiat la toate și neprimind de nici unele în timpul celor câteva luni pe care le-am petrecut cu acei oameni și care mi se pare că au fost destule.

Unii erau buni, alții răi – după cum se poate lesne bănuî – și din acea perioadă nu mi-au rămas prea multe cicatrice, ceea ce nu-i puțin lucru.

Dar Lumbrales era un sat care nu te îndemna la nimic, și neastâmpărul meu era prea mare ca să încapă în el.

Într-o dimineață de vară – pe la jumătatea anului – fără să scap de nimeni, căci n-aveam de cine pentru

că mi se iertase totul, cu capul sus și o pline de casă drept ban în pungă, am pornit-o pe șosea în direcția pe care o are Calea lactee noaptea, și m-am oprit puțin înainte de-a ajunge la malul râului Yeltes, unde am întâlnit un nou stăpân care să mă ocrotească mai departe și cu care mi s-au întâmplat isprăvile pe care vreau să le povestesc mai jos.

CARTEA A PATRA

Care tratează despre liniștea pe care sufletul meu a găsit-o plimbându-mă pe malul râurilor, și care vorbește și despre cugetările pocăitului Felipe.

Se vedea foarte deslușit șirul de plop negri ce însemnau cursul râului Yeltes, când ochii mei au descoperit un bărbat șezând pe o piatră și despăduchindu-se; era gol până la brâu și atât de slab, încât aducea chiar cu imaginea morții sau cu prevestirea foamei. Părea absorbit de ocupația lui, și cum nu dădea semne că ar vrea să isprăvească în ziua aceea, am preferat să-l întrerup și să mă prezint singur, fără să mai aștept să mă vadă.

— Să dea Domnul să avem o zi bună, domnia-voastră și cu mine! i-am spus eu. Nu vreau să vă

stânjenesc, ci doar să-mi îngăduiți să privesc cum omorâți păduchii, dacă asta vă e voia.

— Da, fiule, mi-a răspuns, fă ce poțesteți, iar dacă nu mă stânjenești, mă voi purta cu tine la fel de bine ca și cu toți semenii mei. Nu-mi spune domnia-voastră, căci nu-mi place, și apucă batista aceea pe care vrea s-o ia vântul. Iubești natura și minunățiile ei?

— Da, domnule; pe amândouă.

— Și râurile zgomotoase pline de păstrăvi gustoși?

— Da, domnule, de asemeni.

— Văd că ești un tânăr cu o fire aleasă și probabil că în privința asta semenii cu mine. Ai familie?

— Nu, domnule.

— Mai bine pentru tine, căci astfel n-ai s-o pierzi. Eu am avut o soție care a înnebunit și a plecat în munți.

— Ducă-se pe pustii!

— Nu, fiule, mai bine să spunem „Dumnezeu s-o aibă în pază”, și să nu ne îndepărtăm de malul râurilor. Iubești liniștea sufletească?

— Mai presus de orice, domnule.

— Atunci să nu te înfunzi niciodată în munți; urmează cursul apelor și ai grijă să nu mergi niciodată pe marginea lor, dacă sunt atât de mari că nu le poți trece prin vad.

— Da, domnule! am să vă urmez sfaturile, ba chiar o să vedeți în ce măsură am s-o fac, dacă, cum spuneți, îmi îngăduiți să vă însoțesc.

Schimbând asemenea cuvinte sau altele asemănătoare, ne-am cunoscut și împrietenit, și stăpânul meu cel nou – pocăitul Felipe, cum își zicea singur cu modestie – mi s-a părut de la început un suflet curat, ceea ce m-a bucurat până în adâncul sufletului, căci în privința pungașilor îmi fusese de ajuns să am de-a face cu muzicanții, care mi-au pricinuit atâta rău.

— Ascultă, fiule, continuă să-mi spună, ești deja mare ca să te speli, și mi se pare că n-o faci. Gândește-te că jegul, deși oprește sângele când curge dintr-o rană, are microbi și alți viruși de-ai bolilor, și că, dacă păduchii se omoară strivindu-i între unghii, microbii scapă, pentru că se bagă în păr și în cutele pielii. Fii curat, căci nu te costă mare lucru, și spală-ți

trupul în ape cristaline, deoarece e mai bine să preîntâmpini decât să vindecî - cum a spus înțeleptul rege Solomon - și nu-ți folosește la nimic să fii acoperit de slin ca o lespede de grajd. Gândește-te că luna e cu atît mai frumoasă cu cît apare mai clară, și mai gândește-te că un om curat este ca un fluture ce zboară, în timp ce altul murdar este urât ca o lighioană târătoare.

Asemenea dragoste pentru curățenie mi-a atras oarecum atenția, deoarece nu mă gândisem niciodată că apa ar folosi la ceva mai bun decât la creșterea broaștelor, dar trebuie să mărturisesc că, deși la început mi se părea cam rece, și după ce eram curat mă simțeam de parcă aș fi fost dezbrăcat, atunci când am prins slăbiciune pentru ea și pocăitul m-a învățat să înot, am ajuns s-o îndrăgesc și s-o prețuiesc mult; cel puțin tot atîta cît și pe stăpînul meu, pe care l-am iubit și l-am venerat întotdeauna ca pe un om mare, și l-am respectat după cum și merita.

Pocăitul și-a dat întotdeauna osteneala să-mi desăvârșească educația, și-am auzit de la el asemenea lucruri, încît dacă le-aș fi învățat, aș fi ajuns astronom

sau naturalist, meserii care dacă – după umila mea părere – nu se bucură de prea multă strălucire, măcar sunt foarte erudite.

— Am descoperit niște aștri, a ajuns el să-mi spună într-o zi, pe care, dacă nu i-ar fi înghițit din nou misterioasa umbră de pe lumea cealaltă, mi-ar fi ajuns ca să umplu cu ei o hartă foarte bogată. Mă uit noaptea pe cer, și cum văd un astru nou, căci pe cei vechi îi știu pe toți cum arată, scot hârtia-n care le țin socoteala și-i însemn numele și distanța față de steaua polară, care este un fel de mamă a tuturor stelelor.

— Da, domnule.

— Și când nu am în cap numele lui, lucru ce se întâmplă rar, rostesc dintr-o răsuflare de cinci ori în șir „Slăvit fie Domnul”, ca și cum aş sughița, și-mi apare în fața ochilor o lumină în care citesc foarte deslușit numele noii stele.

— Da, domnule.

— A fost una, se numea Suptonga pentru că era femelă, care s-a tot învârtit nopți în șir pe întreaga boltă cerească, până când a dispărut. Era la patru degete în dreapta stelei polare, dar nu i-am văzut

niciodată locul însemnat pe vreun plan, nici numele ei trecut în vreo geografie.

— Da, domnule.

— În León am povestit toate astea unui învățător ce-mi fusese prezentat, care, departe de a mă ajuta să răspândesc descoperirea, și-a bătut joc de mine și de știința mea și m-a întrebat dacă nu vreau să învăț regula de trei simplă. Așa sunt luați în bătaie de joc oamenii ce zboară pe aripile științei și umblă fără preget în căutarea adevărului!

— Da, domnule.

— Cred și eu că da, fiule. Ți-a plăcut cum am spus asta despre „aripile științei”?

— Da, domnule; e foarte frumos.

— Dar nu-mi aparține, fiule; trebuie să-ți spun adevărul și să nu mă fălesc cu meritele altora. Am auzit-o la un veterinar din Cuenca – ținut îndepărtat prin care așijderi am umblat – și de atunci m-a însoțit totdeauna cu credință și nu mi s-a șters niciodată din minte. Ceea ce îmi aparține cu adevărat este asta cu „fără preget”, care pare că sună bine aici. Nu e așa?

— Da, domnule; așa e.

— Ei bine, băiețașule, cum îți spuneam: învățătorul din León nu m-a crezut și mi-a răs în nas. Deși ai putea gândi altcum, nu i-am făcut niciun rău; nu l-am pârât nici domnului guvernator pentru că sprijină ignoranța, și nici domnului episcop pentru că tăgăduiește puterea Domnului, Dumnezeuul nostru. M-am gândit că propria lui josnicie e cea mai bună pedeapsă și l-am lăsat să plece. Numai cerându-și iertare va primi într-o zi îndurarea noastră! E adevărat?

— E adevărat; da, domnule.

— Și obișnuindu-i cu binele pe semenii noștri, va sosi ziua, să nu te îndoiești de asta, când nimeni n-o să mai arunce cu piatra!

Când i-am ascultat la început cugetările, pocăitul mi s-a părut nu numai de o erudiție neobișnuită – căci așa l-am considerat întotdeauna – ci și un spirit grav și contemplativ, cum șade bine unui om de știință, și prea puțin înclinat să-și bată joc de scăderile celorlalți, și poate, cine știe, chiar mai puțin de ale sale, dar când într-o zi m-a întrebat: „Băiete, crezi în transmigrația sufletelor?”, m-a cuprins asemenea

teamă și mi-a picat atunci atât de prost, încât era cât pe ce să-mi pierd graiul și aproape chiar să rămân locului.

— Stă pine, i-am spus, nu v-ați gândit că sunt încă prea tânăr ca să știu astfel de lucruri și că am cunoștințe puține și neînsemnate și nu-mi vine în cap nicio idee sau cuvânt ca să răspund?

— Nu, fiule, nimic din toate astea; căci știi de pe acum destule lucruri prin simplul fapt că ești, fiindcă se prea poate ca în tine să se afle spiritul unui sfânt, unui înțelept sau al unui războinic renumit din antichitate, și tu să nu știi; căci și mai străin încă de adevăr e un cocoș din satul meu, care înainte a fost procurator la tribunal, ba chiar și deputat provincial, și astăzi a căzut atât de jos, încât doar providența știe ce sfârșit îi este hărăzit după ce va fi ajuns în oală, potrivit cu legea pe care trebuie s-o urmeze în încarnarea lui de astăzi.

Toate aceste lucruri, auzite în singurătate și venind de la o persoană atât de ciudată, au trezit în mine pofta să râd; m-au silit mai întâi să zâmbesc din colțul gurii, acolo unde nimeni nu e în stare să-și

ascundă râsul oricât de mult ar putea să se prefacă, și cu toate că pentru a rămâne serios și prevăzător îmi închipuiam – printre alte născociri și mai înspăimântătoare – că moartea dădea târcoale în jurul capetelor noastre, a venit clipa când n-am mai putut să mă stăpânesc, într-atât de nerăbdător și de zgomotos devenise râsul, și i-am dat drumul cum mi-a venit mai bine, dar în felul cel mai urât cu putință și scuipând în timp ce râdeam, fapt care l-a supărat așa de tare încât m-a certat – ceea ce n-a mai făcut niciodată de atunci – cu niște cuvinte atât de bine măsurate, încât luate laolaltă ar fi părut o adevărată predică.

— Fiule, a exclamat, fii cu bun-simț și nu-ți bate joc, căci sunt filosof și om cumsecade, dar dacă te pocnesc cu o castană îți scot dinții prin urechi. Ia aminte și recunoaște că ai greșit, căci dacă n-o faci singur, am să te ajut eu s-o faci, ceea ce va fi mai rău pentru tine. Să nu-ți bați joc niciodată de oamenii mai în vârstă, și dacă o faci, fă-o în sinea ta și fără să scuipi, căci saliva folosește la pregătirea hranei, și fața mea va fi într-o zi hrana viermilor orbi, dar încă n-

a ajuns să fie hrană pentru gâtlejul tău. Ne-am înțeles?

— Da, domnule, ne-am înțeles. Și vă cer iertare...

— Din toată inima?

— Da, domnule; din toată inima și în genunchi vă cer iertare pentru că am râs și v-am stropit cu scuipat.

— Așa îmi plac tinerii: modești și respectuoși cu cei mai în vârstă decât ei. Căci tu îmi ești ca și un fiu, și eu sunt ca un tată pentru tine.

Niciodată în viață duioșia n-a fost trăsătura mea de căpetenie, dar în aceste împrejurări, când am auzit asemenea lucruri, era cât pe ce să devin sentimental.

Au trecut peste noi zile și nopți; dimineață după dimineață, Dumnezeu s-a tot trezit în zori deasupra capetelor noastre, când zâmbitor și însorit, când puțin ploios și gata parcă să plângă; trupurile noastre au îmbătrânit privind apele, care se tânguie și curg întruna, până când într-o seară – după ce-am trăit împreună o vreme –, pe când ne aflam la confluența renumitelor râuri Yeltes și Huebra, nici prea aproape nici prea departe de Vitigudino, și după ce lăsasem în urmă cunoscutul munte căruia i se spune al lui

Diego Gómez, și care se mai zărea, puțin însořit, spre apus, s-a ivit în calea noastră o femeie jigărită și cu părul ciufulit, nu prea plină la trup în ciuda nenumăratelor zdrențe de pe ea, și ținând sub braț un cocoșel; zâmbind ca un diavol și făcând niște gesturi scandaloase s-a apropiat de stăpânul meu, care, palid și schimbat la față, s-a oprit s-o asculte:

— Haimana și fiu prost crescut al lui Barrabás! Ia te uită ce mi-ai lăsat, uită-te la el bine! Un pui care când era șopârlă se numea Enrique, și acum nici chiar mama lui, care sunt eu, nu-l mai poate recunoaște! Am să reclam la jandarmerie, care apără văduvele! Nătărăule și necinstitute care-ți părăsești astfel femeia pe care ți-a dat-o Dumnezeu! Îți și văd coada, coada și coarnele de drac care îți ies prin obraji! Dă-mi un real! Dă-mi un real! Dă-mi un real!

Asemenea nazuri făcea și atât de încremenit era bietul meu stăpân Felipe, încât am încercat să-l salvez cu niște cuvinte înțelepte care s-o potolească pe femeie, lucru pe care dacă nu l-am făcut a fost pentru că nu mi-a trecut nimic prin minte.

— Vicleanule, a continuat ea să strige, care înșeli

astfel fetele și profiți de ele! Ai să plătești toate astea în ziua Judecății de apoi! O să te trimită în cazan. Îmi dai un real?

Stăpânul meu era mut de uimire, la fel de mut ca atunci când apăruse ea, și nu dădea nici realul, nici semne că dorește să revină la viață.

— Stăpâne, i-am spus în șoaptă, în timp ce ea mângâia o clipă penele cocoșelului, și dacă am șterge-o?

— Taci, băiete, mi-a răspuns aproape fără să miște din buze, căci înjurăturile îi priesc totuși sufletului meu. O să se aranjeze totul.

— Și cei din Ledesma au vrut să facă plăcinte din fiul meu! Crezi că era bine? Și când era șopârlă îi spuneau: „Enrique, Enrique, ia un chiștoc, ia o bucată de pâine!” Și tu, om rău ce ești, o să ai sfârșitul pe care îl meriți, ai să vezi! Căci nu vrei să mă recunoști ca soție, și Dumnezeu pedepsește acest lucru! Am coborât din munți ca să-mi vindec constipația cu apele astea folositoare, și ia te uită unde s-a întâmplat să dau de tine!

Stăpânul meu continua să nu dea semne prea

mari de nerăbdare, și-mi făcea rău să mă gândesc cum o să se isprăvească toată povestea asta, când pe neașteptate, și cât ai clipi din ochi, a pornit în galop spre apă, spunând în același timp:

— Aruncă-te în apă, băiete, și vino după mine!
Scapă din ghearele ei că o să-ți scoată ochii!

Nu isprăvise bine să reacționeze și să strige aceste cuvinte că l-am și văzut, cu capul deasupra apei, dând din mâini spre celălalt mal. M-am aruncat după el pentru că mi-am făcut socoteala că atunci când ai de-a face cu doi nebuni, e mai bine să te duci cu bărbatul decât să rămâi cu femeia, și după mari chinuri, pentru că nu prea știam să înot și hainele îmi atârnav grele după cum și frigul mă stânjenea, am ajuns până la celălalt mal, unde mă aștepta pocăitul și de unde drept în față o vedeai pe nenorocita aceea, care țipa într-una mai departe:

— Ticălosule, ticălosule! Dă-mi un real!

Stăpânul meu părea întristat și un zâmbet amar îi înflorea pe buze.

— Ți-amintești, fiule, că într-o zi ți-am atras atenția să nu te îndepărtezi de cursul apelor?

— Da, domnule! acum îmi amintesc.

— Și că ți-am spus să nu mergi pe malul râurilor prea late, ca nu cumva să te împiedice dracul să le treci?

— Da, domnule, și asta mi-amintesc.

— Păi acum vezi de ce îți spuneam, că eu nu vorbesc ca să mă aflu-n treabă, nici nu dau sfaturi ca să fiu respectat, cum fac stăpânii. Că eu silit simplu din fire, și dacă glasul îmi este vreodată plin de îngâmfare, asta nu e niciodată fără motiv.

După ce a spus toate astea, a început să umble prin fața mea, cu privirea ațintită în pământ și mâinile la spate, și n-a scos niciun cuvânt timp de cel puțin două ore, ceea ce m-a silit să mă gândesc dacă nu cumva și-o fi pierdut graiul din cauză că s-a udat, deoarece glasul se vedea că nu, căci fiecare pas al lui făcea munții să răsunе, într-atât îl zguduiau de tare tușea și strănuturile.

— Ascultă, Lázaro, a fost nevoit să-mi spună când s-a întunecat de-a binelea, caută niște crengi de grozamă și un lemnișor, căci cred că focul o să ne facă bine, deoarece dacă apele astea folositoare despre

care vorbea biata Dolores sunt bune pentru constipație fiindcă rup ce e tare, nu sunt la fel de bune și pentru tușea care se pare că a pus stăpânire pe mine.

Am găsit fără multă osteneală cu ce să aprind focul, și cu toate că lucrul cel mai greu a fost să-l fac să ardă – căci eram uzi și apa șiroia pe noi ca și de pe bagajul nostru –, după ce am izbutit să-l înteleg, s-a ridicat o atât de nobilă vâlvătaie însoțită de-o strălucire atât de splendidă, încât am fi zis – dacă nu ne-am fi uitat în spate – că ne aflăm în plină zi.

La căldura focului am început să ne recăpătăm încrederea în viață, și eram deja aproape uscați și refăcuți când a apărut în fața noastră, pe nepusă masă, un paznic mustăcios cu o atitudine provocatoare, care ne-a spus în cuvinte puține dar clare că eram de prisos acolo și că trebuie să plecăm.

— Înălțimea-ta, a fost nevoit să-i spună stăpânul meu, lasă-ne să ne încălzim trupurile la focul ăsta, că nu facem rău nimănui și nici terenul de vânătoare n-are de suferit, și că fără el o să murim, căci suntem înțepeniți și uzi learcă. Iar dacă exista pe lume trei

lucruri reci, după cum se spune că sunt mina de bărbier, botul de câine și fundul de femeie, noaptea asta ar fi numai bună pentru cel care s-ar dedica să le studieze ca să le mărească numărul până la cinci: căci celelalte două sunt pielea acestui băiat și cea a unui scriitor. Luați aminte la ce vă spun și căutați să vă îndepliniți opera de caritate.

— Jupâne, i-a răspuns paznicul, trebuie să înțelegeți că am fost trimis în mărăcinișul ăsta cu o pușcă la bandulieră ca să veghez la îndeplinirea ordinelor

— Și că nu e bine să mă-nvoiesc să vă las – deși până și inima mi se înmoaie când văd ce duș ați făcut la vârsta dumneavoastră – pentru că focul ne dă pe toți de gol, și dacă pot să mă fac că nu văd și să nu întreb de un iepure căruia i se văd mustățile din tolă, nu e același lucru și în cazul ăsta, când sunt sigur că, dacă dumneavoastră și băiatul ăsta vă încălziți, eu am să fiu dat afară de pe proprietatea asta.

— E adevărat ce spuneți, a răspuns stăpânul meu, și adevărul e o podoabă pentru gura celui care-l rostește, dar aș vrea ca în cele din urmă să fim la fel

de uscați pe cât de ferită înălțimea-ta de orice rău. Și eu unul cred că n-ar fi greu să cădem la învoială, căci vorbind oamenii se înțeleg între ei, și întrebând pe unul și pe altul poți ajunge la Roma; eu poruncesc băiatului – care este ascultător și supus, după cum o să puteți vedea și singur – să calce focul în picioare și să-l stingă, căci în felul acesta flăcările vor dispărea, și spuza nu trebuie s-o vadă nimeni, iar dumneavoastră vă oferim în schimb tovărășie și conversație, un loc lângă noi pe acest teren, care fără să fie al nimănui este mai mult al dumneavoastră decât al nostru, și dacă așteptați cu răbdare să se trezească Dumnezeu dis-de-dimineată, o să vă putem cinsti chiar cu o mâncărică bună de iepure sau pui de potârniche.

— Și iepurele?

— Nu-i nicio piedică, domnule, căci pentru a străbate tot terenul de vânătoare n-avem nevoie de pofta de mâncare, că avem destulă, ci de acea privire ce se face că nu bagă de seamă despre care vorbea înălțimea-ta. Băiete – a spus îndreptându-se spre mine – folosește bunătatea acestui domn și du-te și pune câte două capcane acolo unde o să întâlnești o cărare,

și ia un băț și așteaptă ca ziua să-și aducă niște pui de potârniche, cu care s-o saluți. Fii harnic, căci Dumnezeu ajută pe cel ce se scoală în zori, și gândește-te că mintea e făcută să fie folosită și să tragi foloase de pe urma ei.

— Într-acolo mă duc, domnule, i-am răspuns; doar știți că sunt ascultător.

Am căutat în raniță o bucată de cablu cu care să fac capcanele, am tăiat cu cuțitașul o nuia dintr-un stejar care creștea pe-acolo, și am pornit-o de-a curmezișul povârnișului în căutarea locului unde să mă așez ca să păzesc capcanele sau ca să mișc bățul.

Am fost întotdeauna sigur că Cerul îi apără pe cei lipsiți de ocrotire și-i protejează pe oamenii binevoitori; dovada am avut-o în ziua aceea o dată în plus, și foarte adevărată, căci dacă m-am întors la rămășițele focului unde mă așteptau stăpânul meu și paznicul tot atât de sărac și cu mâna goală așa cum plecasem, asta s-a întâmplat – sau cel puțin pe asta dau vina – pentru că nici nu m-am simțit lipsit de ocrotire într-atât de puternic mă închipuiam mâncând de unul singur cei doi iepuri și cele două perechi de

potârnicchi pe care am crezut c-o să le prind fără să izbutesc însă, și nici n-am dovedit bună-credință fiind cu gândul la înșelăciune. Dacă m-aș fi arătat mai supus, poate că alta mi-ar fi fost soarta.

— Unde e vânatul? m-a întrebat stăpânul când m-am întors, la vreo două, trei ore după ce se luminase de ziuă, unde l-ai băgat?

— Señor Felipe, i-am răspuns, păi să vedeți că tot timpul am umblat speriat și cu mare grijă, deoarece domnul paznic nimic nu mi-a îngăduit să fac, și asta îmi tăia aripile, capcanele nici nu le-am pus și le am aici, iar bățul mi-a folosit doar ca să mă sprijin și să pipăi terenul.

— Mi se pare, a spus paznicul întrerupându-mă și adresându-se stăpânului meu, că băiatul ăsta este un prost, pentru că eu n-am spus nimic, nici n-am scos o vorbuliță, și se știe doar că acela care tace încuviințează. De ce n-ai adus ceva de mâncare?

— Pentru că n-am putut, domnule paznic, căci conștiința nu-mi dădea voie să mă mișc și teama de-a greși mă încremenea. Îmi pare foarte rău, și zău că dacă aș fi știut dinainte aceste lucruri, aș fi fost mai

șiret. Vorbiți în glumă când spuneți că sunt prost?

— Nu, băiete; vorbesc serios, ba chiar foarte serios. Căci dacă ai chipul ca de viespe ageră, te porți stângaci și fricos întocmai ca o oaie. Cum anii n-au să te facă mai prevăzător, de multe ori ai să rabzi de foame în viața ta.

Pe mine m-au tulburat cuvintele astea, și mi-am adus aminte de ele de mai multe ori de-a lungul anilor, nu pentru înțelepciunea lor, ci pentru că s-a văzut în cele din urmă că dau dovadă de prostie; căci ca să poți mânca în fiecare zi și să rămâi drept, ești silit să tot umbli și să nu stai liniștit locului, deoarece oamenii din sate dau de pomană numai celor ce bat drumurile – poate tocmai ca să nu rămână acolo

— Și nu dau nimic celor pe care-i știu de când s-au născut. Ba sunt atât de cruzi, încât pe cel flămând îl numesc hoinar, iar pe acela care nu-i întreg la minte îl alungă aruncând cu pietre după el; așa se face că în fiecare sat din Spania dai mai întotdeauna peste un nenorocit în care băieții azvârle cu pietrele, despre care femeile zic că-i nătâng, iar bărbații că vrea să huzurească trândăvind. După mai mulți ani de zile am

cunoscut și eu unul, într-un sat numit Bocigas, pe râul Perales, pe acolo prin ținuturile Soriei sau Burgosului, care făcea pe măscăriciul la petrecerile din sat pentru ca toți să se distreze bătându-și jos de el și de neghiobia lui, și pe care – an de an rămânând la fel de încrezător, căci deși o pătea tot nu se-nvăța minte – cum îi trecea prin gând să ceară un ajutor, fiindcă era un biet nenorocit, îl ungeau pe față cu baligă de vacă sau de cal – ori de-a dreptul cu murdărie de om – până când îl făceau s-o înghită, în timp ce ei beau și se prăpădeau de râs. După petrecere, prostănacul se întorcea și se punea pe plâns săptămâni în șir, iar după ce-i dispărea gustul din gură, îngăima că petrecerea din anul acela fusese foarte izbutită. Mânca șopârle și ierburi pe care le smulgea de pe marginea drumului, și câte un băiat din sat, glumind, i le lua și i le călca în picioare, iar dacă bietului de el îi trecea prin cap să facă gălăgie, oamenii îl frecau cu gura de pământ. Nu se supăra niciodată și le adresa tuturor un zâmbet care voia să fie de dragoste și care semăna cu rânjetul unei hârci.

Mă întorc la ceea ce vă povesteam și vă cer

iertare pentru neorânduială: paznicul a continuat să vorbească aducând dovezi pe cât de desăvârșite, pe atât de false, după cât mi se părea, despre prostia mea, și când s-a săturat să mă tot sâcăie ne-a oferit niște bucăți de potârniche gătită pe care le cărase în spate.

— Va trebui să ne folosim de tolba mea, spuse el, și tare-mi pare rău, fiindcă am înăuntru pe-o tavă o cratiță cu mâncare de potârniche pe care mi-a pregătit-o soția mea; dar cred că nu se face s-o scot și s-o mănânc de unul singur, căci sunteți într-un fel invitații mei, și pe-aici prin locurile astea mai știm și noi cum să ne purtăm cu oaspeții, nu să le înșelăm pânțelele doar cu mirosul bucatelor.

Băgă mâna în traistă, căută și nu găsi nimic, și începu să facă fețe-fețe.

— Dumnezeule, aș putea să jur că era aici. Cu atâtea lucruri câte cară omul cu el în spate uneori e greu să găsești ce cauți.

Lăsă pușca pe o piatră; scoase desaga, o goli pe Jos, și cum cratița tot nu ieșea la iveală, îl apucă o asemenea furie și atât de prost știu să și-o înfrâneze,

încât parcă se umflase tot și îl pălise turbarea.

— Dați-mi-o dacă ați luat-o, îi spuse stăpânului meu, căci nu știu de glumă și-mi sare țandăra din te miri ce. Faceți ce vă spun și nu încercați să mă înșelați, căci întâlnirea asta o să se sfârșească cum nu se poate mai prost.

— Stimate domnule, îi răspunse pocăitul, păstrați-vă cuvintele pentru când o să aveți nevoie de ele, că nici eu nu v-am furat potârnichea, nici dumneavoastră nu spuneți adevărul.

— Cum, nu spun adevărul?

— Nu, domnule; că dacă ați ținut potârnichea în tolbă, așa cum spuneți, acolo trebuie să fie, căci la noi nu-i, și de asta o să vă puteți încredința dacă ne controlați, lucru de care nu trebuie să ne pară rău pentru că suntem nevinovați.

— Da, domnule, m-am amestecat eu în vorbă; că nu poți păta faima cuiva fără să dovedești bănuiala. Controlați-ne sănătos și nu ne mai bănuiți.

— E foarte obraznic băiatul ăsta!

— Nu, domnule, exclamă stăpânul meu, se întâmplă doar că e om cinstit și-i clocotește sângele în

vine când se vede învinuit fără temei.

— N-am învinuit pe nimeni.

— Așa este, domnule, de bună seamă; dar pe unul din noi tot îl bănuieți, vi se citește pe față, că eu îi cunosc pe șchiopi după felul cum umblă. Uneori o privire e mai rea decât zece cuvinte, și pentru mine ochii care nu-i mai luați de pe noi cuprind mai multă ciudă și mai multe gânduri rele decât toate cuvintele dintr-o carte în care ne învinuiți. Controlați-ne sănătos, cum spune băiatul, și fiindcă nu putem să vă spunem să plecați, pentru că sunteți aici ca la dumneavoastră acasă, cel puțin lăsați-ne pe noi să plecăm.

— Ei bine, domnule, replică paznicul, de vreme ce doriți, ani să vă controlez; gândiți-vă că fac acest lucru în silă și numai ca să-mi scot bănuiala din cap.

— Ați vorbit foarte bine, răspunse stăpânul meu, asta și vrem. Lázaro, îmi zise, ascultă ce spune domnul acesta și curăță puțin pe jos ca să desfacem bagajele, căci dacă domnul paznic gândește frumos, se va lămuri îndată că n-o face fără temei, iar dacă gândește urât va vedea cât de tare s-a înșelat.

Am ascultat porunca stăpânului meu, am descărcat pe pământul gol lucrurile pe care le purtam cu noi, și cum paznicul, care, oricât de mult ne supraveghea, până la urmă tot nu vedea în ele ceea ce ar fi vrut, începea să dea semne de nerăbdare, a trebuit să rămânem în pielea goală ca să-i satisfacem curiozitatea și să potolim furia care-i ținea mustățile în sus, ca la pisici, și care, dacă ar fi izbucnit atunci, cu siguranță că numai bieteile noastre trupuri ar fi avut de suferit.

— Înălțimea-ta, spuse stăpânul meu, clănțănindu-i dinții de frig și strănutând întruna, nu fi crud, căci va trebui să dai socoteală în fața lui Dumnezeu în valea lui Iosafat, și nu îngădui instinctelor tale niciun minut în plus dorința de-a ne ține dezbrăcați în aerul ăsta rece, căci dacă băiatul este tânăr și puternic și îmbrăcămintea pare că nu-i folosește decât ca podoabă, eu n-o mai duc atât de bine cu tinerețea, nici cu puterile, și crede că la vremea asta car în spinare nu mâncarea și tava, ci o pneumonie, ba chiar una dublă, căci vezi și dumneata în ce hal sunt de-am ajuns să strănut de două ori o dată.

— Mi se pare, om bun ce sunteți, răspunse paznicul făcând o mutră de cioclu, că nu v-ați băgat singur în asemenea bucluc, ci că v-a băgat acest ticălos de băiat ce vă însoțește, care pare mai curând fiul păcatului decât prietenul virtuții, și care te face mai degrabă să crezi că este ucenic la mârșăvii decât elev la o meserie bună. Îmbrăcați-vă sănătos, căci potârnichea a luat-o diavolul, nu știu dacă singur sau cu niște complici, și dumneavoastră sunteți gata să răciți din vina lui. Și tu, frumușelule, spuse privindu-mă, acoperă-ți și tu trupul, căci fundul ăsta gol mă îmbie să-l croiesc cu bățul, și nu vreau s-o fac.

— Mulțumesc, domnule paznic, am răspuns, căci începea să mă ia cu frig și nu știam cum să-i spun. Ne-am îmbrăcat, ne-am apropiat puțin de jăratec, am încercat să-l înviorăm ca să ne învioreze la rândul-i, și când am izbutit, soarele fiind aproape de amiază, ne-am culcat ca să ne înzdrăvenim puțin. Stăpânul meu și cu mine ne-am luat ca de obicei în brațe, ca să ne încălzim unul pe altul, dar până-n ziua de azi îmi aduc aminte că am fost păgubit în acest schimb, într-atât de mult frig ieșea din pocăit.

— Señor Felipe, i-am spus eu când ne-am trezit, după-amiază târziu, acum am face bine să mâncăm puțin, căci bag de seamă că burta mi-e cam goală.

— Și eu, fiule, că mațele mi-s mai orfane și oropsite decât ale măscăriciului în postul mare, și mă simt atât de slăbit și de dărâmat, încât nu știu dacă am să-mi mai revin.

— Țineți-vă tare, stăpâne, că o să iasă bine până la urmă. Vă amintiți când paznicul mi-a zis că-s un prost?

— Da, fiule.

— Și vă mai amintiți că mi-a spus că pe viitor am să îndur multă foame?

— Și asta îmi amintesc, fiule, și zău că nu l-am crezut, căci îmi pari băiat șiret și prevăzător, și nu-mi vine să cred că trupul tău e cel mai nimerit pentru a lăsa foamea să se lipească de el.

— Nu știu, stăpâne, dar vă mulțumesc pentru aceste cuvinte. Însă știu sigur că numai Dumnezeu poate ști dacă mâine vom răbda de foame tot așa cum bine știe – și asta o să vedeți dumneavoastră – că astăzi n-o să răbdăm, căci mâncarea de potârniche am

ascuns-o cu mâna mea.

— Ce spui?

— Spun că mâncarea o am eu, stăpâne; atunci când m-ați trimis după vânat m-am gândit că ar fi mai bine să-l găesc gata pregătit, și tot adulmecând am ajuns după miros la tolba paznicului, mâinile mele au înhățat ceea ce era al lui, iar picioarele au îndepărtat de el ceea ce a pierdut din prostie.

— Și unde e?

— Fiți calm, domnule pocăit, fiți puțin calm! Chiar după ea mă duc acum și îndată se va găsi în pânțele noastre; nu vă pierdeți răbdarea, căci cine a așteptat un veac poate să mai aștepte un ceas, și...

— Du-te, băiete, mă întrerupse el, și nu vorbi mult că ăsta-i un păcat mare în timpul postului. Ad-o cu tine și Dumnezeu să te ocrotească în excursie. E foarte departe?

— Nițel, stăpâne.

— Atunci, du-te, că eu te aștept, și până vii adun ce a mai rămas din jăratecul ăsta.

Tușea nu l-a împiedicat pe seňor Felipe să-și dea toată silința, și când am plecat după mâncare se și

apucase să strângă jăratecul, ca să ne putem încălzi prânzul.

Am mers, am căutat, am găsit și m-am întors mai repede decât ar fi cântat un cocoșel – al cărui cântec e întotdeauna mai subțire și mai fals decât al unui cocoș în toată firea – și când mă aflam din nou în fața văgăunii unde ne adăposteam, eram cât pe ce să vărs mâncarea și să-mi pierd sângele rece, într-atât de tare m-am speriat când l-am văzut pe stăpânul meu căzut cu fața în jos pe pământul gol și tare, și cuprins de niște zvârcoliri care păreau să fie, și așa s-au și dovedit a fi până la urmă, chiar ale agoniei. Am lăsat cu grijă tava jos și am alergat să văd ce i s-a întâmplat.

— Stăpâne, i-am spus, veniți-vă în fire, căci sosește potârnichea. Curaj, și căutați să prindeți puteri că se știe că doar începutul e greu.

— Fiule...

Eram speriat pentru că bănuiam că-i mai rămânea puțin de suferit în această vale a plângerii și-a împilărilor. L-am ridicat cu fața în sus – poziție care mi s-a părut mai bună pentru un bolnav –, i-am pus

tolba sub cap și i-am tras jăratecul mai aproape de picioare.

— Señor Felipe, cred că v-ați înviora dacă ați vrea să luați puțină mâncare, căci nu suferiți de altceva decât de frig pe dinăuntru și pe dinafară, și de foame, pe care, dacă o învingeți, n-o să vă lase nicio urmă, dar dacă vă înfrânge, o să vă înspăimânte sufletul.

— E adevărat, fiul meu; dar îmi vine așa de tare să vomit și așa mă dor măruntaiele, încât cred că nu mai am de trăit decât câteva clipe.

Punea atâta suflet în cuvinte, încât îmi curgeau lacrimile, și un nod care urca de la inimă mi se puneă în gât. N-am avut niciodată un tată pe care să-l iubesc, niciun prieten - în afară de pocăitul señor Felipe - pe care să-l plâng la nenorocire, și atunci - Dumnezeu știe dacă nu cumva presimțind singurătatea de care sufletul meu n-avea să scape niciodată - mâhnirea mea s-a transformat într-un adevărat șuvoi, iar suferința a devenit atât de dureroasă, încât lucrul care m-a rănit atât de grav, adică moartea stăpânului meu - unul din cei doi oameni cumsecade pe care i-am

întâlnit în viață - era cât pe ce să mă ucidă.

— Fiule, mi-a spus cu un firicel de glas, ascultă care sunt ultimele mele cuvinte. Vreau să spun că mă căiesc pentru tot ce-am făcut și că mă tem de judecata Domnului; că poți să faci ce vrei cu trupul meu, numai să nu-l arzi - întrucât socot că ăsta e un sfârșit convenit pentru eretici - sau să-l arunci în râu, deoarece nu cred că ar fi un mijloc potrivit pentru un creștin să-și sfârșească zilele; cu mâncarea de potârniche care îți prisosește să-mi mânjești buzele după ce mi-oi da sufletul, căci prefer cadavrul unui om care dă impresia că a murit de indigestie, decât al unuia care s-a sfârșit de foame și de frig; că îți las tot ce am pe mine, căci pentru a te înfățișa înaintea Domnului totul e de prisos, și, ca să închei, că atunci când o să vezi că m-am răcit de tot să spui de trei ori în șir: „Iartă-l, Doamne, și primește-l la sânul tău, căci a fost păcătos, dar n-a fost om rău”.

O să-ți amintești?

— Da, domnule, i-am spus ținându-mi lacrimile ca să nu-l întristez.

— Bine, fiul meu, Lázaro: Domnul să te aibă în

paza lui mereu. Dă-mi mâna și nu-mi da drumul până când n-o să mai am nevoie de tine. Ai să ai puțin de așteptat...

I-am dat mâna și am așteptat; nu știu cât timp. Când răceala trupului său a arătat limpede că nu mai era nimic de făcut, i-am dat drumul. Brațul i-a căzut de-a lungul trupului, și ochii, întredeschiși, aveau o blândețe amară și tristă care m-a speriat; i-am închis cu grijă.

M-am dus după mâncare ca să-i mânjesc puțin buzele și am găsit cratița neagră de furnici; mă gândisem să-l ung pe gură pe señor Felipe cu toată mâncarea, dar în pofida foamei, din cauza furnicilor jertfa mea n-a mai avut nicio valoare.

M-am întors la cadavru și mi-am lipit urechea de inimă; nu se auzea nimic, dar nu m-am încumetat să-l îngrop. Noaptea aceea am petrecut-o priveghindu-l, agățat de trupul lui și plângând ca Maria Magdalena.

Când, a doua zi dis-de-dimineată, mi-am lipit din nou urechea de inimă și am văzut că tot nu se auzea nimic, am hotărât să-l îngrop.

L-am mai privit o clipă pentru ultima oară. Pe

gură îi trecea un păianjen cu picioare lungi care se oprea, din când în când, ca să vadă mai bine pe unde călca; prin urechi, două furnici căutând poate drumul ce ducea la creierul lui señor Felipe, la creierul acela care născocise mereu pentru stăpânul lui atâtea amărăciuni și nefericiri.

N-am îndrăznit să-l dezbrac; mă întrista.

Primul lucru pe care l-am acoperit cu pământ a fost capul, căci el mă înfricoșa cel mai tare. Ca să-l acopăr bine am zăbovit destul, pentru că n-aveam decât un briceag.

Când am isprăvit, târziu, spre seară, eram istovit și mort de foame.

Am pornit la drum, și de sus de pe niște stânci m-am întors ca să văd locul unde Dumnezeu a vrut să-l lase pe nenorocitul meu stăpân. Pământul era răscolit, dar nimeni n-ar fi spus că acolo dedesubt zăcea un om...

CARTEA A CINCEA

Sau cea a singurătății:

asemeni ei zbuciumată și asemeni ei scurtă și îngrozitoare.

Se spune că au existat sfinți care departe de zbuciumul lumii și în singurătate au căutat, odată cu odihna simțurilor, desăvârșirea sufletului și a obiceiurilor; după unii autori, au trăit din ce le-a trimis Cerul, s-au hărăzit îngrijirii florilor și păsărelelor și au izbutit, în sfințenia lor, să inspire respect lighioanelor și furtunilor. Pe atunci nu știam nimic despre viața lor, și mulțumesc lui Dumnezeu pentru asta, căci dacă aș fi știut, singur, cum mă aflu în zilele acelea și fără chemare să-mi port singurătatea cu sfințenie, nu știu ce s-ar fi ales de mine. Neavând pe cine să însoțesc și cui să-i slujesc, nici cu cine să umblu și să mai schimb o vorbă, moartea bietului meu stăpân m-a mâhnit atât de mult, încât am fost cât pe ce să mă întind sub o tufă și să-mi aștept sfârșitul.

Și dacă n-am făcut-o, asta s-a întâmplat – slavă Domnului – din cauză că picioarele mă purtau înainte fără să se mai supună judecății mele, și uneori atât de repede, încât nici ce se vedea în zare nu mai apucam să deslușesc, într-atât de iute se schimba datorită grabei de care eram cuprins.

Mă îngrozeau pământurile acelea, mă

însăimântau apele acelea ucigașe care curgeau cu nepăsare chiar pe la picioarele aceluia pe care-l omorâseră și mă scârbeau tufele acelea nu prea înalte din mărăcinișul ce-i slujise drept ultim culcuș prietenului meu, señorul Felipe.

Am văzut venind spre mine niște drumeți și m-am ascuns după un stejar de piatră ca să-i las să treacă; n-aș fi putut schimba cu cineva vreo vorbă.

*

Nu mai știu cât am mers fără să mă odihnesc – ceasuri, zile sau săptămâni în șir. După ce mi-a trecut spaima dinții, numai umblând și iar umblând am putut pune capăt supărării care mă rodea, și cu atâta grabă am izbutit s-o fac, încât atunci când am vrut să-mi dau seama unde mă aflu m-am trezit într-un loc necunoscut și cu siguranță la multe leghe depărtare de malurile aceluia râu de tristă amintire. Am stat locului să mă gândesc și făcând socoteala de câte ori foamea mă silise să fur ouă dintr-un cuib, să prind în cursă un șoldan sau să aleg vreun cartof din puținele grădini prin care am trecut, am ajuns la părerea că în timpul acela trebuie să fi străbătut un spațiu mai mare

decât în tot restul zilelor de mai înainte.

Nu stăteam de vorbă cu nimeni, pentru că m-am ferit să dau ochii cu cei cu care aş fi putut s-o fac

— Lucru care n-a fost greu de loc prin acele coclauri –, în schimb, noaptea, drept despăgubire, cântam sau mai bine zis strigam cât mă ţinea gura de tare nişte cântece pe care le învăţasem mai demult. Dumnezeu mi-e martor că umblam prin asemenea pustietăţi încât, deşi cântatul meu era fals şi lipsit de intonaţie, nu găsea decât arareori răspuns: din când în când orăcăitul broaştelor, alteori vaierul cucuvelelor şi de cele mai multe ori şuieratul brotacilor şi al broaştelor râioase.

Primul om în faţa căruia m-am înfăţişat, m-a privit cu nişte ochi înspăimântaţi.

— Dumneata eşti din Martín Andrán?

— Nu, domnule; sunt din Ledesma.

Bine, bine.

Ticălosul de el a luat-o la picior fără să se mai sinchisească de mine; a apucat-o pe o cărare în sus spre munte şi eu l-am urmat. Am ţinut-o aşa o bucată de drum, el mergând înainte şi fără a mai întoarce

capul, și eu în urma lui și fără a-mi dezlipi privirea din ceafa lui, și ne-am oprit în fața unui cătun cenușiu și prăpădit.

M-am închinat și am pornit-o înainte. Am apucat-o pe ulicioara din mijloc și m-am oprit în dreptul porții celei de a treia sau a patra case, în fața unui grup de bărbați și femei care păreau cu toții piperniciți și înspăimântați. Mă priviră în tăcere, și doar un câine îndrăzni să spargă liniștea, dar atât de tare încât lătrăturile lui îmi mai răsună în cap de câte ori îmi aduc aminte.

— Marș, Morito!

Câinele se supuse mârâind.

— Bună ziua, le-am spus, ajutați pe-un om cumsecade?

Se priviră unii pe alții și nu răspunse nimeni.

— Sunt în drum spre Martin Andrán.

— Ești de-acolo?

— Nu, domnule, dar are tata un văr acolo care mă primește ca servitor.

— Și cum îl cheamă?

— Nu știu, căci am numele lui trecut aici pe o

hârtie, dar nu știu să citesc.

— N-o fi Julio Ofticosul?

— Ba chiar ăsta e, domnule, vedeți c-acum îmi aduc aminte.

Omul cu care mă întâlnisem pe drum se băgă și el în vorbă.

— Ar fi mai bine s-o ia din loc.

— Cine?

— Dumneata, că, noi ăștia, de-aici, suntem oameni cinstiți și n-avem nimic de-a face nici cu Julio și nici cu toți cei din Martín Andrán la un loc.

— Ia mai taci, măi Nicolás, spuse femeia care mai înainte îl făcuse și pe Morito să tacă.

— Păi mă înfurie, femeie!

— Știu. Ascultă, îmi spuse, n-ai luat parte la furtul din Abadengo?

— Nu, doamnă.

— Aoleu! Și nici n-ai fost amestecat în povestea aia cu sângele din Río Malo?

— Nu, doamnă, vă jur că nu!

— Păi atunci nu te du la Martín Andrán. Ar fi

păcat; și alaltăieri a trecut pe-aici perechea⁶! Nu te întovărăși cu unchiul tău. Ascultă, Nicolás, îi spuse ea neliniștitului meu prieten, ia seama că băiatul ăsta pare de treabă și cred că nu minte; hai, du-te și dă-i ceva de mâncare.

— Vă mulțumesc foarte mult.

— N-ai de ce, în Horcajo lumea-i altfel decât prin alte părți.

Nicolás m-a luat cu el și n-a mai scos o vorbă până când nu m-a văzut așezat în bucătăria lui.

— Ce cauți pe-aici?

— Nimic, îmi văd de drum.

— Spre Martin Andrán?

— Nu, nu merg la Martin Andrán; nici măcar nu știu unde se află.

— Bine, bine. N-ai fost amestecat în povestea cu sângele din Río Malo?

— Nu, domnule, v-am mai spus o dată; habar n-am ce înseamnă asta.

— Adevărat?

— Să mor dacă mint!

⁶ Cei doi jandarmi (n. tr.).

Umbla prin odaie ațâțând focul și ridicând din când în când capacul de pe oală, dar nu mă slăbea din ochi.

— Aici toți suntem oameni cinstiți. Alaltăieri a trecut pe la noi perechea... și înțelegei dumneata. Cauți ceva anume?

— Caut stăpân.

— Păi aici nu e. Pleci mâine?

— Dacă doriți, da.

— Nu, nu; nu vreau nimic. Eu trăiesc aici și n-am de-a face cu nimeni; aici nimeni nu vrea să aibă încurcături, știi dumneata, aici muncim cu toții; perechea totdeauna spune asta.

*

Îndărătul munților se lăsa grăbită înserarea, și eu încă n-avusesem timp să-i mulțumesc lui Dumnezeu, stăpânul nostru, pentru că-mi îngăduise să scap cu bine din satul acela stăpânit de diavol și numit Horcajo.

Am făcut un popas, m-am uitat spre cer, și când mi-am lăsat din nou privirea în jos, am văzut cu o tresărire de spaimă perechea care fuma în tăcere,

șezând pe o piatră de pe marginea drumului; țineau puștile pe genunchi, iar tricornurile lăcuite le străluceau în lumina ultimelor raze ale soarelui ce apunea; unul din ei – cel care părea mai în vârstă – atunci când se mișca, parcă avea capul înconjurat de o aureolă cerească. Uneori îi mai place soarelui să facă asemenea glume – atunci când, pe înserat, se pregătește să-și ia rămas bun de la pământ și de la locuitorii săi.

M-am oprit prevăzător din mers ca să mă odihnesc și m-am rezemat de pământul tare, la gură, aproape astupată de tufișuri, a unei peșteri din apropiere.

Am desfăcut pătura și mi-am pregătit culcușul; m-am gândit să nu mă mișc de acolo până când n-o să văd perechea ieșind din raza privirii mele.

După ce scăpasem din Horcajo și din ghearele lui Nicolás, nici vorbă să mă mai întrebe cineva:

— Te duci la Martín Andrán? Îl cunoști pe Julio Ofticosul? Ai fost amestecat în povestea aia cu sângele din Río Malo?

O singură dată în viață am binecuvântat

jandarmeria: în noaptea când m-au trezit, cu puțin înainte de revărsatul zorilor, ca să-mi ceară actele. E adevărat că m-au speriat foarte tare, dar mi-au alungat odată cu visul și fantomele îngrozitoare care-l bântuiseră. Nu-mi amintesc să mai fi avut vreodată asemenea coșmar: Nicolás, gol și cu o talangă atârnată de gât, cânta un cântec smintit în timp ce din ochi îi ieșeau flăcări, din gură îi țâșnea sânge clocotit. Cântecul nu mi-l amintesc; ceea ce-mi aduc aminte însă, deși destul de neclar, este refrenul, care suna cam așa:

Ochii cu nisip și sare, limba lui în saramură,
sângele pentru Julio și Ramona pentru mine.

Îndată după refren, Nicolás izbucnea în râs și hohotea până ce cădea la pământ istovit și suspinând. Atunci, femeile și bărbații pe care-i văzusem când am intrat în Horcajo se aruncau peste el și-i lingeau pielea și-i sugeau sângele. Câinele care vruse să-mi facă o primire atât de urâtă râdea de parcă ar fi fost om și, în loc să latre ca toți câinii din lume, atunci când nu scotea niște urlete lungi rostea clar:

— Martín Andrán! Martín Andrán! Martín

Andrán!

Văzându-i ce fac, eu mă țineam la o parte, dar o forță misterioasă mă tira, puțin câte puțin, spre grup. Când m-au văzut venind, s-au oprit cu toții.

— Lasă-l: ăsta nu are sânge, este nepotul lui Julio Ofticosul!

Bărbații și femeile dansau ținându-se de mână în jurul lui Nicolás, și de pe fețele lor buhăite curgeau șiroaie lungi de sudoare. Unui copil care, în loc să fie din carne, cum a lăsat bunul Dumnezeu, era numai din furnici, îi băga o făclie aprinsă în fund, și furnicile fugeau îngrozite în timp ce copilul se destrăma cu mare iuțeală. Un porumbel alb se înroșea așezându-se pe-un stejar în a cărui scorbură o femeie slabă și despuiată se lupta din răputeri cu o uriașă broască râioasă cu ochi albaștri.

...

— Scoală, frumușelule!

— Ce-i?

— Scoală, haimana. Actele! Suntem de la jandarmerie.

— Ah!

CARTEA A ȘASEA

Care vorbește despre gimnastică - mijloc de a-ți câștiga existența și de a-ți pierde sănătatea - și mai povestește despre ciudatele obiceiuri ale domnului Pierre și ale domnișoarei Violette.

Acte n-aveam, de bună seamă; dar cum nici de rea-voință nu dădeam dovadă, perechea m-a lăsat în pace.

N-a fost nevoie să-mi spună de două ori, pentru că n-ar fi avut timp: atât de mare a fost graba cu care am luat-o la sănătoasa.

Mi-am îndreptat privirea către munți ca să mă pot orienta, cum însă peisajul îmi era cu totul necunoscut, n-am izbutit să aflu nimic, așa încât m-am hotărât să mă călăuzesc după singurul lucru de prin preajmă pe care ochii mei îl știau de multă vreme și care era soarele, și gândind astfel am apucat-o spre răsărit, poate pentru ca să văd locul de unde răsărea, poate și spre a mă îndepărta de satul acela de tristă amintire care rămânea acum spre apus, cu colibe-le-i pe jumătate îngropate în pământul cenușiu și sterp.

Și-am tot mers, fără prea mari necazuri și fără

odihnă, atâtea leghe cât mi-a îngăduit bunul Dumnezeu să merg și, cu toate că n-am aflat locul unde răsare soarele și nici măcar n-am ajuns să-l bănuiesc, am dat în schimb peste niște stăpâni ciudați pe care urma să-i slujesc, și care asemenea grai vorbeau – în pofida faptului că nu erau chiar atât de mârșavi – și atâta se strâmbau, încât cred că povestea lor merită să se bucure în aceste pagini dezordonate de onorurile punctului și ale paragrafului.

În apropiere de portul Tornavacas, pe partea unde râul Jerte poate fi trecut dintr-o săritura, mi-a fost dat să mă întâlnesc într-o bună dimineată nas în nas cu aceia cu care aveam să trăiesc o vreme – doi bărbați, trei femei și trei copii mici ca de țâță ce ședeau la umbra unui vechi car cu două roate vopsite în verde – și care având treabă să se odihnească, nici măcar nu și-au dat seama de prezența mea până când nu le-am apărut în față.

— Bună ziua, le-am spus.

S-au uitat cu toții la mine, dar numai unu! mi-a răspuns:

— Asta așa-i.

— Da, domnule, așa e, și cerul e senin...

— Acum.

— Ba bine că nu! Dumneavoastră...?

Erau atât de liniștiți, încât nici nu știam cum să încep.

— Dumneavoastră o să stați aici mult timp?

S-au uitat unii la alții, și-au spus niște cuvinte care păreau însăși născocirea diavolului, și blestemat să fiu dacă le-am priceput, apoi au izbucnit în râs.

— Depinde, mi-a spus una din femei, cea care părea mai tânără.

— Și asta-i adevărat, i-am răspuns.

Femeia iar s-a uitat la mine și din nou a început să râdă. Era încă tânără, avea ochii albaștri și părul blond, și - ca și ceilalți care o întovăraseau - părea străină.

— Mă numesc Lázaro, domnilor, și vreau să mă bag slugă la stăpân.

— Ceri mult? mă întrebă aceeași femeie, domnișoara Violette, cum am aflat pe urmă că se numește.

— Nu, doamnă, nu cer decât de mâncare.

— Nu ceri mare lucru. Și restul îl furi?

— Da, doamnă, dacă pot, dar nu de la stăpânii mei.

Până acum stăpânii mei au fost aceia care m-au furat.

— Ce ghinion! Și ce ți-au furat?

— Economii, doamnă, pe care acum nu le mai am; dar dumneavoastră îmi puteți fura răbdarea. Femeia se încruntă.

— Noi nu furăm.

— Mai bine, căci astfel am să pot fi liniștit; dar nu vă supărați, căci am spus-o în glumă.

— Mai bine!

Femeia se liniște și-și descrețe din nou fruntea.

— Știi franțuzește? mă întrebă.

— Ce spuneiți?

— Dacă știi franțuzește.

Întrebarea m-a supărat pentru că mi-am închipuit că într-adevăr așa crezuse, dar am preferat să mă arăt umil și să-mi ascund adevărata fire.

— Nu, doamnă, i-am răspuns, sunt un băiat fără carte; nu știu nici boabă de franțuzește, dar cred c-am

să fiu și eu bun la ceva.

— Poate. Știi să încaleci un cal?

Femeia își tot mihea ochii când se uita la mine; la început m-am gândit că o fi mioapă, dar apoi, după ce-a trecut vremea, am văzut că o făcea doar din când în când. Mi s-a părut că bag de seamă că atunci când închide ochii pe jumătate, buzele îi tremură puțin și o roșeață foarte ușoară i se urcă în obraji până sus de tot. Cum de felul ei era palidă, roșeața dădea feței sale o înfățișare sănătoasă pe care de obicei n-o avea.

— Pai să vedeți, i-am răspuns, de încălecat, încălec eu, dacă nu se mișcă prea mult.

Femeia slobozi un hohot de râs și iar își miji puțin frumoșii ei ochi albaștri. Am simțit cum de rușine inima îmi bate de parc-ar vrea să-mi sară din piept.

— Și dacă se mișcă... mult?

— Atunci cad.

Femeia era gata să se sufoce de atâta râs. Puse jos copilul pe care-l ținea în brațe și care începuse să țipe ca un apucat. Privi spre una din femeile celelalte și-i spuse, de parcă n-ar fi dat doi bani pe ea.

— Marie, afară!

Femeia îi aruncă o privire furioasă, se ridică și plecă.

Unul din bărbați o însoți.

— O, Madeleine, bătrâna mea stearpă, îi spuse celei care rămase - în sfârșit avem și noi un servitor! Amândouă râseră zgomotos. Bărbatul - domnul Pierre, după cum mi s-a spus că-l cheamă - s-a amestecat și el în conversație.

— Salamanca, ținut al taurilor...

Cele două femei continuară să râdă necumpănit. Domnișoara Violette avea ochii roșii de atâta râs. Copilul era tot pe jos și țipa și mai tare. Domnul Pierre, care le strângea în brațe pe cele două femei, îl împinse cu piciorul ca să-l dea mai încolo; apoi se uită la mine și-mi spuse:

— Hai, Salamanca, du-te de te plimbă.

Am plecat, și pe partea cealaltă a căruței am găsit-o pe Marie plin ind cu copilul adormit în poală. Bărbatul ei țeșăla un cal în timp ce fluiera încetișor un cântecel săltăreț.

*

Poate că Dumnezeu ne-a făcut pe noi, cei care, neavând o familie de suportat, trebuie să răbdăm – și să tăcem, dacă vrem să mâncăm – toate familiile ce ne ies în cale, dintr-o plămadă mai de soi și cu o piele mai tare decât a celorlalți muritori. O spun pentru că, deși mi-a fost destul de greu, am izbutit totuși să mă deprind cu obiceiurile acestor oameni, lucru pe care nu știu dacă mulți copii cu familie ar fi reușit să-l facă.

Duceam o viață îngrozitoare, și se întâmplau asemenea lucruri înăuntrul acelei căruțe, încât cred că e mai bine și mai înțelept să trec peste ele și să nu le pomenesc.

Toți se purtau aspru cu mine, și domnișoara Violette, care după cum e vedea era aceea care comand.: „mă bătea aht de tare cu vina de bou – și în mijlocul unor asemenea hohote de râs – incit dacă ar fi fost bărbat, zău că aş fi omorât-o cu o piatră într-o clipă de furie.

Nu m-au lăsat niciodată să intru în căruța cu coviltir – deși mi-au îngăduit să spionez de afară și în liniște – și-mi petreceam nopțile sub cerul liber, ba sus pe laviță, dacă umblam pe drumuri cu căruța, ba

trântit pe pământul tare, dacă poposeam. Cei ce mă însoțeau în fiecare noapte erau sărmana gloabă rotată pe care o țineau zile întregi fără s-o deshame, un câine flocos ce semăna cu o oaie și se numea Colosse, un urs blând ca o găină și aproape bătrân, care se numea Ragusain, și o maimuță pe jumătate cheală și tremurând mai tot timpul, denumită Pompadour, și care-și petrecea vremea tușind și scuipând sânge. Biata Pompadour a murit la puțin timp după ce mă alăturasem eu francezilor, iar despre lucrurile pe care i le-au spus și despre loviturile cu piciorul primite de cadavrul ei prefer să nu-mi amintesc. În unele nopți mă mai însoțea și domnișoara Marie, care-și ducea mai totdeauna copilul în circă; frate-su cobora uneori să stea cu ea, dar când era foarte frig prefera să rămână înăuntru și să nu scoată nasul afară.

Marie, mereu tristă, era foarte nefericită, și toți se repezeau la ea și-i spuneau lucruri îngrozitoare. Domnișoara Violette obișnuia să-i tragă câte o palmă și, uneori, chiar o adevărată chelfăneală; dar Marie nu ridica niciodată glasul, ci plângea doar cu o deznădejde care-ți frângea inima.

— E o vulpe, îmi spunea domnișoara Violette, un rac veninos; într-o zi o să fiu nevoită s-o bat.

Cealaltă, domnișoara Madeleine, era o femeie bătrână și slabă care-și petrecea ziua înjurând și ocărând totul și bând rachiu. Avea ciupituri de vărsat pe față și-și râdea aproape în fiecare zi o barbă aspră și căruntă ce-i creștea prin locurile nevătămate de vărsat. Râdea de mine pentru că și eu eram atins, nu glumă, de boală, spunându-mi că semănăm ca frații, și cu toate că după vârstă păream mai curând mamă și fiu, nu-mi plăceau asemenea glume și căutam să fug de ea.

Adesea era beată și se purta crud cu Marie în timp ce cu Violette era lipicioasă. Atunci când bea îi venea să cânte în limba ei, Dumnezeu știe ce fel de trăsnați, bâțându-se ca o capră nebună, și când după ore întregi se potolea, devenea languroasă și sentimentală și spunea că tatăl ei era portar la seminarul din Lyon și că fusese consilier municipal pe când era la cârma țării un alt guvern.

Nu știu cum o fi fost acest guvern, deși mă tem că pentru a-l face consilier municipal pe tatăl unei

asemenea viclene nu cred să fi fost un guvern de surori de caritate. După un timp, un prieten, stăpânul unui magazin de lumânări și mătănii din Talavera de la Reina, care se numea don Filemón Frayle, mi-a spus că în Franța cu toții erau masoni și dușmani ai obiceiurilor sfinte, și doar așa îmi explic cum a ajuns tatăl domnișoarei Madeleine la un post atât de înalt.

Don Filemón era un om cult și nepărtinitor, și ceea ce spunea era aproape întotdeauna adevărat.

Domnul Pierre era stăpânul tuturor și soțul domnișoarei Violette; era puternic ca un stejar și umbla întotdeauna în maiou, chiar dacă afară era foarte rece. Avea niște mușchi nemaipomeniți la brațe, și când vedea o cracă mai tare, se atârna de ea, și dacă-și dădea seama că nu se va rupe, se ridica în mâini eu cea mai mare și firească ușurință. Niciunul din tovarășii lui nu se uita la el și nu-l lua în seamă, pentru că toți erau obișnuiți cu acest spectacol, și cum eu aveam obiceiul să-l privesc pe jumătate uimit, într-o zi când era bine dispus mi-a spus:

— Ascultă, Salamanca (nu mi se spunea niciodată Lázaro, uneori mi se zicea Salamanca, iar alteori, mai

rar, slavă Domnului, Tăuraşule), ți-ar plăcea să înveți meseria asta?

— Da, domnule; dar mi se pare grea.

— Crezi?

— Da, domnule.

Bărbatul răsă părintește.

— Nu lua în seamă. Hai, vino lângă mine.

M-am dus, m-a atârnat cu mâinile de o cracă mai înaltă decât trebuia și mi-a spus:

— Acum, aruncă-te.

Îmi era îngrozitor de frică pentru că mă și vedeam c-un picior rupt, de aceea n-am îndrăznit să sar.

— Domnule Pierre, n-am curaj; prindeți-mă dumneavoastră.

— Aruncă-te imediat.

Stăpânul s-a îndepărtat și eu am rămas ca un liliac, mai înspăimântat decât un copil părăsit în mijlocul unei furtuni. M-am uitat în jos și n-am vrut să-mi dau drumul; craca se afla la o distanță destul de mare de pământul parcă de cremene, dedesubt fiind doar niște tufe de urzici, cu un aspect neprietenos și

nu prea liniștitor. Am strigat și nu mi-a răspuns nimeni; ceilalți erau departe și stăpânul – care fuma cumpătat la câțiva pași de copac – n-a binevoit nici măcar să se uite la mine.

— Prindeți-mă, domnule Pierre! Dați-mi o mână, stăpâne!

— Gura!

Era un bădăran potolit; mi-a poruncit să tac fără să întorcă măcar capul. Mă dureau mâinile; am încercat să mă ridic în ele ca să încălesc pe cracă, dar a fost zadarnic. Am hotărât să sar, dar n-am avut curajul; pentru o clipă se părea că voința mea va domina, dar această clipă a trecut ca un fulger. Brațele mă dureau și ele, iar mâinile aproape nu le mai simțeam. Privirea mi se întuneca și se încețoșa, și urechile îmi țiuiau foarte tare. Domnul Pierre, trăgând absorbit din pipă, uitase de milă. Mușchii pântecului mi s-au relaxat și din când în când sughițam scurt, cu răsuflarea tăiată. Un fior rece în spate m-a făcut să tresar și am închis ochii. Mâinile nu mă mai dureau... Probabil m-am lovit îngrozitor; trupul m-a durut cel puțin vreo cincisprezece zile.

M-am trezit trântit cu fața în jos pe o pătură și gol până la brâu, atunci când bunul Dumnezeu a vrut să mă readucă la viață, zdrobit și îndurerat ca sfântul Hristos. Domnișoara Marie îmi spăla vânătăile cu salivă și apă de colonie; zâmbea, dar avea ochii roșii de parcă ar fi plâns. Glasu-i era dulce ca mierea.

— Micuțule Salamanca, săracuțule...

Copilul dormea pe niște zdrențe.

— Ați plâns, domnișoară Marie?

Domnișoara Marie mi-a zâmbit cu tristețe.

— Nu, nu e nimic. Te simți mai bine?

— Da, domnișoară.

— Și vrei să înveți meseria?

— Nu, domnișoară; nu-s bun pentru asta.

Domnișoara Marie a tăcut; dacă ar fi deschis gura însă, probabil c-ar fi spus:

— Nici eu, Salamanca.

Trupul continua să mă doară, dar mă simțeam foarte bine. Bolnav și totodată sănătos. Aveam poftă să dorm, deși nu voiam pentru că doream s-o mai privesc pe domnișoara Marie. Am vrut să spun ceva. Ca să intru în vorbă am întrebat-o dacă mai alăptează

copilul.

— Nu, nu l-am alăptat niciodată.

— N-ați putut?

Domnișoara Marie părea un înger plin de tristețe. Șopti cu glas amar:

— Nu; copilul nu e al meu. Eu, chiar dacă nu mă crezi, sunt fecioară.

Domnișoara Marie suspină:

— Pe mine nu mă iubește nimeni.

Am avut poftă să-i spun că o iubeam... dar am tăcut.

— Copilul e al Violettei: a născut trei deodată... Vorbea cu ochii închiși și sacadat.

— Pe ăsta nu l-a vrut pentru că s-a născut orb. Mi-am acoperit fața cu mâinile. Fără să vreau mi s-au umplut ochii de lacrimi.

— A vrut să-l arunce și eu i l-am cerut. Îl iubesc de parcă ar fi copilul meu...

În moment apăsător se lăsa greu ca o lespede peste noi. Am încercat să schimb vorba.

— Și domnul Étienne n-o iubește?

— Étienne e fratele meu. E cu doi ani mai mare

decât mine. Este un om bun, săracul de el, dar e vicios...

— Credeam că e bărbatul dumitale.

— Da; toată lumea o crede. Uneori chiar și el...

Am tăcut din nou, și după scurt timp glasul ei a întrerupt liniștea.

— Te simți mai bine, Salamanca?

— Da, domnișoară; mă simt foarte bine.

Domnișoara Violette și domnișoara Madeleine coborâra din căruță cu brațele petrecute pe după mijloc. Băuseră și amândouă erau amețite; maimuța s-a ascuns sub căruță și ursul a început să sară greoi legat de lanț; când a trecut pe lângă el, domnișoara Violette l-a tras de păr până când a început să zbiere. Când ne-au văzut s-au oprit; domnișoara Violette a mijit ochii ei atât de frumoși care te întristau privind-i.

— Șterge-o de aici, Marie!

Domnișoara Marie luă copilul în brațe și plecă; câinele se luă după ea, cu urechile pleoștite și coada între picioare.

— Și tu, Tăurașule, scoală-te și nu face pe

domnișorul.

Nu te pune sub aripa ocrotitoare a Mariei, căci e o scârboasă. Haide!

Mă cuprinse o poftă teribilă să le stâlcesc mutra. Dacă aş fi făcut-o, m-ar fi omorât domnul Pierre. Foarte agitat cu trupul zdrobit, m-am ridicat şi-am plecat. Privirea încruntată a domnişoarei Violette ce nu promitea nimic bun m-a făcut să nu mă apropii de domnişoara Marie cu gândul de a o apăra.

În ziua aceea am învăţat multe şi am devenit viclean şi prudent în timpul pe care l-am mai petrecut împreună cu ei, şi acest nou fel de-a fi al meu, chiar dacă-mi denatura înclinaţiile şi-mi schimba firea naivă şi ascultătoare, mă învăţa în schimb să nu fac pe grozavul, lucru pe care dacă l-aş fi făcut ar fi fost foarte rău, deoarece stăpânii mei, nestatornici de obicei în purtarea lor faţă de mine, s-au arătat în aceeaşi măsură când binevoitori şi politicoşi, când au făcut să tremure carnea pe mine de frică, ştiut fiind că amabilitatea se termina totdeauna cu dispreţ, sau ceea ce era şi mai rău, cu o ciomăgeală zdravănă, căci pe atunci înghiţeam mai multă bătaie decât o saltea

într-o casă curată.

Am răbdat în tăcere, am îndurat toate mizeriile lor și am trăit și muncit mai departe. În afară de faptul că nu făceam tumbe în mijlocul pieței, făceam de toate: țeșalam calul, adăpam animalele, spălam rufe, îngrijeam de copii... Niciodată n-am petrecut zile mai obositoare, și niciodată nu m-am gândit mai mult ca atunci cât de liniștite sunt câmpurile și cât de frumoasă e libertatea.

Nu știu de ce n-am avut curajul să fug într-o bună noapte; mi-am dat seama însă că devenisem mai puțin îndrăzneț ca atunci când eram mai tânăr. Anii seamănă uneori cu bățile, căci îți răpesc bucuria și te fac viclean, îți ucid curajul și te fac prevăzător.

Am cunoscut oameni care în copilărie erau curajoși ca puii de lupi, iar la bătrânețe zâmbeau ca niște vulpoi, de-ți era scârbă să te uiți la ei; pe atunci, omorau păsări cu pietrele, și toată lumea în sat vorbea de cruzimea lor; acum omorau femei singure și înspăimântate, ori văduve împovărate de copii, de datorii sau de vreo ipotecă, iar oamenii, aceiași oameni, obișnuiau să spună: să vezi cum a ajutat-o

unchiașul Cutare pe biata Cutărică, să-i dea Dumnezeu fericire. E atât de bun! Sângele, chiar dacă e de pasăre, îi sperie pe oameni pentru că se vede; dar o funie care te tot gătuie puțin câte puțin, timp de ani și ani de zile, nu înspăimântă pe nimeni, pentru că nimeni nu vrea să se uite la ea. Așa e lumea!

Așadar, după cum spuneam, nu eram bătrân, dar nici copil nu mai eram. După socoteala mea, trebuie să tot fi avut vreo paisprezece – cincisprezece ani, și, cu toate că nu era firesc să fi devenit un model de viclenie, nici îngeraș nu mai eram; știam, sau cel puțin bănuiam ce putea fi spre binele sau spre răul meu. Proverbul spune că trebuie să faci haz de necaz, și nu sunt sigur dacă am izbutit sau nu, cu toate că știu bine că mi-am propus, totuși cred că eram foarte pus pe glume atunci, judecând după cât de greu mi-a fost în zilele acelea.

Adevărul e că nu m-ar fi întrecut nimeni în răbdare, și că gimnaștii s-au plictisit încetul cu încetul, deși niciodată cu totul, să se tot poarte așa cu mine, ceea ce m-a ajutat, fără să renunț la gândul s-o șterg de acolo, să mă pregătesc fără grabă și în

liniște.

Am cutreierat toată Spania în lung și-n lat, eu pe jos și ei în căruță, și în ciuda faptului că am cunoscut o grămadă de oameni, n-am vrut să mă apropii de niciunul, poate pentru că suferisem atât de mult de pe urma lor și urma să mai îndur multe lucruri bune de la ei.

Singurul om care mi s-a părut de treabă, și nu m-am înșelat, l-am întâlnit la jumătate de leghe de localitatea numită Cuenca – după ce umblasem cu francezii aproape șase sau șapte luni – un oraș frumos și mare cum nu mai văzusem niciodată, cu catedrală» episcop și guvernator.

Poposeam la gura unor peșteri de prin preajma locului, când am văzut venind spre noi un cavaler înalt ca un tun din vechea artilerie, cu mâini fine și înfățișare nobilă, cu un chip gingaș, purtând ochelari negri, proaspăt ras, și pe umeri cu o pelerină de stofa bună, care te făcea să te gândești că e în slujba unui om bogat. Vorbea rar, ținând capul sus întocmai ca un rege, și rostea lucruri atât de spirituale și de frumos exprimate, încât m-am gândit mai întâi dacă n-o fi

chiar domnia-sa episcopul, care se deghiza astfel ca să-și cunoască mai îndeaproape credincioșii și să se poarte mai bine cu ei.

Cavalerul s-a apropiat de grupul nostru și ne-a spus calm și surâzător:

— Ridicați-vă.

Ne-am supus în grabă, de parcă ne-ar fi deniinat glasul lui. Cavalerul a continuat:

— Așezați-vă, sunteți la mine acasă.

Ne-am supus din nou fără să crâcnim.

— De unde veniți?

— Tocmai veneam de pe drum, îi spuse domnul Pierre, intimidat cum nu l-am văzut niciodată.

— De pe drum?

— Da, domnule; de pe drumuri.

— Și ați văzut ploi înalți, trestii plâpânde, stuf mlădios, ape care curg fără încetare, mierle fluierătoare?

— N-am fost atenți, domnule; noi...

Cavalerul plecă, lăsându-l pe domnul Pierre cu vorba în gură. Rămaserăm cu toții parcă trăsniți, și niciunul din noi nu îndrăzni să strice liniștea.

În depărtare trecea un om călare pe crupa unui măgar, cum obișnuiesc ȝiganii.

— Ei, om bun!

Omul se opri.

— Cu ce vă pot fi de folos?

— Vrem să punem o întrebare, dacă ne este îngăduit.

Țăranul împinse măgarul spre noi și se apropie.

— Ce doriți?

— Avem o îndoială, prietene, și vrem să ne lămurim.

— Cine este cavalerul acela care se îndepărtează de casă?

— Care?

— Ala care merge pe acolo.

— Un om cumsecade, sprijinul celor triști și prietenul săracilor și al nenorociților.

— Nu e nebun?

Omul cu măgarul se dădu înapoi, apucă bâta și se încruntă.

— Nu v-a tras încă nimeni două?

Domnul Pierre corectă:

— Am întrebat doar, de ce atâta supărare. Ce meserie are?

— E poet.

— Poet?

Da, domnule; privește plopii, trestiiile și stufărișul, și compune versuri. Uneori îl întâlnești ascultând mierlele cum fluieră sau privind apa pâraielor cum curge la vale.

— Și din ce trăiește?

— Din tot ce dă, Dumnezeu e sus și vede; din nenorocire o să vină ziua când n-o să mai aibă niciun ban.

— Și cum îl cheamă?

— Don Federico.

Numele ăsta a avut un efect plăcut asupra mea pentru că suna a cumsecădenie; nu ca celelalte, Pierre și Étienne, care se vedea imediat că erau scornite.

— Și e bogat?

— Judecând după cât dă, nimeni pe lume nu e mai bogat decât el.

— Și ce dă?

— Pe de o parte ce nu-i cere nimeni, pe de alta ce

are mai mult nevoie omul în suferință: un sfat celui ce-a greșit, mâncare gătită chiar de el celui înfometat, adăpost celui fără adăpost. Dumneavoastră v-ar da câte un mertic două din rușinea ce-i prisosește.

Domnul Pierre se făcu că nu-l înțelege.

— Și bani?

Omul cu măgarul îl întrerupse:

— Vreți să-l furați?

— Să mă ferească Dumnezeu!

— Mai bine!

Omul întoarse măgarul și se îndepărtă de noi. De departe ne mai privi o dată răsucindu-și capul. Călare pe măgar, silueta lui se profila ca cea a unui scutier al binelui.

Domnul Pierre tăcu un timp îndelungat; dădea impresia că meditează adânc. Nu știu ce urzea. Probabil nimic bun, dar, slavă Domnului, nu izbuti să-i facă vreun rău lui don Federico.

Întrucât stăpânii mei, ca să facă economii la lumânări, se culcau odată cu găinile, în loc să mă ghemuiesc ca de obicei, când s-a înnoptat, sub căruță, am tot umblat de colo-colo. Câinele nu se dezlipea de

lângă mine, iar ursul pe jumătate somnoros, pe jumătate treaz, mă urmărea cu privirea, întorcând mereu capul ca un mic uriaș; uneori, când treceam, îl mângâiam pe bot, și el, recunoscător, îmi întindea laba. Când uitam să-l dezmiard, bombănea încet cine știe ce rugăminți sau ocări.

Domnișoara Marie, cu copilul orb în poală, spunea în franceză rugăciunea tristă și nesfârșită pe care o rostea în fiecare seară. Expresia ei te pune pe gânduri; cu toate acestea, nu cred să se fi gândit vreodată cineva la ea.

Eram nervos, mâhnit. Deasupra noastră, mai aproape decât în timpul zilei, se vedea grupul de case îngrămădit din Cuenca, cu luminile-i aprinse și turnurile nemișcate și groase ca niște înspăimântătoare și uriașe femei moarte, în al căror pântec ar trăi această lume blestemată a oamenilor fără conștiință, care-și îmbracă sufletul în doliu ca să asiste la toate înmormântările, care-l însoțesc pe condamnatul la moarte prin strangulare în ultimele-i clipe ca să-i vorbească de resemnare, pe care îi înfurie plânsul unui copil, cântecul unui cocoș, râsul unei

femei.

Râul curgea zgomotos prin văi adânci, și luna ne lumina parcă din obligație, aproape cu teamă. Niciodată n-am fost atât de trist ca în noaptea aceea. Mă întrebam unde o fi bucuria. Și mintea mea, parcă pustie, nu voia să-mi răspundă.

— Colosse, i-am spus câinelui, ești o oaie cu suflet de câine.

Colosse m-a privit fără să-și miște urechile ridicate, stând pe labelle dinapoi. Sunt sigur că m-a înțeles.

— Ragusain e un prost; nu face altceva decât să-și răsucescă mereu capul.

Colosse s-a uitat la mine, apoi s-a uitat la Ragusain, și privirile lor s-au încrucișat. Un fior a străbătut trupul câinelui, și spinarea lui Ragusain s-a arcuit ușor.

Am făcut o adevărată nebunie să vorbesc cu animalele, ceea ce n-am mai încercat niciodată în viața mea. Atunci, nu știu de ce, n-am putut să mă abțin.

— Colosse, domnișoara Marie e o biată femeie.

Prima oară când m-am simțit bărbat mi-a tremurat glasul.

Atunci nu m-am gândit la nimic, la absolut nimic, și tot atunci am putut să-mi dau seama că în viață nu ne gândim decât la lucrurile mărunte. La lucrurile importante, la puținele lucruri importante la care ne-am putea gândi, nu ne gândim niciodată. Un tremur ciudat ne cuprinde întreg trupul, tâmpilele ne zvâcnesc una mai tare, alta mai slab, ochii ni se încețoșează. Asta e tot.

M-am apropiat de domnișoara Marie.

— Domnișoară Marie, plec.

M-am temut să nu se mire.

— Unde?

— La don Federico.

— Te-ai gândit la asta?

— Nu; nu vreau.

Domnișoara Marie lăsă capul să-i cadă în piept și-l îmbrățișă și mai tare pe micuțul orb.

— Salamanca, vin cu tine.

Dintr-odată mi se uscă gâtul.

— Don Federico, continuă ea, e un om

cumsecade. Glasul ei, aproape stins, părea neîndurător; eram gata să dau îndărăt. Domnișoara Marie continuă să vorbească:

— Luăm și copilul?

— Desigur.

— Și pe Colosse?

— Da.

— Și pe Ragusain?

— Da.

O pasăre de noapte scoase un țipăt tânguitor. În depărtare, o luminiță arăta unde e casa lui don Federico.

Am pornit la drum tăcuți. I-am întins brațul domnișoarei Marie, de parcă aș fi fost logodnicul ei, și ea ducea în brațe copilașul ca pe un îngerăș. Câinele mergea înainte, direct spre lumină, și ursul venea în urmă, târându-și printre tufișuri lanțul rupt.

Era o liniște înfricoșătoare în noaptea aceea.

Am ajuns la ușă și eu am bătut. Stăteam ca proștii și ne uitam la ea. Un om cu o lumânare groasă în mână ne-a deschis.

— La ora asta nu se dă pomană.

— Nu vrem pomană, domnule, vrem ceva mai mult.

— Și ce anume?

— Vrem să-l vedem pe don Federico... Suntem prieteni cu el.

— Prieteni?

— Da, domnule. Chemați-l și-o să vedeți.

Servitorul se întoarse:

— Señor don Federico! strigă de acolo cu un glas cavernos.

Stăpânul răspunse de la etaj:

— Ce vrei, Prudencio?

— Să coborâți, vă așteaptă niște prieteni!

Don Federico nu coborî îndată. Trecură câteva minute. Purta o redingotă lungă, care îi venea până la jumătatea gambei, și era cu capul gol.

— Cine sunteți?

Am devenit curajos:

— Suntem prietenii dumneavoastră, domnule, care vă cer ocrotire. Dacă nu vreți să ni-o dați, vă rugăm să ne ucideți... Oricum ar fi mai bine... Noi am umblat multe leghe, domnule, am văzut pe drum plop

înalți, desigur de trestii plăpânde, stuf ce se îndoaie mlădios pe malurile apelor care curg cu vuiet; am auzit, domnule, mierla fluierând în rămuriș...

Don Federico avea înfățișarea unui om foarte fericit.

— Stai, mi-a spus, întrerupându-mă. Prudencio!

— Da, stăpâne!

— Pregătește două dormitoare. În dormitorul cavalerului să culci ursul și câinele.

Colosse și Ragusain se uitară la don Federico. Domnișoara Marie ținea ochii în jos și nu știa cum să se poarte.

— Domnilor, ne spuse, simțiți-vă ca la dumneavoastră acasă. Numele meu îl știți, Federico, don Federico. Numele casei noastre e un nume foarte creștinesc, „Crucea din Bordallo”. Poate că într-o bună zi o să vă spun povestea sa.

*

După opt zile am uitat cu toții de bătaile pe care domnul Pierre și domnul Étienne, care sosiseră la porțile casei „Crucea din Bordallo” cu gând de ceartă, le primiseră de la Prudencio, din ordinul stăpânului

său.

— Gimnastica, ne spuse don Federico, este viciul oamenilor prevăzători care adorm, sau virtutea celor proști care vor să stea treji. Prudencio n-a făcut niciodată gimnastică, și nimeni din împrejurimi nu l-a lovit vreodată cu un băț în cap. Cu ea îți câștigi greu existența; cu ea îți pierzi sigur sănătatea; în schimb nu slujește la nimic unui om curajos într-o luptă serioasă.

În tovărășia poetului, viața se desfășura pe cărările binelui, și domnișoara Marie și cu mine ne-am obișnuit curând cu traiul bun și mâncare din belșug, de aceea ne-am îngrășat, nu glumă, și grăsimea ne-a făcut să arătăm înfloritori la față, dar a răpit trupului sprinteneala și sufletului păsul: lucruri care, ca să fim cinstiți, nu folosesc la mare lucru, Dumnezeu o știe bine!

Cu toate acestea, micuțul orb n-o ducea bine, așa cum ne-am așteptat, și era tot slab și prăpădit ca un pui de porumbel ieșit de curând din găoace. Don Federico a poruncit să fie botezat și a hotărât să i se pună numele de Respicio – un mucenic din Nicea –, cuvânt răsunător și frumos care cu siguranță

înseamnă opusul lui Hospicio⁷, și pe lângă acesta și numele de Pedro de Sassoferato, sfântul sărbătorit în ziua de 3 septembrie, data botezului.

— Acesta o să fie numele lui de familie, ne spunea, și un orb care se va numi Respicio Pedro de Sassoferato va putea într-adevăr să pară la fel de bine un glorios căpitan rănit în luptă ca și un argonaut trufaș și cutezător care a orbit văzând lâna de aur. Spunând acestea don Federico își înălța capul mândru și, prin sticlele negre ce-i păzeau și-i ocroteau ochii, privirea lui avea o blândețe pe care n-o pot descrie.

— Acest cavaler, ne spunea, e fiul nostru, și trebuie cu toții să ne dedicăm lui ca niște părinți. Unchii lui, Colosse și Ragusain, adăugă în glumă, vor învăța încetul cu încetul care sunt obligațiile lor.

Din ziua aceea copilul a avut un nume, și chiar dacă Dumnezeu n-a făcut în așa fel încât să-l poarte multă vreme, tot a fost mai bine să se ducă pe lumea cealaltă cu un nume creștinesc decât cu cel de „Farlouze”, pe care i-l dăduse mama lui, plină de dispreț, și domnișoara Marie, cu multă dragoste.

⁷ Ospiciu (sp.).

A trecut și luna septembrie, care a fost în anul acela la fel de caldă ca și în toiul verii, și a sosit octombrie cu primele rafale de vânt, ce aveau să mă ia îndată pe sus și să mă poarte în zbor foarte departe, ca pe un puf de păpădie. Într-adevăr, nu eram făcut să am parte de atâta fericire.

Nici bietului copil nu i-a priit toamna, și vântul care m-a purtat pe mine, sărind peste Altos de Cabrejas, până la Belinchón, pe bietul micuț l-a dus pe lumea cealaltă, poate tot în salturi, ori mai lin.

S-a întâmplat că atât copilul cât și eu ne-am văzut obligați să emigrăm, chiar dacă nu în același loc, din fericire pentru mine, și că, purtând în suflet o mare durere, a trebuit să lipsim casa din Bordallo și pe locuitorul ei de tovărășia noastră, iar dacă el ne-a dus dorul, nu cred să fi fost vreodată atât de arzător pe cât mi-am închipuit eu. Dorul este însă viciul tinerilor, care cred că timpul poate fi întors ca și un ceasornic, și din nefericire pentru mine sunt destul de copt la minte și la suflet ca să nu-mi petrec vremea distrându-mă cu amintirile. Atunci gândeam altfel, dar acum, de ce vreau oare să-mi reamintesc toate astea?

Ei bine, după cum spuneam, s-a isprăvit cu mofturile și a trebuit să-mi strâng din nou boarfele; don Federico m-a binecuvântat, spunându-mi: „Dumnezeu să te aibă în pază”, și apoi m-a salutat.

Totul s-a întâmplat din cauza unui lucru foarte ciudat care a fost o adevărată nenorocire, dar e știut că omul propune și Dumnezeu dispune, și deși dorința mea era, vă închipuiți lesne, să rămân acolo tot restul zilelor mele, providența a rânduit altfel lucrurile.

Domnișoara Marie s-a despărțit de mine cu lacrimi în ochi și a vrut să mă însoțească. L-am rugat pe don Federico s-o facă să-și schimbe hotărârea, și a izbutit nu fără oarecare osteneală. Ea a mai rămas acolo, după cum am aflat, încă trei ani, după care s-a călugărit din convingere. A fost lucrul cel mai bun pe care, săraca de ea, a putut să-l facă.

CARTEA a șaptea

În paginile căreia scriu despre chipul în care a luat sfârșit prietenia mea cu poetul și vorbesc despre scurta și zadarnica mea ucenicie în meseria de băiat

de prăvălie la o spițerie.

Într-o bună zi din luna octombrie, ducându-mă la câmp ca în fiecare dimineață după haimanaua de Trastamara, calul lui don Federico, care umbla în crailâcuri noapte de noapte, m-am întâlnit în locul unde cândva poposisem cu francezii, cu vechiul meu cunoscut Abraham, nepotul viceregelui Bantabolin, care, părăsit de vioară și de cei doi prieteni ai săi

— N-am vrut niciodată să blestem pricina acestei întâmplări –, se străduia să potrivească niște panglici și hârtiuțe colorate în cutia mare pe care o purta atârnată de gât.

Când l-am văzut m-am oprit speriat, și dacă n-ar fi fost el care să mă recunoască și să mă strige cu glas tare pe nume, sunt sigur că aș fi rămas acolo ținut locului ca o statuie.

M-am apropiat când am auzit că mă cheamă cineva și l-am văzut în zdrențe și bătrân așa cum nu mi l-aș fi închipuit niciodată. Când am ajuns în fața lui și-a dat jos cutia și s-a aruncat la picioarele mele.

— Mă ierți? m-a întrebat.

Nu știam dacă glumea sau era mai nebun decât

atunci când l-am părăsit.

— Ridicați-vă, domnia-voastră. Pentru ce trebuie să vă iert?

— Îți amintești de cei șaisprezece duros?

— Da, domnule.

— Nu știi despre ce-i vorba; sunt sătul de când tot plătesc acest păcat, căci după ce-am plecat din Lumbrales, cu puțină agoniseală strânsă cu atâta trudă, m-am certat așa de îngrozitor cu ceilalți, încât erau cât pe ce să mă omoare.

— Pentru partea ce vă revenea?

— Nu, fiule, căci fiecare trebuia să aibă parte egală, și asta nu era pricină de ceartă; ne-am certat însă pentru că unul din noi trebuia să fie acela care să împartă banii, și niciunul din noi n-avea încredere în celălalt. Ne-am luat la bătaie, și cum ei dădeau cu fagotul și cu flautul, iar eu cu vioara, am încasat ce-a fost mai rău, căci e știut că lemnul rănește mai puțin decât fierul. Acolo s-a destrămat grupul, acolo mi-am lăsat instrumentul în spatele lui Cachimbo și acolo m-au însemnat ca pe-o vită, deși nu cu fierul roșu, ci cu o simplă lovitură de flaut. Privește.

Se descoperi, căută în păru-i zbârlit și-mi arată o cicatrice cam de două degete care se vedea că fusese făcută de-un par.

Nu știam ce să spun ca să-l fac să uite loviturile, și mi-a venit în minte să-l întreb de bani.

— Și săculețul?

— Asta-i partea proastă, fiule, că a rămas neîmpărțit, și doi din noi trei au trebuit să plece săraci lipiți pământului.

— L-a luat seňor David?

— Nu, fiule, n-a putut, deși tare ar fi vrut. L-am luat eu și am fugit ca un iepure mai mult de-o săptămână, și-acum sunt ros de remușcări.

— Ce spuneți!

— Chiar așa.

Abraham rămase gânditor.

— Cu ce se găsea înăuntru, continuă el, mi-am cumpărat cutia asta și primul rând de marfă, ca să încep să câștig, și ce mi-a prisosit am dat săracilor care nu pot munci și pe care e bine să-i ajuți.

— Da, domnule.

— Am izbutit să dau aproape o pesetă, și așa fi dat

mai mult dacă aş fi avut, dar marfa e scumpă pentru că hârtiuţele se udă şi trebuie să le arunci, şi oamenilor trebuie să le dai versuri noi, iar acum nu mai sunt poeţi ca altă dată.

Mi-am amintit dintr-odată de don Frederico; dracul m-a pus să mă gândesc la el, asta a fost nenorocirea mea.

— Eu cunosc unul, i-am spus.

— Dar e bun?

— Da, domnule, foarte bun. E stăpânul meu.

— Şi ştie să facă versuri?

— Cred şi eu! De toate felurile.

Abraham se luminează la chip.

— Şi va dori să dea înainte ceva bani pentru tipărirea lor?

În clipa aceea mi s-a ridicat vălul de pe ochi şi am putut să văd limpede ce urmărea pungaşul. Totuşi nu mai puteam să dau înapoi; trebuia să merg înainte şi să mă apăr cât mai bine cu putinţă.

— Nu ştiu; puteţi să-l întrebaţi.

— Locuieşte foarte departe?

— Nu, domnule; în casa care se vede acolo.

— Păi să mergem. Hai, însoțește-mă, că am să-ți plătesc.

Nu-mi dau seama limpede dacă l-am refuzat pe motiv că trebuie să-l caut pe Trastamara, sau pentru că nu prea am crezut ce-mi spusese.

— Nu pot acum, domnule Abraham, căci trebuie să caut un cal care nu știu pe unde umblă, dar duceți-vă spre amiază și o să dați de don Federico, și o să puteți vorbi cu el.

— Don Federico spui că se numește?

— Da, domnule.

— Și numele de familie?

— Nu-l știu.

— Bine, e totuna. O să fii la el la ora aceea?

— O să încerc.

— Atunci pe curând. Du-te după cal și sfântul Anton să ți-l scoată în cale.

Ne-am despărțit, și eu am mers pe urmele lui Trastamara, destul de neliniștit de această întâlnire.

Nu prea eram în stare să fiu atent la ceva și nu știu ce s-a întâmplat, dar vorba e că oricât mă străduiam să găsesc calul, nu izbuteam. După ce-am

umblat o bună bucată de vreme și am văzut că a trecut atâta timp, m-am așezat mâhnit pe-o piatră așteptând să-mi lumineze Dumnezeu mintea.

Nu eram sigur de cele ce știam și-l aveam mereu în fața ochilor pe Abraham, cu panglicile-i verzi și roșii, și hârtiile portocalii și galbene. Mi-l închipuiam stând jos acolo unde l-am lăsat și aranjându-și cutia, în timp ce aștepta, odată cu sosirea amiezii, clipa când să se înfățișeze înaintea stăpânului meu.

M-am gândit să-l înștiințez pe don Federico și să-l fac atent cu privire la bătrânul muzicant; pe-atunci eram atât de naiv încât aveam credința că atunci când poeții aud sirenele fanteziei cântându-le în urechi, ascultă și glasul înțelepciunii.

Am întors capul și Trastamara mă privea. Cum de fapt era blând și supus, și știa cu cine are de-a face, iar cu forța nu-l puteai câștiga, a fost de ajuns să-l fluier o singură dată ca să se apropie.

Am încălecat și, fără să facă mofturi, a pornit-o, ca în fiecare dimineață, spre grajd. L-am îmboldit puțin ca să ajungă la timp pentru a-l înștiința pe don Federico, și cât ai zice pește m-a adus în fața casei.

L-am lovit ușor cu palma pe grumaz, apoi mai tare pe crupă, și Trastamara s-a dus pe poarta cea mare, spre iesle.

M-am întors ca să intru în casă, după cum se cuvenea, pe ușa din dos, și am auzit vorbe și râsete care m-au neliniștit. Am ascultat și m-am speriat: Abraham și don Federico vorbeau despre negoțul cu versurile.

— Bine, îl auzii pe stăpânul meu spunând, am să fac versurile. De cheltuielile pentru hârtie și tipar mă ocup eu; n-aveți grijă. Singurul lucru pe care trebuie să-l pregătiți sunt niște cuvântări frumoase pentru fete, plăcute și pasionante discursuri pentru romanțele noastre. „Cântecul iubirii care vindecă totul, cântecul iubirii oarbe și al iubirii neîmpărtășite! Cântecul despre dragostea dintre Regele Mării și frumoasa Prințesă a Sirenelor! Cântecul despre dragostea dintre Regele Văzduhului și mica și frumoasa Infantă a Porumbeilor!”

Se auzea râsul lui Abraham. Atunci mi-am dat seama că nu mai era nicio scăpare. Am așteptat să plece; n-aș fi vrut să-l văd. Când a plecat, m-am

înfățișat, cu îngrijorarea întipărită pe față înaintea stăpânului meu.

— Don Federico, i-am spus, aș vrea să vă vorbesc.

— Vorbește, Lázaro, cavaliere Lázaro, prietene! Astăzi e o zi mare la „Crucea din Bordallo”! Mâine versurile mele vor zbura, ca fluturii, deasupra Cuencăi, deasupra Madridului, deasupra întregii Spânii! Se vor duce felurit colorate, și unele vor semăna cu o ninsoare, altele cu o ploaie de campanule albastre, iar altele cu o grindină de inimi îndrăgostite! E o zi mare, Lázaro, cea mai mare zi din istorie! Observatorii vor înnebuni, și locuitorii din cer vor crede că pământul arde, că a sosit era fericirii, că nu mai sunt oameni mârșavi, nici fapte ticăloase!

Nu îndrăzneam să-l dezamăgesc; pe drum se mai zărea silueta lui Abraham.

— Stăpâne, trebuie să plec.

— Acum, când suntem la un pas de fericire?

— Da, stăpâne, acum. Nu voiam, dar...

Nu știam ce minciună să-i spun; nu pregătisem nimic.

— Ce s-a întâmplat?

— Am moștenit ceva, stăpâne...

— Cine ți-a spus?

— O pornire a inimii, señor don Federico, mi-o spune. Mă... duc la Salamanca.

Don Federico părea că meditează adânc.

— Trebuie să asculți de inimă, fiul meu. Du-te! Devenise solemn și mi-a dat mina să i-o sărut.

— Dumnezeu să te aibă în pază!

— Nu vreau să plec încă. Domnișoara Marie nu știe nimic. Săraca de ea e atât de tristă din cauza copilului!

— Da; e adevărat. Spune-i. Dar nu te abate. Inima... M-am dus la domnișoara Marie, i-am povestit tot adevărul și i-am spus că plec.

— Merg cu tine, Salamanca; am mai plecat odată.

— Nu, domnișoară Marie, acum nu; acum nu mă duc în casa nici unui don Federico. În Spania nu se mai află niciun alt don Federico.

A plâns, am plâns amândoi ca doi proști, am rugat-o fierbinte nu cumva să-l dezamăgească pe stăpânul nostru și m-am dus până sus, la el.

— Don Federico, i-am spus, v-o dau în grijă pe domnișoara Marie; spuneți-i să nu vină cu mine.

Mă durea sufletul. Mi-am strâns lucrurile în raniță, am luat cu mine cei doi duros pe care mi-i dăduse don Federico și-am ieșit pe ușă.

Soarele apusese și era aproape noapte. N-am vrut să zăbovesc.

Drumurile mi se deschideau din nou în față, și aveam să dorm din nou sub cerul înstelat.

Dacă în ziua aceea am fost nobil, să mă ierte Necuratul. Dumnezeu să mă ierte însă ori de câte ori am fost ticălos și-am păcătuît. Și fiecare din ei să mă ierte pentru celălalt.

*

Când, după patru-cinci zile de mers am ajuns la munții lui Cabrejas, cum li se spune, sătul să mă tot chinui mergând într-una fără să mă odihnesc, am chibzuit că n-ar fi rău ca trupul meu păcătos să găsească puțină pace și liniște.

Ideea mi-a venit așa, dintr-odată, când am văzut jos, la picioare, câmpia Manchei desfășurându-se ca un jăratec luminat de amurg.

Am hotărât să-mi dobândesc odihna dar n-am izbutit; tot ce-am făcut a fost zadarnic. Ursita mea era să cutreier drumurile, să le netezesc; săracul de mine am vrut să mă lupt cu ea, mai târziu însă mi-am dat seama cât de zadarnic a fost.

La picioarele mele se vedeau satele de parcă ar fi fost așezate cu mina; înainte de-a mă hotărî care avea să fie satul meu, le-am contemplat pe toate în tăcere, ca și cum aș fi fost stăpânul tuturor, închipuindu-mi cu plăcere că sunt îmbelșugate și primitoare, așa cum, din nefericire pentru mine, nu era niciunul din ele, și bine gospodărite și bogate, așa cum, din nefericire pentru locuitorii lor, nu s-au dovedit a fi niciunul.

M-am uitat spre răsărit și am văzut niște sătulețe căzute în ruină și câteva cătune prăpădite care purtau nume frumoase. În depărtare, Palomares del Campo se ghemuia, de parcă i-ar fi fost frică, jos de tot, și Torrejoncillo del Rey își dădea duhul printre arături ca un animal însetat. Aproape de munți curgea Gigüela prin albia-i pietroasă, iar Horcajada de la Torre și Villanueva de los Escuderos își priveau, uimite, chipurile bătrâne și zbârcite în apa mică. Am văzut că

erau sate de oameni scăpătați și le-am întors spatele; vremurile erau grele, și o pâine neagră costa zece scuzi.

Mergând în direcția soarelui peisajul nu devenea mai frumos; nu departe spre apus, Carrascosa del Campo semăna cu un iepure ce se pregătea să fugă. Asta m-a făcut să râd, și am scos din traistă puțin vin pe care-l cumpărasem cu banii primiți de la don Federico când trecusem prin Caracenilla. Devenisem mai puțin nerăbdător și mai înțelept, și nu mai aveam mulți bani în buzunar. Alcázar del Rey își dădea duhul la picioarele unei coline, și în depărtare, cu soarele-n față, Belinchón părea un giuvaier pierdut în mijlocul unui ținut pustiu.

Am hotărât să merg într-acolo, și deși mult timp înainte de-a ajunge am văzut că nu prea semăna cu un giuvaier, ci mai curând cu un stog de paie, ba chiar cu un grajd, m-am gândit că ar fi mai înțelept să nu mai hoinăresc ca un câine vagabond, și m-am îndreptat spre el.

Am pornit ca un cuceritor pe ulița din mijloc și am stat la îndoială unde să mă opresc: în fața unei

firme pe care scria „La Hotelul lui Lucas”, în fața alteia cu inscripția „La Mierla”, sau, în sfârșit, în fața unei a treia, mai modestă, pe care era scris doar „Han”.

La „Crucea din Bordallo” devenisem fecior de bani gata, și cum îmi rămăseseră încă puțini bani, m-am gândit să-i cheltui fiindcă tot nu mai știam ce înseamnă să ai buzunarul și pântecul gol, și să fii bătut.

M-am hotărât să intru la firma din mijloc și m-am apropiat de ea cu hotărâre, de parcă eram obișnuit cu așa ceva. Era o hardughie veche, prost văruiță și cu tencuiala gata să cadă; avea parter și etaj, jos o ferestruică vârată în zid și cu zăbrele, după moda maură, iar sus o galerie exterioară mărginită de un balcon de piatră. Deasupra ușii de la intrare, unde erau gravate niște litere pe jumătate șterse, era desenată destul de prost o pasăre neagră, iar de balcon era prinsă o firmă vopsită în ocru-roșiatic, pe care meșterul Miranda, fierar de meserie, dar care picta și se pricepea la toate, scrisese cu îndemânare – după cum am aflat mai târziu – următoarele cuvinte:

„La Mierla”. Vinuri și mâncăruri. Avem paturi. Când am intrat pe ușă, m-am uitat din nou la firmă și am văzut că nuanța roșcată a ocrului, fiind foarte veche, avea culoarea mohorâtă și stinsă a sângelui încheșat. Am devenit cam neliniștit, și ca să alung acest gând mi-am închipuit că totul ar fi din pricina timpului, care modifică uneori întâmplările, schimbă culorile și îmbătrânește trupurile.

Am intrat și am simțit în nări un miros rânced. Nu se vedea nimic în tinda foarte mare, în afară de colțul pe care-l lumina ferestruica. Am lăsat ușa închisă, cum o găsisem, și am chemat stăpânul. Un copil care se juca cu un cățeluș în dreptul luminii ce venea dinspre ochiul ferestrei a ridicat capul, s-a uitat la mine și a început să plângă. După câțva timp am strigat din nou, iar copilul a continuat să plângă, și pe scară care trosnea și se tânguia ca un om bolnav a coborât o femeie grasă și păroasă, cu mânecile suflecate și un șorț murdar cu dungi, strâns la spate.

— Ce vrei? mă întrebă pe un ton aspru.

— Mai întâi de toate să vă adresați cu dumneavoastră, căci plătesc pentru asta.

— Nu mai spune! Ce dorește domnia-voastră?

M-a supărat atâta lipsă de educație. Desigur, nu era vorba de un prinț; dar nici de cineva care se apropia de han ca să fure găini sau să ceară de pomană.

— Vreau să mănânc ceva și să beau vin, și-un pat pentru la noapte.

— Și mâine?

— Mâine o să mai vedem.

— Sunteți în trecere?

— Nu știu; caut stăpân.

— Bine, bine. Plata înainte, mă înțelegeți?

— Da, doamnă. Cât face?

— Ce doriți la cină?

— Ce s-o găsi.

— Aici se găsesc de toate, numai să cereți.

— Păi dați-mi carne de vacă.

— Vacă nu e.

— Atunci ouă.

— Am unul singur și-l țin pentru mine.

— Poftă bună! Cartofi sunt?

— Nu, s-au terminat.

— Păi... dați-mi ce s-o găsi, mi-e totuna.

— Am să vă dau păstramă, vă place pastrama?

— Da, doamnă; și un urcior cu vin.

— Roșu?

— Da, roșu. E bun?

— Vă cred. Avem vin din podgoriile noastre, vin de Arganda și vin de Valdepeñas. Din care vreți?

— Din podgorii, oricum e mai ieftin.

— Așa e. Un kil?

— Da. Cât face în total?

— Vă dau cu paharul?

— Nu.

Am dus mâna la buzunar și femeia s-a liniștit.

— Păi, să vedeți: pastrama, treizeci; vinul, patruzeci, asta face șaptezeci, și patul, să mai punem șaptezeci, cu totul, ca să rotunjim, șase reali. Cum trebuie să câștig și eu ceva, vă iau șapte reali cu totul.

Face?

— Face. Poftim.

Femeia strânse banii, îi puse într-o batistă pe care o scoase din decolteu și dispăru urcând repede scările.

— Aici masa de seară se ia la ora șapte, îmi spuse de sus, de pe palier.

Am ieșit ca să mai treacă vremea până atunci și am intrat într-o cârciumă să beau un pahar. Toți mă priveau, dar niciunul nu-mi spunea nici măcar bună ziua, se vede că așa era obiceiul acolo. Oamenii erau tăcuți și nu se mișca nimeni. Muștele bâzâiau întruna, întocmai ca și susurul unei ape la izvor, și pe raza de lumină și tifonul trandafiriu ce acoperea brânza și cârnatul - o bucată de brânză și una de cânat - ciorchini mari și negri de muște se înghemuiau și mișunau ca într-o oală.

Am plătit băutura și-am plecat. Nu se întunecase încă și era timp destul până la ora păstramei, dar m-am gândit că ar fi mai bine să cunosc satul, chiar dacă numai pe dinafară, decât să mă plictisesc cu ceilalți în cârciumă.

Din acea scurtă călătorie am învățat unde trebuie să-mi potolesc foamea și pentru asta îi mulțumesc lui Dumnezeu: căci dacă la don Roque nu m-am prea **descurcat**, cine știe cum m-aș fi **descurcat** în altă parte.

Vorba e că m-am așezat în Piața Constituției pe-o bancă de piatră care se afla din întâmplare, după cum mi-am dat seama apoi, chiar sub o firmă pe care scria: „Spițeria licențiatului Roque Sartén”; don Roque și-a făcut apariția din spițerie cu o bonetă de catifea pe cap, și din trupul lui a ieșit un glas pițigăiat ca al unei fete care-și dă aere de domnișoară, glas ce mi-a dat mai întâi prilejul să intru în vorbă cu el și-apoi m-a ajutat să-mi găsesc un acoperiș sub care să-mi petrec noptile.

— Ți-e frig, băiețașule? m-a întrebat glasul acela.

— Nu, domnule, i-am răspuns; nu e încă vremea. Don Roque s-a uitat la mine prin ochelari, de parcă aș fi fost un animal ciudat, și a continuat:

— Ești foarte înalt, nu-i așa?

— Da, domnule; mai înalt decât anul trecut.

— Și ești de pe-aici?

— Nu, domnule.

— Atunci ești din Tarancón?

— Nicidecum, domnule. Sunt din câmpia Salamancăi.

Mă privi și mai fix și făcu o mutră cu-adevărat

mirată.

— Și cum ai ajuns până aici?

— Păi, după cum vedeți, căutându-vă probabil pe dumneavoastră.

— Pe mine?

— Sau pe oricare altul; caut **stăpân**.

Spițerul își strâmbă gura, vrând parcă să zâmbească.

— Și-ți place meseria?

— Care meserie?

— De băiat de prăvălie.

— Cred și eu! întotdeauna mă certau acasă pentru că voiam să fiu băiat de prăvălie. Tata nu voia, spunea că e meserie periculoasă, că se poate întâmpla să-ți pierzi vederea.

— Nu-l lua în seamă! Și ceri mult?

— Nu, domnule; eu nu cer niciodată, eu înșfac întotdeauna ce mi se dă.

Don Roque se și așezase alături de mine; păream prieteni vechi.

— Păi vino mâine pe-aici, nu vrei? o să te învăț meseria. Acum sunt singur și totdeauna simți nevoia

să-ți țină cineva tovărășie.

— Foarte bine, don Roque; o să vin mâine.

— Pe mâine, fiul meu. Asculta, nu-mi spune don Roque, spune-mi domnule licențiat. Prin satele învecinate așa mi se spune. Vrei?

— Da, domnule licențiat, pe mâine. Acum mă duc la han căci mi-am plătit cina.

— Locuiești „La Mierla”?

— Da, domnule licențiat.

— Păi fii atent cu Paca, e o brută?

— Mulțumesc pentru sfat, domnule licențiat; pe mi ine.

— La revedere, fiule; pe mâine. Ești ca o porumbiță!

Don Roque Sartén intră în spițerie și eu am rămas în mijlocul pieții gândindu-mă la Paca, la pastramă, la povestea cu porumbița și la copilul pe care l-am văzut jucându-se în tinda hanului. Totul se învârtea în capul meu, de parcă înnebunisem de-a binelea. Când am împins ușa hanului, oamenii erau așezați la o masă lungă; fără îndoială era ora șapte. Paca înjura tot timpul umblând de colo-colo, iar copilul

și cățelușul ne priveau, îmbrățișați, dintr-un colț.

În jurul mesei să fi fost vreo opt, zece persoane, toți bărbați și o singură femeie; păreau cărăuși înstăriți și se întreceau mâncând și bând. M-am așezat la unul din capetele băncii.

— Poftă bună, le-am spus.

— Așijderi, mi-au răspuns în cor.

Am așteptat în liniște să-mi aducă pastrama; apoi am mâncat și am băut, și după aceea am întrebat de pat.

— Vă cam grăbiți, mi-a spus femeia.

— Da, doamnă, i-am răspuns, căci sunt obosit de drum și mi-e somn.

Mi-a arătat dormitorul, mi-a spus care era patul și m-am trântit în el ca să dorm, dacă nu ca un sfânt

— Ceea ce n-am izbutit din cauza nenumăratelor blesteme pe care le-a slobozit gura mea în noaptea aceea – atunci cel puțin ca un om frânt de oboseală.

Patul era ca un pod de vechituri, bătrân ca vremea, înalt și șubred, care nu semăna cu un mormânt liniștit – cum trebuie să fie paturile – ci cu un ogar de vânătoare slab și zvelt, plin de mai multe

zgomote și vaiete decât o flașnetă, sau cu înmormântarea unui primar, și cu mai multe găngănii decât un berbec care a murit la Sfânta Maria și a fost găsit în ziua Adormirii Maicii Domnului. Ca să compenseze aceste excese, salteaua avea tot atât de puțină lână pe cât de lipsită de educație era stăpâna, și patul era atât de gol și de neacoperit de rufărie.

Încât părea chiar, dacă n-ar fi fost murdar, că ieșise tocmai din baie.

Am petrecut o noapte proastă, și plăcerile făgăduite n-au apărut de nicăieri, așa încât nu s-a lăsat așteptată clipa când am dus dorul să mă adăpostesc într-un tufiș sau să dorm în patul tare dar liniștit al unui șanț.

Atât de tare m-au scos din sărite înțepăturile găngăniilor, și atâta zgomot au făcut cei din jur, găzduiți ca și mine, care sforăiau și scuiپau, încât am înjurat toată noaptea și numai gânduri urâte mi-au încolțit în minte, fapt pentru care nu știu dacă noaptea aceea n-ar fi ajuns, ea singură, la osânda veșnică a sufletului meu. Poate o să mă ierte bunul Dumnezeu, deoarece n-am înjurat și n-am avut gânduri urâte

degeaba, nici spre folosul meu, ci doar să-mi vărs necazul și să dovedesc că eram încă în viață, deși numai eu știu cum.

A trecut noaptea, au venit zorile, s-a luminat de-a binelea și am părăsit patul și hanul „La Mierla” fără să suflu o vorbuliță; căci un cuvânt bun nu puteam să spun, și decât unul prost am preferat să tac.

Am luat-o încetișor prin Piața Constituției și m-am așezat în fața ușii, încă închise, a lui don Roque Sartén. Oamenii mă priveau în timp ce treceau – femeile în drum spre izvor și bărbații mânând catârcele la câmp – și unul m-a întrebat dacă nu eram bolnav, că m-am instalat atât de devreme în fața spițeriei.

— Nu, domnule, i-am spus, nu sunt bolnav, ci sănătos și încă tun, și aștept să se scoale don Roque și să deschidă prăvălia, căci silit de meserie și am venit să muncesc la el.

Omul m-a privit uimit și și-a văzut de drum, dar s-a mai întors de câteva ori, să vadă ce aveam de gând să fac.

Am așteptat cu răbdare și puțin înainte de-a bate

ora nouă în clopotnița bisericii, don Roque a început să se miște, a deschis obloanele, a pus clanta, pe care o scotea cu grijă în fiecare noapte, la ușa ce semăna pe dinafară cu poarta unei ogrăzi – cum i s-ar fi putut părea unui neștiutor – iar pe dinăuntru era închisă cu lanțuri, lacăte și zăvoare.

— Bună dimineața, domnule licențiat, i-am spus.

— Bună, fiule; văd că te ții de cuvânt.

Am zâmbit ca să-i fiu pe plac și m-am pregătit de treabă.

— E ceva de făcut?

— Deocamdată nu, fiule, căci scândurile le strâng eu, pentru că sunt pe jumătate sparte, dar fii liniștit că o să ai îndată ce face.

Am intrat și m-am așezat. După puțin timp, don Roque a apărut cu o bucată de pâine și mi-a dat-o spunându-mi:

— Ia, Lázaro, și hrănește-te. Aici nu se ia de obicei micul dejun, căci nu plecăm la câmp, munca noastră cere să fim vioi și cu mintea limpede; dar astăzi îți dau de mâncare, fiindcă nu vreau să intri flămând în casă. Ai poftă de mâncare?

— Da, domnule, i-am spus luând bucata de pline veche.

— Bineînțeles, ești la vârstă când trebuie să crești! Am mâncat plinea, alta n-am mai mâncat niciodată dimineața în tot timpul cât am fost spițer, și nu după multă vreme mi-am dat seama că don Roque ar cheltui și ar risipi un singur lucru, și anume saliva, căci în ceea ce privește restul lucrurilor s-a dovedit atât de econom, încât, deși am vrut seară de seară să păstrez ceva din cină pentru micul dejun, n-am izbutit niciodată, deoarece era foarte frugală, și el n-ar fi îngăduit niciodată să ciugulească din ea nici măcar o călugăriță.

— Lázaro, mi-a spus stă pinul când am isprăvit, crede-mă că îmi pari băiat bun și că sunt silit să-ți spun ceva neplăcut, dar gândește-te că lumea e plină de pișicheri și de țopârlani, și că uneori oamenii cinstiți plătesc în locul celor păcătoși; dacă n-aș fi avut în spițerie un băiat care să-l întreacă în hoții pe Cacus și în trădări pe Oppas⁸ și pe care l-am prins furându-

⁸ Prelat spaniol de origine celtică din secolul al VIII-lea, arhiepiscop al Sevillei, pe timpul domniei fratelui său Witiza, A contribuit la ruina monarhiei vizigote trecând de partea dușmanului în lupta de la

mi mușetelul, nu ți-aș spune nimic acum, dar atunci am hotărât să mă port într-un anume fel, și cu toate că aș renunța bucuros, cred că ar fi mai bine să mă țin tare și să nu dau îndărăt. Nu crezi?

— Ba da, domnule licențiat, așa e, dar pentru numele lui Dumnezeu, nu vă mai tot opriți, căci sunt nerăbdător să aud totul.

— Desigur, fiule, dar nu știu cum să povestesc.

— Povestii cum vreți, căci eu o să mă străduiesc să vă înțeleg.

— Nu mă îndoiesc, Lázaro, ți-am spus doar că pari băiat isteț, dar e vorba de ceva delicat

— Foarte delicat?

— Cam, căci e vorba de pungă, și asta doare când...

— Păi, vorbiți fără înconjur, căci e mai bine să scapi repede de încurcături.

— Și asta-i adevărat. Vorba e că am încredere în tine, dar uneori, după cum se spune în popor, „brânză bună în burduf de câine”, și cred că e mai bine să fii cu băgare de seamă la început decât să-ți îngrijești

apoi rănilor, cu toate că noi spîterii preferăm să aibă loc întâi bătălia și abia după aceea să fie nevoie de oblojeală, mă înțelegeți?

— Așa și așa.

— Păi, să-ți explic. Cum sunt un om încrezător care nu ascunde nimic de privirile asociatului său (căci cu vremea și când o să ai economii ai să devii asociatul meu) și nici nu ține ceva închis, în afară de ceva foarte important care ar putea atrage atenția, mă văd obligat, din cauza celor ce-ți spuneam, să iau unele măsuri, mă înțelegeți, de... cum să spun?... de precauție.

— Da, domnule.

— Nu e vorba că n-am încredere, nu cumva să te gîndești la lucruri urâte, dar uneori nu știi de unde sare iepurele.

— Da, domnule.

— Păi, asta e. Dacă ai bani, cred că ai putea să mi-i lași drept garanție, căci ți-aș da o chitanță în regulă, și astfel am fi amîndoi mai liniștiți: eu pentru că-ți păstrez banii, iar tu pentru că nu m-ai vedea neîncrezător. Nu crezi?

— Ba da, domnule licențiat, dacă aș fi în situația dumneavoastră poate c-aș face la fel; dai credeți-mă

— I-am spus eu mințindu-l - toată lumea știe că-s sărac și n-am niciun real la mine, căci ultimul pe care-l aveam l-am lăsat la han.

— Nu te neliniști din cauza asta, cu bunăvoință se aranjează totul, și dacă azi n-ai economii, o să ai poate mâine. Ceea ce putem face e ca în loc să-ți plătesc în bani, să-ți dau în fiecare lună câte o chitanță mică, și cred că peste un an de zile o să ai destul pentru garanție. Acceptți?

— Da, domnule, accept, i-am spus, gândindu-mă că o să găsesc - săracul de mine! - un mijloc de a face valabile chitanțele.

— Ei bine, să trecem acum la condiții. Vremurile sunt grele, după cum știi; dar n-am să mă tocmesc cu tine. În casă la mine o să primești un pat, pe care am să ți-l arăt îndată; aceeași mâncare ca și mine, în afară de desert pe care-l iau duminicile și-n zilele de sărbătoare, și șase reali pe lună, bani de cheltuială. Ți-aș da mai mult, dar mă gândesc că ești la o vârstă periculoasă când nu e bine să ai bani mulți, căci tu nu

ești o fire strângătoare, iar banii nu aduc nimic bun, ba, dimpotrivă, dau naștere la vicii și la boli.

I-am mulțumit pentru tot ce-mi oferea, fiindcă m-am gândit că e mai bine să mă port cu blândețe, și munca mea alături de spițer a început din clipa când mi-a arătat ceea ce urma să-mi slujească drept pat.

După cum am aflat de la prietenii din sat, don Roque Sartén era un urmaș al evreilor creștinați în vechime, și cei mai limbuți spuneau că avea un glas ca de flaut pentru că nu era așa cum îi lasă Dumnezeu pe toți bărbații; era ca un motan ștrengar ce-a fost castrat, un ca un mânz potolit după crailâcuri. N-am avut ocazia să verific ce anume era adevărat din tot ce trâncăneau oamenii; cu siguranță însă, fetele nu-l interesau, dar nu-i mai puțin adevărat că ceea ce ceilalți socoteau viciu, să fie în realitate virtute, La urma urmei, și cum asta nu mă interesa, i-am lăsat să-și vadă de vorbe și n-am luat deloc în seamă cele spuse.

Scotocind într-o zi din curiozitate prin hârțoagele din niște saci, am găsit cartea despre care vorbeam, Lazarillo de Tormes, și care mi-a făcut o mare plăcere

pentru că în paginile ei l-am găsit descris pe acela care trebuie să fi fost cu siguranță bunicul meu, și pe care soarta n-a vrut să-l cunosc. L-aș fi întrebat pe don Roque, dar n-am îndrăznit deoarece m-am gândit că o să se supere fiindcă i-am umblat prin lucrurile ascunse.

Viața în spițerie era pe cât de săracă pe-atât de comodă, și astfel, cu toate că nu mâncam mult și nici nu mă puneam să muncesc prea mult, am dus-o așa mai departe, fără necazuri mari, până când m-am săturat de domnul licențiat și de zgârcenia lui.

Clienții trebuiau să plătească înainte, deoarece, cum spunea don Roque, n-are rost să muncim ca niște negri pentru ca după aceea să nu încasăm nimic. După cum se vede, era un obicei în satul Belinchón să se ia banii înainte, deoarece și Paca, stăpâna hanului „La Mierla”, făcea la fel. Într-adevăr, fiecare cu obiceiurile lui, și fiecare cu neîncrederea lui în oameni.

Mi-a intrat în haine și-n piele un miros de doctorie, de care n-am putut scăpa până când n-am ieșit la aer curat și, deși la început mă supăra puțin și

strănutam din cauza lui, apoi m-am obișnuit, și în cele din urmă aproape nici nu-l mai simțeam.

Ordinea din prăvălie, cu toate sticlulele așezate la rând și având scris numele doctoriei pe etichetă, atrăgea foarte mult atenția, și dacă spițeria ar fi fost puțin mai curată, zău că n-ar fi existat o **alta ca ea** în tot orașul Cuenca. Îi ajutam pe stăpânul meu când făcea rețete, dându-i sticlulele de care avea nevoie, și în scurtă vreme a început să-mi ceară să filtrez ceva sau să pisez pilule, să fierb rădăcini ori să pun la macerat diferite coji de plante.

După vreo două luni vindeam la tejghea bicarbonat sau un flecușteț oarecare, și cu toate că menirea mea nu era să stau locului undeva, am răbdat stând acolo închis, poate pentru că don Roque m-a speriat cu povestea lui despre cât de grea era viața aiurea.

Locul unde dormeam era foarte umed, și dimineața glasul mi-era voalat, ba uneori nici nu se înțelegea ce spuneam, de răgușit ce eram. Atunci mi-am dat seama că răcelile nu mă urmăreau dinadins, și mă bucur pentru că mi-era într-adevăr frică de ele de

când răcise bietul señor Felipe.

Duminicile, și zilnic după ce închideam prăvălia, mă plimbam prin Belinchón de la un capăt la altul – ceea ce nu-mi răpea prea mult timp – și vorbeam cu prietenii mei, care erau tari de cap cum nu mai văzusem, dar pe lângă prostii, mai făceau și lucruri ce dovedeau rea-voință și intenții rele: satul pătimea de pe urma unor puștani, unul mai rău ca altul, care fugăreau câinii, ciomăgeau măgarii, îi făceau pe bătrâni să ducă dorul vremurilor trecute când domnea ceva mai mult respect, primejduiau mereu geamurile și le chinuiau pe fete. Mie îmi plăceau isprăvile lor, dar partea proastă a fost când Ceferino l-a pocnit peste ureche pe Paquito, fiul secretarului, și a început să-i curgă sânge din urechea aceea cu care nu mai auzea, în timp ce urla și scuipa de parcă ar fi dat strechea în el; Ceferino, care era vulpoi, a aruncat vina pe mine, și Paquito a tăcut, iar secretarul m-a ciomăgit pe mine, și stăpânul meu licențiatul s-a văzut silit să mă dojenească și să mă țină închis două săptămâni în prăvălie, iar după aceea nu mi-a dat chitanța cu cei șase reali; în luna aceea, suferința,

spunea el, trebuie s-o simți în buzunar, fiindcă rănilor de pe trup se vindecă, iar lipsa de libertate nu-i impresionează pe toți.

Le-am îndurat pe toate, și când don Roque mi-a dat drumul l-am prins pe Ceferino și l-am răsplătit cu generozitate pentru bătaia pe care am încasat-o pe nedrept de la domnul secretar. Zvonul despre această bătaie a circulat printre băieți și au început să-mi poarte atâta respect, încât dacă oamenii bătrâni din sat n-ar fi spus într-una că sunt golan și prost crescut, aș fi devenit conducătorul lor. Am preferat totuși să nu fiu și să stau liniștit, pentru că la urma urmelor puțin îmi păsa de ce se întâmpla în satul acela.

Bietul Paquito s-a înecat în vara următoare, când s-a scăldat odată în Tajo; trebuie să-l fi purtat apa cel puțin două leghe, ca să se ducă la fund. Bine că n-am făcut parte din grupul lor! În acest caz n-aș fi avut altceva de făcut decât s-o șterg și să nu mă mai arăt pe-acolo.

M-am făcut mai departe că muncesc, am continuat să dau impresia că mănânc și ca întotdeauna nu m-am putut împiedica să nu fiu cu

gândul în altă parte când domnul licențiat își dădea toată silința

— Vorbă să fie - să mă învețe meseria. Don Roque găsea ieșire din orice situație, și chiar dacă e adevărat c-am fost atât de incapabil încât după ani de zile n-am reușit să deosebesc mușetelul de tei, nici acestea de sunătoare, nu e mai puțin adevărat că atunci când am vrut să plec, a găsit asemenea explicații și a născocit asemenea motive pentru ca nu cumva să iau ceva din spițerie, încât am fost nevoit să plec fără nicio chitanță în buzunar.

— Nu pot să-ți plătesc acum chitanțele, s-a simțit obligat să-mi spună, căci am cheltuit cam mult din cauza ta și am rămas fără lețcaie în buzunar, iar dacă ne gândim bine, lecțiile pe care ți le-am dat costă și ele ceva. Și-apoi nu e cinstit ca un băiat tânăr să umble încărcat cu chitanțe, ca un perceptor, și să piardă astfel podoaba candorii și a nevinovăției. Nu-i așa?

— Păi să vedeți, domnule licențiat, i-am spus, mie nu mi se pare prea mult; mă gândesc că, dacă nu-mi puteți da banii astăzi, poate că puteți mâine sau

poimâine, și nu cred că e rău să port niște chitanțe în buzunar, eu care am purtat întotdeauna câte ceva la mine.

— Nu fi atât de sigur, băiete, și urmează-mi sfaturile, căci sunt mai bătrân ca tine și știi că se spune că diavolul știe mai multe pentru că e bătrân, nu pentru că e diavol. Gândește-te că n-am să-ți plătesc chitanțele, și astfel ai să te obișnuiești cu ideea că, pentru a economisi timp căutându-le, nici n-am să ți le dau. La mine în casă ai găsit liniște și tovărășie bună, pat, mâncare și educație, ce poți cere mai mult?

Dacă vrei să pleci, cum spui, la mătușa Librada, du-te sănătos și cu cugetul curat, că ți-am spus destule; dar că mai vrei să pleci și cu banii mei, asta e prea de tot.

N-am insistat, deoarece mi-am dat foarte bine seama că n-am să pot lămuri nimic, și-am preferat să mă despart rămânând prieten cu el, fiindcă m-am gândit că s-ar putea să fiu silit să mă reîntorc după peripețiile cu mătușa Librada, datorită căreia aș fi umplut în întregime paginile acestei cărți, dacă aș fi

vrut să mă distrez cu isprăvile ei și să le povestesc pe larg. Am părăsit spițeria și m-am mutat din casă, dar nu și din sat, fapt pentru care am fost în pierdere – ca aproape totdeauna în viață – căci am rămas fără o slujbă plăcută, în schimb însă am mai învățat câte ceva și mi-am format caracterul.

Cred însă că întâmplarea care urma să aibă loc trebuie povestită aparte, datorită aspectului ei colorat.

CARTEA A OPTA

Scoală-te, Simeón, sau arta de a da în cărți.

Așa după cum spuneam, nu m-am supărat pe don Roque Sartén, doar că, gândindu-mă c-o să-mi meargă mai bine, am schimbat stăpânul, am renunțat la odaia din fund a prăvăliei pentru ogradă, la liniște și sărăcie pentru teamă permanentă și rasol de berbec în fiecare luni, zi dedicată satelitului numit Luna, patronul planurilor ascunse, puse la cale de noua mea stăpână.

A trebuit să intru în slujba ei deoarece ea însăși mi-a cerut-o într-o noapte când mă plimbam pe câmp și-am dat peste ea, căci umbla să vâneze broaște râioase, ocupație în care am ajutat-o, și cu atâta noroc încât, în timp ce ea prinsese doar două, eu i-am adus

un sac cu mai mult de o duzină, amănunt care a fost de ajuns pentru ca să-mi ofere o leafă de două ori mai mare decât spițerul și toată libertatea pe care mi-o doream, cerându-mi în schimb doar tăcere și discreție.

Cred că persoana care vorbește acum despre aceasta, timp în care mătușa Librada este probabil mistuită de multă vreme de flăcările iadului, nu-și calcă cu nimic jurământul de-a mă face să nu scot o vorbă în legătură cu toate acestea, deoarece cu siguranță a vrut să se refere doar la zilele pe care eu le-am petrecut în Belinchón și, cel mult, câtă vreme a fost Librada în viață.

Suspomenita mătușă Librada poreclită Valetul⁹, era o femeie de vreo cincizeci de ani, slabă la trup, mustăcioasă, cu pielea îngălbenită, încruntată, și cu o privire misterioasă și tiranică sub sprâncenele-i stufoase și zburlite. Vorbea peltic și mai mult pe nas decât pe gură, și lucrurile pe care le spunea, ciudate în felul lor, când le auzeai pronunțate cu glasul acela, izbuteau să te bage în sperieți.

Nu mă sâcâia mult, și singura mea obligație, în

9 Figură la cărțile de joc (n.tr.).

afară de-a face mereu pe prostul, era să mă duc unde mă trimitea și să vânez broaște râioase și șopârle, sau să caut mure și ferigi când era nevoie.

Stăpâna mea era ghicitoare și doftoroaie, și, deși la început râdeam în sinea mea și nici nu-i luam măcar în seamă tertipurile, am izbutit totuși să văd astfel de grozăvii petrecându-se în casa noastră, încât la sfârșit am ajuns cu inima cât un purice, și mai fricos și speriat decât un miel.

Trăia bine, deși cam strâmtorat în aparență, și câștiga bani cu toptanul, pentru că faima ei se răspândise prin toate împrejurimile și primea vizite nu numai din Tarancón și din Santa Cruz de la Zarza, ci până și din Aranjuez, din Alcalá de Henares și din Quintanar, și poate și din Cuenca sau chiar din Madrid. Vorba e că în casă era întotdeauna lume și, deși părea că nu câștigă decât bunăvoință, banii se adunau totuși, iar viața devenea din ce în ce mai bună, dar cheltuia pe ascuns și fără să păstreze nicio lețcaie de la o zi la alta.

Vizitele le primea în podul casei în care trăiam, dar acolo nu m-a lăsat niciodată să intru. Am fost atât

de curios și de nerăbdător să aflu ce se petrece, încât mi-am bătut capul în fel și chip cum să pot iscodi mai ușor, și fiind dibaci m-am gândit să lărgesc puțin o crăpătură din peretele ce dădea spre stogul de paie, de unde nu puteam să văd tot podul care era foarte mare, dar măcar puteam asculta conversația și urmări din când în când câte o mișcare. Tremuram de frică să nu-mi descopere ascunzătoarea, pentru că din clipa când mă instalam în spatele meterezei, cucuveaua care stătea pe spătarul scaunului nu-și lua ochii din direcția aceea; mătușa Librada, atentă însă la clienți, n-a luat în seamă cu siguranță sperieturile cucuvelei, o biată pasăre pe care de altminteri n-am îndrăznit niciodată s-o sâcâi.

Podul era mobilat cu mare lux de vechituri, care mai de care mai nefolositoare, și pe rafturi se puteau vedea sticlute cu tot soiul de amestecuri ciudate sau cu ierburi atotvindecătoare și flacoane de sticlă cu lipitori, năpârci sau inimi. Căci atunci când meseria e neobișnuită, recuzita nu trebuie să fie banală. Dădea consultații numai noaptea și la lumina unei lumânări groase de ceară curată, iar clienții aveau de cele mai

multe ori o figură atât de înspăimântată, încât nu știu dacă plecau totdeauna mulțumiți de vizită și de banii pe care-i dăduseră. Erau de toate sexele, vârstele și condițiile, deși, după câte mi-am putut da seama, cele mai numeroase erau femeile coapte, în așteptarea unui bărbat, care veneau la mătușa Librada ca să le scape de singurătate. Mijloacele pe care stăpâna mea le folosea erau tot atât de felurite ca și situațiile în fața cărora se afla, și astfel dădea uneori o băutură, alteori descânta, de cele mai multe ori ghicea în cărți și, de cele mai puține ori, îl puneă pe împricinat să se dea cu capul de douăzeci și patru de ori de o tighă de țap pe care o ținea pe o bancă. Suferința din iubire era de obicei una din bolile cele mai frecvente, și vindecarea ei, deși mătușa Librada o garanta, era puțin cam complicată și supărătoare, în ciuda faptului că o prescria în dreapta și-n stânga, probabil pentru că avusese mult succes cu ea.

Pe fiecare îndrăgostită ce se prezenta o întreba care era numele ei și al iubitului. Îmi amintesc de una pe nume Rosa, care-l iubea pe Fidel, și aceasta, după cât se vedea, n-o lua deloc în seamă; săraca era foarte

mâhnită, dar nu după multă vreme s-a întors la noi cu noutatea că Fidel îi spusese c-o iubește, veste de care mătușa Librada s-a folosit ca să-i mai stoarcă niște parale, pe care proasta de ea le-a plătit fără să sufle o vorbă. Nu cred că Fidel se purta atât de rece cu ea, cum spusese la început, pentru că mi se pare că leacul și-a făcut prea repede efectul, dar Rosa a fost cu siguranță mulțumită, și faima stăpânei mele a crescut odată cu clientela și cu veniturile, care cam secătuiseră pe vremea aceea.

După ce le afla numele le poruncea să ia cu mâna stângă câteva cristale de piatră-acră dintr-o sticlură pe care le-o întindea și să facă pe masă trei grămăjoare din ele; le puneă să plătească costul vizitei tot cu aceeași mână, cu care mai trebuia să apuce și o hârtie în care erau înfipte niște ace. Aprindea focul și aștepta să bată ora douăsprezece; la primul dangăt al clopotului le poruncea să arunce în jăratec una din grămăjoare și un ac, în timp ce ea recita, iar clientele repetau următoarele cuvinte:

Elena, Elena, fică de regi, la Bethlehem ne-am dus, trei cuie am găsit, pe primul îl zvârl în marea

stacojie, pe-al doilea fiului său Constantin și pe-al treilea în inima lui Fidel.

Să nu poată trăi, să nu poată mânca, nici să bea, nici să doarmă, până când nu va veni să-ngenunche la picioarele Rosei!

Dacă după ce spunea acestea ieșea din foc mutrișoara unui câine păros, însemna că descântecul era bun și avea sorti de izbândă.

Rosa își pironise ochii uimiți asupra jăratecului și, când a văzut răsărind din el cățelușul, i s-a luminat toată fața de mulțumire, așa cum mărturisesc că nu mai văzusem niciodată.

Marțea și vinerea erau zilele când stăpâna mea ghicea în cărți, și zău că oamenii curioși să-și cunoască viitorul nu erau puțini la număr. Mătușa Librada alegea aceste zile ale săptămânii întrucât, după cum observase, erau cele mai nimerite pentru ghicit. Folosea atâtea perechi de cărți câți vizitatori avea, deoarece cărțile nu trebuie obosite – pentru că în acest caz mint – și apoi le arunca într-o cratiță, de unde le scotea cu o seară înainte, ca să le pregătească bine. Lunea și joia seara se știa că se făceau pregătiri:

întindea cărțile pe masă – pereche după pereche –, le stropea cu rachiu, le învelea într-o bucată de pânză și le pune sub saltea. În ziua următoare cărțile erau ca noi și spuneau întotdeauna adevărul.

Eram uimit de ce vedeam și, la început, nu mă mai gândeam din cauza emoției nici la prieteni, nici la Belinchón. Nu știu dacă mătușa Librada m-a bănuțit vreodată că spionam, dar vorba e că nu m-a descusut niciodată de-a dreptul.

— Ești mulțumit? m-a întrebat într-o zi.

— Da, doamnă, i-am răspuns, căci mănânc bine și munca nu mă răpune.

— Și nu ți-e frică?

— Frică, de ce?

— Nu știu, cum lumea spune vrute și nevrute...

— Nu luați în seamă, căci lumea e invidioasă.

Dacă pizma ar fi o molie...!

— Asta spun și eu.

Ca să nu umblu pe-acolo, mă trimitea de obicei nopțile cu câte un mesaj sau la o vânătoare ciudată, dar ca să nu pierd spectacolul mă grăbeam cu gândul să mă întorc înainte de miezul nopții – ora cea mai

potrivită – și să sar în zori în ogradă, să bat la ușă, cu răspunsul în buzunar ori sacul de broaște râioase pe umăr, de parcă atunci aş fi picat. Astfel femeia avea încredere în mine și eu puteam proceda așa și pe mai departe.

Într-o noapte m-a apucat groaza când am văzut-o în pod pe Paca, femeia de la hanul „La Mierla”, care venea la mătușa Librada să-i dea în cărți.

Stăpâna mea o salută foarte curtenitor și-i spuse atâtea cuvinte politicoase și-i făcu asemenea **temenele**, încât am rămas uluit văzând ce se întâmplă acolo. Vrajitoarea puse pecetea lui Solomon pe masă, mângâie o clipă aripile cucuvelei și scoase cărțile de joc pe care le ținea învelite într-o bucățică de pânză în sân. Le amestecă cu grijă și-i dădu femeii să le taie; aceasta, care cunoștea probabil obiceiul, nu scoase o vorbă, și folosi mâna stângă. Mătușa Librada luă din nou cărțile și făcu cu ele zece grămăjoare de câte trei, tot punându-le cu fața în jos; cele zece care îi rămâneau le împărți câte una în fiecare grămăjoară, în timp ce spunea: Cioc-cioc. Cine e? Eu sunt. Pe cine cauți? Pe Paca. Ce vrei de la ea? Vreau să știu ce o să i

se întâmplă. Ce-ai să-mi spui, aia are să i se întâmple.

Când isprăvi de spus ceea ce trebuia să spună, începu să se uite la ultima grămăjoară, îi făcu semn femeii cu mâna, să fie atentă pentru că asta avea să spună cum se vor sfârși zilele ei.

Cele patru cărți erau: regele de cupă, asul de treflă și treiul de treflă, toate cu fața în sus, și șaptele de pică, cu fața însă în jos.

Grămăjoara dinainte fusese toată de pică.

— Vai, Paca! Aproape nu îndrăznesc să-ți spun.

— Spune, femeie!

— Fie, de vreme ce mi-o ceri! Noaptea asta, când o să te întorci acasă, bărbatul tău te va dori ca soț. O să fiți fericiți câteva clipe și apoi o să vă certați: el o să se repeadă cu cuțitul la tine; uite, regele ăsta o spune.

— Și dacă fug?

— Nu vei putea, căci n-ai cu cine; vărsarea de sânge se poate ocoli pentru că săbiile sunt în jos, dar de bărbat nu scapi, aici e asul de treflă, și nu te iubește nimeni în Belinchón, căci nu mai ești fată mare. Paca lăsă capul în jos resemnată în fața inevitabilului și dădu să plece.

— Cât îți datorez?

— Nimic, căci aceste cărți nu mint. Acum am să le ard pentru ca numaidecât să ți se usuce sângele.

— Mulțumesc.

— Nu trebuie să-mi mulțumești.

Mătușa Librada zvârli cărțile în foc și se întoarse lângă Paca.

— Hai, sărută aici.

Își descoperi un umăr și-i arătă tatuajul pe care-l avea la încheietura brațului.

— E roata sfintei Ecaterina, care era fină, foarte fină, ca făina, una, două, trei, ea e de pe acum cu tine, patru, cinci, șase, din cap până-n picioare.

Paca sărută umărul stăpânei mele cu ochii închiși.

— Acum du-te, îi spuse mătușa Librada, urcă-te în pat cu piciorul drept.

Paca a plecat și a doua zi tot Belinchónul vorbea că bărbatul ei a lovit-o cu cuțitul. Stăpâna mea strânse cenușa cărților, o amestecă cu rachiu și o dădu - de voie de nevoie - uneia din broaștele mele râioase s-o mănânce.

Săraca broască, beată și umflată cum era, nu putea nici să se miște; femeia o puse într-un săculeț și se așază deasupra:

— Așa să putrezești de viu, pungașule și asasinule, și să te prindă jandarmeria, și unu, și doi, și trei, și o sută, și o mie, să nu guști picătură de vin, să nu mănânci bucățică de slănină, și să-ți iei răsplata la închisoare. Așa să se întâmple.

A doua zi, Filemón Estévez, bărbatul ei, își întindea ciolanele în închisoarea districtului. L-au apucat frigurile și n-au trecut nici două săptămâni și a murit. În fiecare an, la data aceea, cicatricea Pacăi se înroșea. S-a găsit cineva să spună că i-o vopsea mătușa Librada cu ocră în ajun.

Asta nu știu; știu însă că în fiecare an, cu o noapte înainte – după cum mi-a povestit o servitorică pe care a angajat-o după ce am plecat eu, și pe care am întâlnit-o după un timp la Madrid domnișorită, ospătăriță într-un șantan numit „Rubinul” – stupina mea se închidea singură în pod și începea să învârtă cărțile până când patrul de treflă rămânea cu fața în sus. În timp ce umbla cu cărțile, spunea de fiecare

dată în șoaptă: „Scoală-te, Simeón! Ridică-te, arată măruntaiele, pentru ca Filemón să nu părăsească culcușul tare al mormântului rece”. Când patrul de treflă apărea, vrăjitoarea începea să alerge ca o nebună prin toată încăperea, scuturându-și basmaua; atunci cucuveaua se speria și începea să sară de pe-o mobilă pe alta, bătând tare din aripi; din cauza forfotei amândurora, lumânarea se stinge în cele din urmă, și când se făcea întuneric mătușa Librada relua ceea ce spusese mai înainte, și care acum suna cam așa: „Vai, Simeón, Simeón! Unde sunt măruntaiele tari pe care i le-ai furat în mormânt?”

Cucuveaua bolborosea în întuneric, și stăpâna mea, ceva mai calmă acum, făcea din nou lumină, strângea laolaltă vechiturile și plecă. Bietul Filemón se cutremura probabil în iad.

Atâtea lucruri uluitoare am văzut în timpul acela, încât cred că mătușa Librada trebuie să fi avut un pact chiar cu Necuratul.

Căutam să mă arăt ca și până atunci liniștit și glumeț, și stăpâna, cred că fără să facă vreun efort, continua să apară în fiecare zi de parcă ar fi fost cea

mai pură și drăgăstoasă dintre femei.

Una din obligațiile mele era să-i duc micul dejun la pat, pentru că ea, poate din cauza nopților albe, nu se scula prea devreme, și n-o vedeai niciodată umblând prin casă înainte de ora nouă, nouă și jumătate dimineața. Micul dejun era simplu, și adevărul e că nu-mi era prea greu să-l pregătesc: o bucată de pline de smochine și jumătate pahar de rachiu se pregătește ușor. Când îl bea – întotdeauna dintr-o înghițitură și parcă în grabă – o apuca de obicei tușea și într-o zi, nesuportând acest zgomot, au apucat-o asemenea icnituri gălăgioase, din cauza efortului sacadat și a glu-glu-urilor făcute de balele ce-i curgeau și de gâfâieli, încât eu – care cu siguranță nu eram un licean fandosit – a trebuit să ies din dormitor scârbit.

Într-una din aceste dimineți, fiind prost dispusă, toată lumea știe de ce, nu i-a părut bine că am plecat și a început să sune din clopoțel ca să mă întorc.

— M-ați chemat? am întrebat-o.

Scuipând în continuare, mi-a răspuns:

— Hai, pramatie, ingratule, așază-te aici!

Am ascultat-o și am tras bancheta. A continuat:

— Crezi că e frumos, haimana, să mă lași aici ca pe un gunoi, pe mine, care-ți sunt ca o mamă? Crezi că e frumos, spune?

— Doamnă, i-am răspuns, dar nu vă las singură; am crezut că n-aveți nevoie de mine și m-am gândit că ar fi mai bine să spăl puțin broaștele râioase, ca să nu pierd timpul.

— Lasă broaștele și stai aici, că pentru asta te plătesc.

— Bine, doamnă.

Am stat pe marginea patului ei, ascultând toate zgomotele pe care trupul agitat al stăpânei mele a dorit să le facă timp de două ore îndelungate, și când mi s-a părut că și-a recăpătat liniștea, m-a apucat de-o mină spunându-mi în același timp:

— Ascultă, Lázaro, chiar dacă nu crezi, sunt un om bun la inimă, dar mă tem că lumea nu gândește așa.

— Nu luați în seamă lumea, doamnă, doar știți că nu trebuie!

— Așa spunem toți când lucrurile merg bine,

Lázaro, dar uneori se întâmplă că te cuprinde frica și temerile, și începi să te gândești și să-ți frământă creierii, și nu izbutești să faci altceva decât să te viaieți că te doare capul. Știu eu bine de ce o spun.

— Da, doamnă.

— Nu spune da, că nu știi: ești prea tânăr ca să-mi înțelegi gândurile.

— Da, doamnă.

— Cred și eu că da, fiule, cred și eu!

Tăcu o clipă și închise ochii. Părea adormită când ridică ușor glasul ca să-mi spună:

— Du-te și caută-l pe don Julio; mă simt foarte rău...

Don Julio era doctorul.

— Dar, doamnă, i-am răspuns, poate că vă trece totul cu încă o înghițitură de rachiu.

— Nu, fiule, că dacă ar fi fost așa nu te-aș fi rugat să-l cauți pe doctor. Du-te după don Julio și nu mă sili să vorbesc, căci cred că-mi dau duhul.

— Mă duc, señora Librada; voiam să vă vindecați singură, deoarece cred că don Julio nu prea vă are la inimă.

— Da, Lázaro, ai dreptate, căci mai curând nu mă iubește, ba chiar mă urăște, dar să știi că sfânta Barbara are mai mulți credincioși atunci când tună decât după ce a stat ploaia. Du-te și caută-l!

N-a trebuit să mă roage de două ori; am luat boneta, am împins ușa, și am plecat în căutarea lui don Julio, de care stăpâna mea părea atât de mult să aibă nevoie. Întrucât acasă nu era, am umblat după el prin tot satul, până când l-am găsit ocupat să-i pună cataplasme micuței Genoveva, fata lui Pantaleón Cortada și a Juanei Soto, porecliți Bălanii, oameni cu o situație bună care strânseseră bani de pe urma măcelăriei moștenite de la o mătușă a ei, care a murit singură, necăsătorită, bătrână și înșelată.

Am împins ușa și l-am strigat pe stăpân.

— Pot intra, señor Pantaleón? Măcelarul mi-a răspuns dinăuntru.

— Cine e?

— Eu sunt, señor Pantaleón; Lázaro, de la mătușă Librada.

— Ce ți-ai pierdut pe aici?

— Îl caut pe doctor, señor Pantaleón, mi s-a spus

că e aici.

— Așteaptă jos, că acum isprăvește. Nu se simte bine stăpâna ta?

— Nu, señor, e foarte rău.

— Nu mai crapă odată, nu! Nu vrea Dumnezeu să pe facă acest hatâr! lin îndrăznit să-l descos.

— Nu, fiule, nu fac decât s-o iubesc așa cum merită.

— Nu trebuie să luați în seamă bârfelile, señor Pantaleón; dumneavoastră v-a făcut ceva?

În timp ce tăifăsuiam, proprietarul casei a coborât scările, și când am ajuns la cele ce povestesc acum, stăteam amândoi pe pietrele micuțe ale vestibulului și ne uitam unul la celălalt.

— Mie? Păi... cum una ca asta...!

Señor Pantaleón se schimbă brusc la față.

— Ascultă, băiete, nu crezi că ești prea tânăr ca să mă tragi de limbă?

Soția lui îl strigă de sus.

— Ascultă, Pantaleón: vino sus s-o ții **pe fată, că o** ard tare cataplasmele.

Stăpânul se uită la scări și strigă:

— Dacă o ard, să rabde!

Am vrut să mă arăt simpatic și m-am amestecat din nou în vorbă:

— Îi pun cataplasme Genovevei?

— Da, n-ai auzit? Desigur că-i pun cataplasme.

Coborî glasul și continuă de parcă ar fi vorbit cu el însuși:

— Nu știu cum o să se isprăvească asta.

Omul părea preocupat, și a stat câteva clipe tăcut, ținând capul în piept; n-am scos o vorbă, pentru că m-am gândit că e mai prudent, și am așteptat să-și revină.

— Știi, îmi spuse, are un junghi între coaste din cauza vântului; don Julio vrea s-o vindece cu căldură. Nu știu...

— O să vedeți că nu e nimic, señor Pantaleón; se prea poate ca mâine să se simtă bine.

— Nu știu Nu știu...

Se duse spre golul scării și-o strigă pe nevastă-sa.

— Juana!

— Ce-i?

— Hai, coboară!

Glasul soției venea de departe și parcă plin de mahnire.

— Și pe fată s-o las singură?

— Coboară, îți zic! Las-o pe Genoveva!

— Vin, vin!

Señora Juana apăru pe palier ștergându-și lacrimile cu o batistă.

— Hai, și nu mai plânge! Așa nu facem nimic! Femeia continua să plângă.

— Îi e foarte rău, Pantaleón, foarte rău, sărăcuța!

— O să se vindece dac-o vrea Dumnezeu.

Glasul i se voală și deveni răgușit ca un tunet care ar fi răsunat în spatele munților.

— Și fără... Gândește-te!

Mama își înteți vaietele și tânguirile, iar tatăl, parcă bănuitor, se încrunta și se gândea. Șovăi înainte de-a începe din nou să vorbească, și la un moment dat era cât pe ce s-o facă, dar închise gura înainte de-a fi apucat să rostească vreun cuvânt. Când izbucni însă, i se înroșiseră ochii și i se umflaseră vinele la gât.

— Ascultă, Juana, s-o ducem la Valet.

— Dar...

— Taci! Îți jur că după aceea o omor cu mâna mea.

Nimeni n-a scos o vorbă.

— Și tu, derbedeule, dacă nu-ți ții gura, te duci după ea. Mă înțelegeți?

— Da, señor.

Stăpânul casei se întoarce spre nevasta lui.

— Du-te la fată; eu nu vreau să urc. Spune-i lui don Julio să se ducă s-o vindece pe mătușa Librada. Și ăstuia - îi spuse uitându-se la mine - să-i dai doi reali ca să nu deschidă pliscul; dacă ne cântă, o s-o plătească.

Señora Juana scotoci într-un săculeț de pluș pe care-l purta la brâu, îmi dădu o pesetă întreagă și-mi porunci să-l aștept pe don Julio ca să meargă s-o îngrijească pe stăpâna mea.

Când doctorul coborî, mai purta ochelarii de apropiere pe care urma să-i schimbe cu cei de depărtare.

Era un bătrânel mic și slab, îmbrăcat totdeauna în doliu - de când se prăpădise biata Carmen, după

cum avea obiceiul să explice – și cu niște plete albe, bogate și răvășite. Umbla încet și vorbea întocmai ca din carte, până și despre lucrurile cele mai obișnuite.

— Nu e nimic, prietene Pantaleón; curaj! Asta nu înseamnă nimic; o răceală ceva mai serioasă care s-a stabilit pe căile respiratorii. Continuați cu cataplasmele și inhalațiile, și nu vă îngrijați. Am să vin din nou mâine pe-aici; se prea poate ca mâine; s-o scoatem pe-afară.

— La revedere, don Julio, și să te audă Dumnezeu.

Am ieșit din casă, și n-am pus bine piciorul în uliță, că m-a și privit drept în față și m-a întrebat:

— Ei, băiete, ia spune de ce te-a trimis stăpâna ta după mine; credeam că nu-mi purta prea multă dragoste, dar acum văd că-și amintește de știință când lucrurile se înrăutățesc. În sfârșit, în sfârșit!

Am mers o bună bucată de timp fără să scoatem o vorbă, și după ce-am trecut de o ulicioară a intrat din nou în vorbă.

— Eu credeam că povestea asta cu medicina era un lucru răsuflat pentru ea... Auzi tu, o femeie care

vindecă spunând un versuleț să mă cheme pe mine, care nu cunosc asemenea vicleșuguri!

— Dumneavoastră râdeți, don Julio, i-am spus, și faceți rău; stăpâna mea e foarte bolnavă, și am plecat pentru că trupul ei răsună ca o tobă.

— Nu, băiete, îți vorbesc serios; mă miră că și-a amintit de mine, deoarece credeam, și cine știe dacă nu mă apropii de adevăr! că mă socotea ceva mai puțin decât un ignorant care stoarce bani de la oameni, teroarea celor sănătoși și ucigașul bolnavilor, și cel care-i acoperă cu giulgiu. E așa cum îți spun, căci nu mai am vârsta când să mint ori să fiu gelos pe alții. Fiindcă dacă am studiat șase ani la Madrid și am dormit multe nopți în spital, înconjurat de bolnavi suferind de cele mai diferite boli...

Am avut noroc că ne aflam în fața casei; oricine știe cum ar fi luat sfârșit discursul, dacă plimbarea s-ar fi prelungit puțin mai mult.

— Am ajuns, don Julio, l-am întrerupt; o să vin într-o zi la dumneavoastră acasă să-mi spuneți mai departe povestea cu spitalul.

M-am apropiat de ușa care părea închisă și am

bătut cu pumnii.

— E ciudat, i-am spus doctorului, pentru că am lăsat ușa de la intrare deschisă și pe doamna în pat. Poate a venit una din vecine.

— Sau chiar diavolul, Lázaro, căci trebuie să fie prieteni.

— Cine știe!

Am bătut din nou, de astă dată mai tare, și aproape imediat a apărut mătușa Librada, care tocmai deschidea ușa.

— Ce ești așa nerăbdător! Așa se bate la ușă? Am crezut c-o dă râmi!

— Draga mea colegă - îi spuse don Julio cu cel mai frumos zâmbet pe buze -, cât de mult mă bucur că răul a trecut! Vreun vers? Vreo broască râioasă care o fi plătit oalele sparte?

Stăpâna mea era supărată și avea o mutră acră.

— Nu, don Julio; căci atunci când m-am gândit că veniți mi s-a făcut greață și am dat afară tot răul din trup. Acum însă, îmi dau seama că nu mai am nevoie de dumneavoastră, și suntem din nou ca mai înainte; că dacă ai nevoie de vin când ți-e sete, o să vedem noi

pe cine o să chemați cu toată știința dumneavoastră când o să fiți bolnav. Căci eu sunt dură, don Julio, foarte dură! Și, deși uneori simt că-mi clocotesc măruntaiele în mine, după prima spaimă se potolesc singure.

— Ceea ce mă bucură

— Nu prea cred, don Julio, dar e mai bine așa; eu nu mă cert niciodată cu dumneavoastră, în schimb dumneavoastră îmi speriați clienții.

— Eu?

— Da, don Julio, căci totul se știe...

Cum amândoi erau vicleni și niciunul nu voia ca celălalt să-l înțeleagă prea mult, din cauză că dracul pare totdeauna mai negru decât este, vorbeau uneori atât de mult cu jumătate de gură, încât mă uitam ca vițelul la poarta nouă, cum se zice, și nu auzeam nici jumătate din tot ce ascultam și din puținul ce-l pricepeam.

După ce și-au spus vorbe usturătoare timp de aproape jumătate de oră chiar în ușa casei, s-au despărțit ca doi prieteni, în văzul celor de față care au rămas uimiți și au povestit totul îndată după aceea,

atât de repede încât n-au trecut nici câteva ore și în tot satul nu se vorbea despre altceva.

Stăpâna mea a intrat în casă, și eu după ea, și n-am ajuns bine în bucătărie că m-a și întrebat:

— Și Bălanii?

Știți, micuța Genoveva e bolnavă. Tatăl ei spune că a răcit la piept din cauza vântului...

— Aoleu!

— Da, trebuie să fie grav de vreme ce toți sunt amărâți și îngrijorați. Mi se pare că don Julio n-a nimerit-o.

— Așa a vrut Dumnezeu, să fie asta ultima lui ispravă, Lázaro; asta-i la mintea oricui. L-au chemat pe don Segundo?

Don Segundo era preotul.

— Nu știu.

— Și nu ți-au spus nimic despre mine?

— Nu, doamnă.

— Ești sigur?

— Să mor!

Señora Librada mă privi cu ochi de pasăre de pradă, scormonind până în străfundul gândurilor

mele, și continuă:

— Mai bine! Pantaleón îmi dorește moartea; tot satul o știe.

Stăpâna mea se îndreptă spre un lighean cu cartofi, se așează pe scăunel și începu să-i curețe. O priveam fără să fac nicio mișcare. Grăia în șoaptă și foarte repede, de parcă și-ar fi vorbit sieși; ba își arcuia sprâncenele, ba își strângea gura încrețind-o, ba își țintuia privirea fixă într-un colț al odăii, după cum îi erau gândurile. Se opri brusc și se ridică iute, pășind spre hârdăul cu apă. Scoase apă cu o strachină și vârî mâna în ea. Se tăie și era cât pe ce să-și piardă un deget.

— Sânge, Lázaro... Sânge pe mâna dinspre inimă! Iată unde am ajuns, de-atâta rău cât e în satul ăsta osândit pe vecie!

Gura i se mișca de parcă ar fi fost cuprinsă de furie și pleoapele îi tremurau.

Trei lovituri slabe, aproape ca o mângâiere, răsunară în ușă.

— Cine-i?

— Deschide, Librada; sunt eu, Pantaleón!

Stăpâna mea își pironi privirea timp de câteva clipe în apă.

— Deschide, Lázaro; spune-i să intre. Tocmai vedeam că trebuie să vină!

M-am dus la ușă și l-am poftit pe señor Pantaleón înăuntru.

— Ai tăcut?

— Da, domnule.

— Mai bine pentru tine!

M-am adresat stăpânei mele vorbind mai tare.

— Señora Librada, unde îl conduc?

— Adu-l aici, Lázaro, să vadă sângele.

Señor Pantaleón avu o mutră mirată.

— Care sânge?

— Un fleac; curățind niște cartofi și-a tăiat un deget de la mâna stângă.

— Ah!

Am intrat în bucătărie și stăpâna, fără să scoată mina din strachină, i s-a adresat.

— Te vedeam venind, Pantaleón.

— Pe mine?

— Da, pe tine; te vedeam venind cu gânduri

necurate... Vezi cum stau lucrurile! Când mă gândeam la asta, hop! sânge pe mâna dinspre inimă.

— Ce spui, femeie!

— E așa cum spun.

Amândoi tăcură, și amândoi, prefăcându-se cum puteau mai bine, se pândeau uitându-se chiorâș.

— Ascultă, Lázaro, începu stăpâna mea; dă-i un scaun lui señor Pantaleón.

M-am dus după scaun și i l-am dat.

— Hai, așază-te aici; uită-te la strachină, pare plină de sânge.

Bărbatul se uită fără să scoată o vorbă.

— Păi e apă, continuă mătușa Librada; nu e nimic altceva. Eu am sângele foarte tare... Tu o să crezi că e și foarte rău, nu-i așa?

— Nu, femeie, nu cred nimic.

— Mai bine.

Stăpâna mea scoase mâna din apă și o șterse cu fusta.

— Acum vezi cum o s-o vindece sângele ăsta pe micuța Genoveva?

— Cine ți-a spus că e bolnavă?

Señor Pantaleón își aținti privirea asupra mea.

— Nimeni, omul lui Dumnezeu, nimeni; nu te gândi la lucruri urâte! Crezi că nu se vede pentru ce ai venit!

Vrăjitoarea mă strigă.

— Ascultă, Lázaro, du-te la spițerie și spune-i lui don Roque să-ți dea șapte conuri de chiparos.

— De chiparos? Întrebă señor Pantaleón.

— Da, de chiparos; te miră?

— Nu, pe mine nu.

M-am dus după conuri, și când m-am întors cu ele nu mai era în casă nici mătușa Librada, nici señor Pantaleón. Ușa era închisă și am intrat sărind gardul de vălătuci din ogradă. În bucătărie am găsit o cucuvaie moartă, cu un briceag înfipt în burtă; țistuiala tovarășei sale din pod se auzea din când în când cadențat, ca ticăitul unui ceas leneș. O broască râioasă sări de pe piatra vetrei pe copaie. Ultimele rămășițe de spuză ardeau sub clopot, și un greiere, dedesubtul mănunchiurilor de lemne, scârțâia din când în când din ghitara-i îndepărtată și melancolică.

Am simțit un fior rece pe tot spatele. Eram

speriat și mort de frică. M-am uitat în spate și am văzut patru lumânări arzând pictate pe perete. Mi s-a făcut rău și am fugit. Gardul de vălătuci era mai înalt pe dinăuntru și mi-a fost foarte greu să-l sar...

Am alergat și m-am ghemuit ca să petrec noaptea lângă niște peșteri din spatele cimitirului. Nu voiam nici măcar să mai văd casa aceea și m-am gândit să fug din sat înainte de-a se face ziuă. Am început să mă rog în șoaptă pentru ca sfinții să nu mă uite și am tăcut când am văzut apropiindu-se un bărbat care umbla pe furiș lipit de zidurile cimitirului.

Bărbatul a fluierat încetișor și un altul a cotit după colțul unde era morga.

— Ei, don Roque, am crezut că nu veniți!

— Era cât pe ce să nu pot, Luquitas; nu știi ce se întâmplă?

— Nu, domnule, n-am trecut prin sat.

— Păi, l-au băgat la închisoare pe don Julio; se zice că a otrăvit-o pe micuța Genoveva, fetița Bălanilor.

— Ce spuneți?

— Da. Și pe Pantaleón îl țin închis; se pare că a

îneebunit. Nu spune decât lucruri ciudate; ba sânge, ba strachină, ba mâna stângă... Nimeni nu-l poate înțelege!

— Asta e treaba lui Lucifer însuși, don Roque, fiți sigur de asta.

— Da, fiule; sunt sigur. Dar... în sfârșit, noi ce putem face!

Don Roque se duse spre cealaltă umbră pipăind puțin câte puțin cu piciorul terenul întunecat.

— Hai, Luquitas, vino aici. La urma urmei...

N-am mai auzit nimic. Îmi amintesc doar că n-am vrut să aștept zorile și am pornit-o peste câmp, ici sărind, colo poticnindu-mă, mai încolo căzând, până când n-am mai putut și m-am prăbușit istovit la pământ, slavă Domnului foarte departe de Belinchón.

Când am pornit-o la drum, la vreo cincisprezece – douăzeci de pași de cei doi, don Roque și Luquitas s-au speriat și au început să strige:

— Diavolul! Diavolul!

CARTEA A NOUA

Unde povestesc cum și însoțit de cine am ajuns în capitală, și unde închei prima parte a povestirii

despre colindările mele.

M-a trezit lumina zilei și un zvon de glasuri pe care noaptea trecută, din cauza fricii și a grabei, n-am izbutit să-l disting. Nu departe de mine curgea renumitul râu numit Tajo, și pe celălalt mal se vedea sătucul căruia i se spunea Fuentidueña.

Eram deja bărbat, și frica, foamea și nenorocirile au fost singura mea școală. De fiecare dată când o încurcătură mă făcea s-o iau din loc, gândurile, atât cele bune cât și cele rele, îmi năpădeau mintea până când nevoia izbutea să le alunge. Atunci am cugetat, ce bine îmi amintesc! la fericiții muritori care se nasc, trăiesc și mor fără să fi ieșit din satul lor nici măcar trei leghe în jur, și m-am gândit, Dumnezeu mi-e martor cu câtă dorință! cât de fericit aș fi dacă m-aș opri să-mi sfârșesc zilele în prima casă care mi-ar ieși în cale. Nu știu de ce n-a vrut providența; poate sunt însemnat să nu mă opresc niciodată din mers, să tot umblu dintr-o parte într-alta. M-am gândit că destinul meu e să colind câmpurile și satele, ca minat de vânt, și n-am vrut să mă împotrivesc lui; pietrele ce se rostogolesc, albe de-atâta spălat, prin albia

puhoaielor, cu siguranță vor privi și ele, pline de invidie și nostalgie, cum îmbătrânesc stâncile de pe izlazuri, încremenite, până când se-acoperă de mușchi; după cum granitul rănit al clopotnițelor de lângă bisericile de pe drum izbutea să vadă la picioarele lui generații de oameni și cunoștea în cele din urmă necazurile și bucuriile lor, suferințele și metehnele lor.

Ani privit satul și am traversat râul; deși am avut multă grijă să mă dezbrac și să țin hainele deasupra, nu se poate să nu te uzi puțin. M-am îmbrăcat, am pornit-o spre Fuentidueña, și puțin înainte de-a ajunge în dreptul caselor am văzut un pod peste râu pe care treceau niște copii mânând un măgar încărcat cu lemne. Am văzut în scena aceea întreaga mea viață și m-am întristat și mai mult.

Am intrat în sat și am cerut de mâncare; n-am primit nimic; oamenii au spus că sunt trântor și au asmuțit câinii împotriva mea. Am fugit și am luat cu mine un ied care, legat de-un picior, era atât de îndărătnic din cauza libertății, încât uitase de mâncare. L-am omorât după niște pietre, l-am jupuit și

l-am fript cum am putut mai bine (nu foarte bine, din cauza grabei, de vreme ce-au rămas bucăți crude), și mi-am hrănit trupul cu carnea lui până când am ajuns în capitală.

Asta, și un păduche, au fost singurii mei tovarăși cu care m-am prezentat într-un oraș atât de mare; pățit cum eram din cauza tuturor celor care mă înconjuraseră, am gândit că e mai bine să fii singur decât într-o tovărășie proastă și nu m-am mai oprit. Aș fi avut prilejul să intru în slujbă la niște cărăuși cu care m-am întâlnit în Villarejo, dar am preferat să-mi văd mai departe de treabă și să nu mă apropii de nimeni; după cum îmi amintesc, le-am luat un burduf cu vin de Valdepeñas pe care-l puseseră să se răcească într-o baltă și o pereche de opinci pe care le țineau prinse de nojițe de roata unei căruțe cu caii deshămați. Când a doua zi dimineată, ascuns într-o vie, i-am văzut trecând pe șosea, nu m-am putut stăpâni să nu izbucnesc în râs; trântiți în căruțe fără să facă cea mai mică mișcare, habar n-aveau ce se petrece în jur; câinii s-au uitat la mine câteva clipe, au ciulit urechile, și, slavă Domnului, nu mi-au dat

importanță; legați sub căruțe, au continuat să privească urma catârcelor, mereu aceleași pe toate drumurile. I-am lăsat să treacă pentru că mi s-a părut mai prudent, și am așteptat acolo unde eram o zi întreagă ca să se îndepărteze.

A doua zi am ajuns la râul Tajuña, la satul numit nu știu de ce Perales¹⁰ și, pățit cum eram, am ocolit casele ca să nu trec prin sat, și poate pentru că știam atât de bine că atunci când te-ai fript cu ciorbă sufli și- n iaurt.

Am vrut să-mi petrec noaptea pe o pășune la ieșirea din sat, și când s-a luminat de ziuă am văzut cu spaimă că mă aflu într-un imaș înconjurat de cincisprezece sau optsprezece tauri negri și urâți care pășteau. Mi s-a făcut frică și m-am urcat într-un stejar pitic, și am stat acolo incomod și ghemuit toată ziua, deoarece m-am gândit că pe seară mi-ar fi mai ușor să-mi văd de drum. Cum duceam iedul în spate, am mâncat din el, dar când mi s-a făcut sete am răbdut, pentru că burduful de vin era jos, la douăzeci de pași, și nu îndrăzneam să mă duc după el. Pe la amiază

10 Peri (pluralul de la păr, pomul fructifer).

taurii au pornit-o spre adăpătoare și am putut redobândi vinul, dar deși trecerea părea liberă am preferat să mă întorc în copac și să nu dau de vreun bucluc. A sosit noaptea; taurii s-au culcat, și cum nu puteam continua să stau ca o bufniță toată viața atârnat într-un copac, mi-am făcut cruce și am început să fug ca un ogar spre șosea. Taurii nici nu s-au mișcat, dar eu am alergat ca niciodată în viață. Am ajuns dincolo de îngrădituri istovit și gâfâind; am tras o dușcă de vin și am plecat mai departe, ca să scap de orice tovărășie. În noaptea aceea am rămas să dorm în șanț pentru că m-am gândit că trebuie să fi fost multe turme de tauri prin pășunile acelea, înainte de răsăritul soarelui m-a trezit un bătrân călare pe-o iapă slăbănoagă.

— N-ai văzut pe-aici un taur roșcat?

— Nu, domnule

— Păi a trecut pe-aici.

- Se poate!

— A scăpat din țarc și e plin de năbădăi. Ieri i-a ars o împunsătura lui Vencejo.

— Lui Vencejo?

— Da; taurul de prăsilă al cirezii de vaci a contelui. E mare pramatie.

— Aha!

Omul a plecat, și eu am căscat ochii toată ziua să văd dacă vine taurul roșu. Pe la mijlocul după-amiezii, când mă odihneam puțin, cam pe unde se vedea Arganda del Rey, am auzit un mare vălmășag de glasuri și de fluierături, și o ploaie de pietre în jurul meu. Taurul roșcat a trecut la o mică depărtare de locul unde mă aflam; avea un corn plin de sânge și trupul însemnat pe spate. În urma lui, o turmă de vite cu tălângi, bătrâne și cu coarne lungi, se înghesuia fricoasă între călăreții care mergeau la trap și băieții care alergau și trăgeau cu praștia în dreapta și-n stânga, zvârlind pietrele prin aer.

Am așteptat să treacă zarva aceea ca un răpăit și mi-am văzut mai departe de drum. Am dormit alături de gardul unei fabrici de zahăr din Arganda și am mers apoi cu trenul până la Vaciamadrid.

În depărtare, capitala se zărea mai mare decât aș fi crezut vreodată că ar putea fi un oraș. Casele, care nu se distingeau încă bine, se adunau în jurul mulțimii

de turnuri, și o negură ce strălucea în amurg părea că le învăluie. Eram obosit și am preferat să aștept ziua următoare ca să ajung la Madrid. Am dormit prost în noaptea aceea, agitat și visând tot timpul, dar visurile, atât de frumoase atunci! s-au dovedit atât de false pe urmă, încât nici nu vreau să mi le mai amintesc.

A doua zi, am pornit plin de curaj și am ajuns în capitală spre seară. Am intrat prin împrejurimile de la Retiro (prin stația numită Copilul Iisus), și acolo am rămas să petrec noaptea; dracul m-a sfătuit. Printre dărâmături forfoteau vagabonzii; vorbeau în gura mare în două trei cuvinte atât de nelămurite uneori incit mai mult de jumătate nici nu înțelegeai. Printre ei era și câte o femeie, sau prea bătrână sau încă prea tânără; erau grupuri care înjurau în timp ce jucau cărți, și erau și unii singuratici care, răsturnați cu fața în sus, se jucau desfăcând mucuri de țigară. A sosit noaptea; am adormit, și după puțin timp m-am trezit speriat. Oamenii fugeau în mare grabă de colo-colo, și în ciuda agitației nu se auzea niciun strigăt. Stăteam liniștit și urmăream ce se întâmpla. Paznicii au prins pe vreo trei-patru, iar ceilalți le-au scăpat.

M-am ridicat și deodată cineva m-a înșfăcat de un braț.

— Hai, nu te întinde atâta. Ia-o drept înainte! Ne-au băgat pe toți într-un camion și ne-au dus la Yeserías; era pentru prima oară că mă urcam într-un automobil. Acolo ne-au tăiat părul, și pe ci ți va ne-au dus la comisariat. Comisarul îi cunoștea pe toți de parcă ar fi fost dintr-o familie.

— Mă, Filipino! Iar pe-aici?

— Păi, să vedeți, domnule comisar.

Filipino avea fața galbenă și ochii mici și cenușii ca ai unui șoarece.

— Dacă nu te lasă să trăiești, domnule comisar!

— Bine, omule, bine; hai, du-te și mănâncă cincisprezece zile pe seama statului!

Filipino nu mai avea acum nicio grijă.

— Și tu! mă întreabă comisarul.

— Țasta e un ȝopârlan, răspunse altul din cei care erau acolo.

— Taci, Cartagena: ai să vorbești îndată.

— Bine, domnule comisar.

— Tu ești din Madrid?

— Nu, domnule.

Un paznic se apropie de mine.

— Domnule comisar! adăugă el, înșfăcându-mă de un braț.

— Nu, domnule comisar, am repetat.

— Și de unde ești?

— Din câmpia Salamancăi, domnule comisar.

— Bine. Când ai venit la Madrid?

— Aseară, domnule comisar.

— E adevărat?

— Da, domnule comisar, e adevărat.

— Ascultă, Cartagena: l-ai văzut pe ăsta?

— Nu, domnule comisar.

— Bine. Cum te numești?

— Lázaro, domnule comisar.

— Și mai cum?

— Doar atât, domnule comisar.

Toți râseră.

— Liniște! spuse unul dintre paznici.

— Ai vreo hârtie la tine?

— Nu, domnule comisar.

— Bine. Și de ce ai venit la Madrid?

— Să văd dacă nu găsesc de lucru; vreau să intru la stăpân.

— Bine. Câți ani ai?

— Nu știu.

— Ai douăzeci și unu?

— Desigur.

În altă împrejurare n-aș fi mințit. Comisarul se întoarse spre secretar și-i spuse:

— Scrie, García: individul la care se referă prezenta adresă, numit Lázaro... Ascultă, cum vrei să te numești? mă întreabă.

— Cum mă numesc, domnule comisar: Lázaro.

— Nu, ce nume de familie vrei să ai.

— Cum vreți dumneavoastră, domnule comisar; mama mea se numea Rosa López.

— Continuă, García... numitul Lázaro López López, fiul lui Pedro și al Rosăi, originar din Salamanca, în vârstă de douăzeci și unu de ani etc., etc. Pune-mi-o la semnat. E adresată domnului colonel, șeful centrului de recrutare numărul I, Recrutare.

— Bine, domnule comisar.

— Altul la rând!

Urmară tovarășii mei la interogatoriu. Secretarul isprăvi de scris actul, comisarul semnă și un paznic mă duse la centrul de recrutare. Acolo luă sfârșit libertatea mea! Madrid, care îmi promitea atâtea lucruri frumoase, m-a băgat la cazarmă, unde la început mă simțeam, deși numai după două luni m-a scos ca ordonanță locotenentul Díaz, așa cum cred că trebuie să se simtă mierlele și sticleții în colivie. Am deprins instrucția și bunele maniere, am terminat de învățat să scriu și să citesc, și mi-au băgat în cap cele patru operațiuni.

Când la sfârșit m-au lăsat la vatră, aveam totul: acte, livret, certificat de bună purtare... Singurul lucru care-mi lipsea era pofta să mai bat fără noimă drumurile pline de praf, răcoroasele povârnișuri ale munților și malurile zgomotoase ale râurilor.

M-am simțit atunci bătrân (Doamne, Dumnezeu!) pentru prima oară în viață, și eram din nou pe stradă cu cerul deasupra și pământul dedesubt.

Primele zile le-am petrecut cu banii primiți de la

o doică pe care am cunoscut-o ca soldat. Pe urmă... Pe urmă a început partea a doua a vieții mele. Am trecut prin clipe bune și prin clipe rele; am cunoscut zile fericite și săptămâni nenorocite; am fost pe deplin sănătos și am răbdut și mai tare de foame... și am ajuns, pas cu pas, la ceea ce sunt astăzi.

La ce bun să povestesc drumul? A fost cărarea spinoasă a tuturor celor pe care i-am cunoscut...

Epilog

N-am ajuns bogat ca bunicul meu. În schimb am rămas burlac, scăpând astfel de păcatul atribuit bogăției. În sfârșit, am pierdut ceva, dar am câștigat altceva în schimb.

Și acum pun punct. Dacă aceste pagini sunt uneori amare, nu uitați că le scriu la bătrânețe și în sărăcie; cred că mizeria izbutește să îmbătrânească în aceeași măsură ca și anii strânși laolaltă, și sfânta providență vrea parcă să mă încarce cu nenumărații ani pe care-i am și să mă lase cu puținii bani din buzunar.

Dacă am pornit în viață plin de curaj dar am fost în cele din urmă înfrânt, vina o poartă lipsa de dibăcie

cu care m-a înzestrat Dumnezeu în aceste bătălii, și-apoi să nu uităm că plopul nu face pere, nici răchita micșunele.

Dacă povestirea mea e de folos cuiva, cu atât mai bine; acesta e de altfel scopul ei. Dacă nu slujește nimănui... ce pot să fac! Cuiva poate tot o să-i placă. Și dacă nici asta nu izbutește, atunci cred că cel puțin în zilele când m-am străduit să-i potrivesc cuvintele am avut puțină tihna sufletească.

Nota editorului

Deși Lázaro în cartea a IX-a a povestirii sale ne spune că pune punct la prima parte a isprăvilor lui, dându-ne astfel parcă de înțeles că se gândea să scrie o a doua parte care să cuprindă cele petrecute de unde întrerupsese firul celor întâmplate până la sfârșitul zilelor lui, nu cred că a scris vreodată această continuare. În orice caz, dacă a izbutit s-o scrie, trebuie să se afle undeva.

Când l-am vizitat, puțin înainte de-a începe războiul nostru, la spitalul San Juan de Dios din Madrid, ca să-l întrebăm unde o zvârlise, ne-a răspuns că o scria în minte, deoarece se gândise că astfel va fi

mai izbutită, fiindcă urmările părților întâi nu sunt niciodată bune.

Poate că Lázaro avea dreptate.

Nu știm din ce cauză a murit, sau dacă mai trăiește încă. Și nici nu știm dacă și-a schimbat părerea. Ceea ce putem spune cu siguranță însă, este că tot n-avem vești, nici de la omul nostru, nici de la naivul și zbuciumatul lui jurnal de bord: sau ar fi mai bine să spunem, de raniță, traistă sau desagă.

Fapt pe care-l deplângem pentru că nu putem da – astăzi – istoria completa a acestui om pilduitor care a luptat împotriva tuturor greutăților și s-a stins ca o lumânare când a încetat să mai umble.

Madrid, mai 1944

CUPRINS

NOILE BUCURII ȘI NOILE TRISTEȚI ALE LUI
LAZARILLO DE TORMES 5

NOILE ISPRĂVI ȘI NECAZURI ALE LUI
LAZARILLO DE TORMES 12

Câteva cuvinte despre carte 13

CARTEA ÎNTÂI 14

CARTEA A DOUA 24

CARTEA A TREIA	27
CARTEA A PATRA	48
CARTEA A CINCEA	69
CARTEA A ȘASEA	77
CARTEA a șaptea	98
CARTEA A OPTA	121
CARTEA A NOUA	142
<i>Epilog</i>	150
<i>Nota editorului</i>	151